

România literară

PATRIEI, PARTIDULUI,
PREȘEDINTELUI ȚĂRII

UNANIM OMAGIU

MAREA Adunare Națională a transformat ziua de vineri, 29 martie 1985, într-un act de o profundă semnificație istorică. O zi de fierbinte vibrație patriotică. O zi care a simbolizat puternica maturitate și responsabilitate politică a poporului, voința întregii națiuni de a încredința în continuare conducerea destinului patriei celui mai strălucit fiu al ei, omului care se identifică cu țaria și eroismul legendar al celor mai bravi cirmuitori, cei care intruchipează înaltele virtuți și idealuri de libertate, independență, pace și progres pe pământul României. Prin actul solemn al deputaților pe care votul milioanei de cetățeni i-a ales în forul suprem al țării, întregul popor român, într-o unitate de nezdruccinat, și-a proclamat hotărârea fermă de a-l avea mai departe în fruntea statului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe conducătorul de al cărui nume sunt legate înfăptuirile din cel mai rodnic timp al istoriei românești — cele două decenii de împliniri revoluționare sintetizând *Epoca Nicolae Ceaușescu*.

Sînt anii marilor transformări în viața economică, politică și socială a patriei, strîns legate de numele celui reinvestit cu funcții supreme de partid și de stat, eminentul revoluționar și inflăcărâtul patriot, tovarășul Nicolae Ceaușescu, militantul comunist care de-a lungul întregii sale vieți, trăită din fragedă vîrstă în rîndurile mișcării muncitorești, n-a cunoscut un ideal mai înalt decît împlinirea năzuințelor poporului de dreptate socială și demnitate națională, de făurire a unei României libere și înfloritoare.

Actul solemn al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție își găsește înțelesurile profunde în realizările României socialiste, marcate puternic de epoca inaugurată de cel de-al IX-lea Congres al partidului, care poartă efigia personalității sale proeminente, a gândirii și forței creatoare cu care acționează în fruntea partidului și statului pentru înălțarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație. De aici și amplul, profundul ecou pe care-l are acest act istoric în inimile cetățenilor țării, cuprinzînd întregul pămînt românesc, ca expresie politică a strînsei legături dintre secretarul general și partid, dintre Președinte și națiunea socialistă, dintre partid și poporul constructor al viitorului comunist. O legătură indestructibilă care se bazează pe o nestînsă dragoste de țară, pe hotărîrea fermă de a-i făuri un viitor din ce în ce mai demn și mai luminos.

Din toate colțurile patriei au pornit gîndurile intruchipînd înaltul, unanimul omagiu; de pe plaiul Mioritei Vrancei pînă în cîmpile Crișurilor, de sus, din Nordul Moldovei și pînă jos în Delta și la Porțile de Fier, oameni de toate vîrstele, de naționalități diferite și de profesii diferite, aducîndu-și omagiul lor, mărturisesc, totodată, că vîd în cel care conduce România spre era comunistă, în tovarășul Nicolae Ceaușescu, exemplul strălucit al unei activități de înaltă conduită revoluționară. În telegrame, în scrisori și mesaje cuprinzînd gînduri de recunoștință și profund respect, în cîntece și versuri de un vibrant patriotism, oamenii țării compun, de fapt, portretul conducătorului care a intrat pentru totdeauna în istorie ca un erou al muncii, al creației revoluționare, al luptei pentru libertatea și suveranitatea patriei române. Este portretul celui mai iubit fiu al poporului care a spus: „Iată de ce doresc ca de la această înaltă tribună să asigur partidul, întregul nostru popor, să vă asigur pe dumneavoastră, stimați tovarăși deputați ai Marii Adunări Naționale, că și în viitor voi face totul pentru a-mi îndeplini în cele mai bune condiții înalta răspundere încredințată, că nu am avut, nu am și nu voi avea țel mai înalt, suprem decît slujirea cauzei partidului, a intereselor poporului nostru, ale întregii națiuni, cauza socialismului și comunismului în România, a colaborării cu toate națiunile lumii, a păcii pe planeta noastră”.

O adîncă prețuire străbătută cu un simțămînt unic mesajele adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu, reafirmîndu-se adevărul atît de viu, de personalitatea și spiritul său novator imprimat întregii noastre vieți sociale se leagă tot ce este mai cîntețor și mai strălucitor în munca eroică a poporului român: edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism a României —, nume din ce în ce mai prețuit azi, prin marele ei fiu, în întreaga lume.

Avîndu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și statului român, patria noastră a dobîndit în acești ani un binemeritat prestigiu internațional, datorită inițiativelor și activității sale pe plan extern, îndreptate spre colaborare și prietenie, pentru o lume fără arme și fără războaie, o lume a echității și dreptății, care îl definesc ca un ilustru bărbat de stat, ca o personalitate marcantă a contemporaneității, ca un prieten devotat al tuturor popoarelor, militant neobosit pentru triumful celui mai de preț bun al omenirii: pacea.

„România literară”

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN. PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Mult stimată și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Împreună cu toți ceilalți oameni al muncii din țara noastră, slujitorii condeiului Vă aduc un entuziast omagiu și Vă adresează cele mai calde felicitări cu prilejul reinvestirii Dumneavoastră în suprema funcție de președinte al Republicii Socialiste România. Vedem în acest act de voință al întregii națiuni o nouă și puternică manifestare de prețuire a activității neobosite pe care o desfășurați pentru înălțarea patriei sub flamura socialismului, pentru ca numele și realizările ei să fie cunoscute și cinșite pe toate meridianele globului. Sîntem convingi că patosul revoluționar, luciditatea și cîntețanța care Vă caracterizează constituie garanția sigură a realizării însușitoarelor obiective înscrise în documentele Congresului al XIII-lea, a împlinirii generoaselor idealuri ale partidului și poporului nostru.

Am fost profund onorați de aprecierile pe care le-ați formulat în Raportul prezentat la Congres cu privire la roadele eforturilor noastre de a contribui la făurirea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, la rolul literaturii și artei în ansamblul activității cultural-educative. Am reținut, totodată, inflăcărătul Dumneavoastră in-

demn de a ne afla izvorul inspirației în realitatea zilelor noastre și ne vom strădui, cu și mai multă stăruință, să dăm cititorilor operele valoroase pe care le așteptăm, pătrunse de suflul nobil al umanismului revoluționar, de încrederea nestrămutată în destinul glorios al României socialiste. În acest ceas de înaltă bucurie, Vă mulțumim și pentru faptul că în discursul solemn pe care l-ați rostit în fața aleșilor poporului ați reafirmat cu fervoare hotărîrea noastră, a tuturor, de a face tot ceea ce ne stă în putință pentru instaurarea pe Pămînt a unor relații întemeiate pe respectul independenței și suveranității naționale, pe colaborarea între statele cu orînduiri social-politice diferite, pentru eliberarea omenirii de cumplita amenințare a distrugerii civilizației și a vieții înseși.

Urîndu-Vă din adîncul inimii viață îndelungată, sănătate și putere de muncă, Vă asigurăm, mult stimată și iubite tovarășe Președinte, că artiștii cuvîntului își vor îndeplini cu cînte îndatoririle ce le revin, ca trudiitori de nădejde la zidirea unei lumi noi pe străvechiul pămînt românesc.

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

România literară

Director: **George Ivaşcu**. Redactor şef adjuncţi: **Ion Horea**. Secretar responsabil de redacţie: **Roger Câmpănoanu**.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

Obiective convergente în promovarea păcii şi înţelegerii internaţionale

ESTE o realitate că vigurosul demers al României socialiste, al preşedintelui ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în vederea soluţionării problemelor acute ale menţinerii şi consolidării păcii şi-a găsit expresia cea mai elocventă în luările de poziţie prilejuite de cuvântările la Plenara C.C. al P.C.R., a Consiliului Naţional al F.D.U.S. şi în cadrul Marii Adunări Naţionale cu ocazia reinvestirii în funcţia supremă de conducere a statului.

Caracteristic eforturilor tenace ale ţării noastre pentru promovarea păcii şi înţelegerii internaţionale este caracterul polivalent al acestor eforturi, faptul că ele se desfăşoară concomitent şi pe multiple planuri, în toate forurile internaţionale, în diverse părţi ale lumii, pe întreaga arenă a vieţii politice mondiale. Această diversitate de iniţiative şi acţiuni, înscriindu-se în cadrul orientărilor permanente ale politicii externe româneşti, se defineşte prin caracterul lor convergent, prin faptul că tematicile variate abordate tind spre aceleaşi ţeluri unitare — pacea, securitatea, cooperarea, viitorul de libertate şi progres al omenirii.

PENTRU ELIMINAREA ARMELOR NUCLEARE ŞI COSMICE. În cuvântarea rostită la Marea Adunare Naţională, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a lansat de la înalta tribună a conducerii statului român chemarea către participanţii la tratativele de la Geneva în problemele armelor nucleare şi cosmice pentru desfăşurarea unor negocieri aprofundate şi constructive care să ducă la eliminarea acestor arme — chemare preluată apoi în Apelul Marii Adunări Naţionale adresat Sovietului Suprem al U.R.S.S., Congresului S.U.A., parlamentelor din toate ţările europene şi Canadei.

Şi iată că, practic, în acelaşi timp, în cu totul altă zonă a lumii, respectiv pe continentul african, la Conferinţa Uniunii Interparlamentare de la Lomé, glasul României socialiste s-a făcut din nou auzit, în acelaşi sens. Este vorba de faptul că România a avut iniţiativa de a propune adoptarea unui „Apel adresat participanţilor la tratativele sovieto-americane privind armele nucleare şi cosmice” — document care a fost adoptat de reprezentanţii celor 84 de state participante la conferinţă.

Mai mult de jumătate din numărul total al statelor lumii au subscris la ideile de bază sustinute consecvent de ţara noastră şi cuprinse şi în Apelul M.A.N. Astfel, salutind hotărârea U.R.S.S. şi S.U.A. privind începerea noilor negocieri, este adresat insistent un apel parlamentelor şi guvernelor celor două ţări de a manifesta voinţa politică necesară pentru desfăşurarea unor negocieri reale, sincere, purtate într-un spirit de înaltă răspundere, în vederea realizării de acorduri corespunzătoare, care să ducă la oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, la prevenirea militarizării spaţiului extraterestric şi înlăturarea pericolului unui dezastru nuclear în Europa şi în întreaga lume, pentru finalizarea tratativelor cu rezultate pozitive.

PENTRU SOLUȚIONAREA PE CALE PAȘNICĂ A DIFERENȚELOR INTERSTATALE. Concomitent, pe alt continent, cel american, la Națiunile Unite, își încheia lucrările Comitetul special pentru Carta O.N.U. și creșterea rolului organizației, creat în anul 1975, în urma unei inițiative a României.

Comitetul s-a ocupat la sesiunea din acest an de problemele reglementării pașnice a diferendelor și menținerii păcii și securității internaționale. După cum este știut, aceasta constituie una din preocupările centrale ale politicii externe a României, mijlocul fundamental preconizat de președintele țării pentru stingerea oricăror focare de conflict, pentru rezolvarea tuturor litigiilor internaționale, evitându-se recurgerea la forță, la arme, cu inerentul cortegiu de suferințe și distrugeri.

Tocmai în acest scop, România socialistă a propus crearea unei comisii a O.N.U. de bune oficii, mediere și conciliere. Lucrările comitetului au prilejuit examinarea completă și detaliată a documentului de lucru prezentat de România, manifestarea unui larg interes față de această inițiativă, exprimarea unui amplu sprijin în direcția materializării acesteia în așa fel încât să se asigure atât creșterea rolului O.N.U. în viața internațională, cât și realizarea unui instrument eficace și operativ pentru evitarea conflictelor și a agravării diferendelor, pentru rezolvarea pe cale politică a acestora, în interesul tuturor părților implicate, al popoarelor și cauzei păcii.

PENTRU DEZVOLTAREA MULTILATERALĂ A TINEREI GENERAȚII, PENTRU VIITORUL DE PACE AL OMENIRII. Concomitent cu aceste evenimente, la Delphi, în Grecia, s-au încheiat lucrările celei de a IX-a Conferințe a comisiilor naționale pentru UNESCO din țările regiunii europene. O manifestare cu multiple valențe și aspecte, de stringentă actualitate privind procesul de pace și securitate în Europa, cooperarea pe continent în domeniile educației, științei și culturii.

Și la acest for țara noastră s-a manifestat ca un factor deosebit de activ, din inițiativa României fiind adoptată, prin consens, rezoluția „Contribuția UNESCO la Anul Internațional al Tineretului. Participare, Dezvoltare, Pace”. Documentul evidențiază semnificația și importanța A.I.T. pentru soluționarea problemelor specifice tinerei generații, continuitatea procesului început în cadrul O.N.U. prin adoptarea în 1965 de către Adunarea Generală a Declarației privind promovarea în rândurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare.

Cronicar

2 România literară

Viața literară

Asociațiile scriitorilor

BUCUREȘTI

● Cănaclul umoriștilor al Asociației scriitorilor din București a ținut o seară literar-artistică la I.I.R.U.C. dedicată muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor și funcționarilor din această mare întreprindere bucureșteană.

Au participat Vasile Băran, Aristide Mircea, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon, Rodica Tott, actorii Marin Moraru și Brindusa Zaița-Silvestru, caricaturistul Octavian Andronic.

A prezentat un program adecvat Brigada artistică a întreprinderii, laureată a Festivalului național „Cântarea României”.

CLUJ-NAPOCA

● La Facultatea de filologie a Universității din Cluj-Napoca, a avut loc, cu sprijinul Asociației scriitorilor, un simpozion „Mateiu I. Caragiale”, organizat cu prilejul centenarului scriitorului.

Au prezentat comunicări Mircea Muthu, Marian Papahagi, Valentin Tașcu, Mariana Vartic, Elena Dragos și Alexandru Cristunari.

CRAIOVA

● La Liceul industrial nr. 4 din municipiul Craiova, în prezența unui mare număr de elevi și cadre didactice, Marin Sorescu a susținut un recital de poezie și a vorbit despre problemele actualității în literatura contemporană.

IAȘI

● În cadrul Zilelor revistei „Cronica”, cu sprijinul Asociației scriitorilor din Iași, a fost inițiată o serie de întâlniri cu cititorii, la care s-a subliniat importanța evenimentelor politice desfășurate în țara noastră și au fost evocate marile personalități ale scrișului, origine din Moldova. Astfel, la Liceul „Mihai Eminescu”, sub genericul „Misiunea socială a literaturii”, au citit din lucrările lor și au răspuns întrebărilor puse cu privire la dezvoltarea literaturii noastre, Gri-gore Iliesi, Zaharia Singeorgzan, Lucian Vasiliu, Ion Holban, Valeriu Stancu, Dorin Obreja.

De asemenea, la Casa personalului didactic, sub genericul „Creație și actualitate”, au luat cuvântul Al. Călinescu, Ștefan Oprea, Nichita Danilov, Ion Holban, Lucian Vasiliu, Valeriu Stancu.

În cadrul Lunii cărții în întreprinderi și instituții la I.M.A.M.S. Iași a avut loc o întâlnire cu iubitori, de literatură. Au participat Andi Andrieș, directorul Editurii Junimea și Nicolae Turtureanu.

● Casele de cultură din Pașcani, Hirău, Tg. Frumos, ca și Casa sindicatelor din Iași, au găzduit întâlniri cu artiști amatori participanți la foza județeană a Festivalului național „Cântarea României”.

A prezentat o largă expunere asupra literaturii contemporane criticul Ștefan Oprea.

În spiritul colaborării

● În perioada 23—31 martie a.c. s-a aflat în țara noastră la invitația Uniunii Scriitorilor, criticul și istoricul literar Vittore Branca, profesor de literatură italiană la Universitatea din Padova, vicepreședinte și secretar general al Fundației „Giorgio Cini”, din Veneția.

Oaspetele s-a întâlnit și a purtat discuții cu Alexandru Balaci, George Bălaș și Constantin Toiu, vicepreședinți ai Uniunii.

În timpul șederii în țara noastră Vittore Branca a ținut o serie de conferințe despre literatura italiană la Universitatea din București,

la Biblioteca italiană și la Uniunea Scriitorilor la care a participat un numeros public.

La Academia de științe sociale și politice a fost primit de Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei.

De asemenea, oaspetele italian a vizitat mănăstirile din nordul Moldovei.

La întâlnirile și manifestările prilejuite de prezența în țara noastră a lui Vittore Branca au fost de față Benedetto Santarelli, ambasadorul Italiei la București, și prof. Gianfranco Silvestro, directorul Bibliotecii italiene din București.

„Luna cărții în întreprinderi și instituții”

● La Clubul „Grivița Roșie” din Capitală a avut loc deschiderea „Lunii cărții în întreprinderi și instituții” la care au luat parte reprezentanți ai Uniunii Generale a Sindicatelor, Uniunii Tineretului Comunist, Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Uniunii Scriitorilor, directori de edituri, scriitori. Manifestarea a fost deschisă de tovarășul Nicolae Florea, președintele Comitetului Sindicatului de la I.I.R.U.C. Au subliniat importanța evenimentului cultural tovarășii Eugenia Măndiș, vicepreședinte al Comitetului municipal pentru cultură și artă, prof. Ionel Cloșcă, din partea Editurii Politice, și colonel Constantin Zamfir, directorul Editurii Militare. Au fost prezentate volumele „România și marea victorie”, „Rănilor soldaților învingători”, „Războiul gresit a iubirii”, „În casa asta toți trăgeau cu arma”. Sub aceeași egidă o altă acțiune s-a desfășurat la întreprinderea „Dimbovița”. Acțiunea a coincis cu aniversarea a 100 de ani a a-

cestei fabrici cu eroice tradiții revoluționare.

În sala de festivități s-au aflat muncitori, tehnicieni și ingineri din întreprinderi bucureștene, profesori și elevi. Au subliniat importanța acțiunii tovarășii Ion Mihai, directorul întreprinderii „Dimbovița”, Jana Vasilescu, secretar al comitetului de partid, și Ion Popescu din partea Consiliului Sindicatelor din Sectorul 4.

Au avut apoi loc lansări de cărți recent apărute la Editura „Cartea Românească” și Editura „Militară” dedicate evenimentelor de la 9 Mai — Ziua Independenței de stat a României și Ziua Victoriei împotriva fascismului.

Au participat Vasile Băran, Mircea Dinescu, Cornel Leu, Gheorghe Constantin, Mihai Ispas, Petre Răileanu, Cornel Popescu și Constantin Turturică. Și-au dat concursul Irina Mazanitis, Janine Stavarache, Mircea Constantinescu și Gelu Nișu, actori ai Teatrului „Giulești”.

„Biblioteca

pentru toți — 90”

● Biblioteca Centrală Universitară din București („Ateneele cărții”), în colaborare cu Centrul editorial și Editura „Minerva” a organizat, în Aula bibliotecii din Calea Victoriei 88, o manifestare literară cu titlul „90 de ani de activitate — 25 de ani serie nouă”.

În cadrul mesei rotunde desfășurate sub genericul „B.P.T. o colecție de tradiție — realizări și perspective”, a fost vernisată o expoziție de carte.

Au prezentat expuneri Aurel Martin, Ion Bănuță, Tiberiu Avramescu, Nicolae Teică și Teodor Vărgolici.

Manifestarea s-a încheiat cu un recital de poezie românească susținut de actorii Lucia Mureșan și Ion Caramitru.

Dezbateri

● Cercul de critică al Facultății de limba și literatură română din București a organizat o dezbateri pe tema G. Călinescu, douăzeci de ani după... Au participat: Al. Piru, Solomon Marcus, N. Manolescu, Mircea Martin, Eugen Simion și studentul Horațiu Pepine.

Adunare

omagială

Mateiu

I. Caragiale

● Miercuri, 10 aprilie a.c., orele 12, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Capitală, Calea Victoriei, nr. 115, Adunarea omagială consacrată centenarului nașterii lui Mateiu I. Caragiale, organizată de Uniunea Scriitorilor.

SEMNAL

● I. L. Caragiale — TEATRU. Reeditare în colecția „Lyceum”, după ediția Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin; prefată și tabel cronologic de Liviu Călin. (Editura Albatros, 272 p., 8 lei).

● Radu Bouréanu — OCEANUL ÎNTREBĂRIILOR/OKEAN VOPROSOV. Ediție bilingvă româno-rusă (traducere de Nicolae Pădure); cuvânt înainte de Alexandru Balaci. (Editura Eminescu, 124 p., 14,50 lei).

● Fănuș Neagu — A DOUA CARTE CU PRIETENI. „Poemele răsărite-n iarbă” apar în seria „Cartea de vacanță”. (Editura Sport-Turism, 368 p., 12 lei).

● Augustin Z. N. Pop — MĂRTURIA DOCUMENTELOR DE LA VECHILE TIPĂRNITE ROMĂNEȘTI LA NICOLAE LABIȘ. (Editura Eminescu, 230 p., 12 lei).

● Ioan Alexandru — IUBIREA DE PATRIE. II. Eseuri și tablete. (Editura Eminescu, 352 p., 16 lei).

● Mircea Martin — INTRODUCERE ÎN OPERA LUI B. FUNDOIANU. Studiu critic. (Editura Minerva, 254 p., 9,50 lei).

● Mihai Ungheanu — EXACTITATEA ADMINISTRATIVEI. Studii literare. (Editura Cartea Românească, 480 p., 16 lei).

● Ion Cristoiu — PERSONAJE DE REZERVĂ. Douăzeci de povestiri. (Editura Cartea Românească, 248 p., 9 lei).

● Mircea Duduleanu — OCTAVIANUS AUGUSTUS. Biografie în colecția „Popoare, culturi, civilizații”. (Editura Științifică și Enciclopedică, 488 p., 44 lei).

● Andrei Zanca — POEMELE NORDULUI. Volum de debut. (Editura Albatros, 36 p., 4,50 lei).

● Vlad Mușatescu — CEI TREI VESELI NAȚIȘTI. Roman umoristic. (Editura Ion Creangă, 164 p., 7,25 lei).

● Cristin Teodorescu — MAESTRUL DE LUMINI. Povestiri. Editura Cartea Românească, 208 p., 10 lei).

● Savu I. Dumitrescu — ZECE ANI ALĂTURI DE MARIN PREDĂ. Șoferul Editurii Cartea Românească își povestește amintirile despre Marin Predă. (Editura Cartea Românească, 198 p., 5,50 lei).

● Vasile Grigore — ALBUM. Amplă antologie din opera picturii: pictură, desen, gravură. Deschizându-se cu o însemnare de Corneliu Baba, albumul e urmat de un studiu al lui Vasile Drăguț, completat de o antologie de texte, cronologie și bibliografie alcătuită de Lelia Pop. (Cu numeroase reproduceri în culori, volumul de o excepțională reușită grafică a apărut la Editura Meridian, 73 lei).

LECTOR

○ evocare

■ CE-ȘI dorește oare mai adinc un poet pentru vremea cind ființa lui pămîntescă va fi una cu pulberea: să crească-n legendă sau să rămîna un om pentru oameni? — mă întrebam, presimțind răspunsul, ieri, pe cînd mergeam spre casă, în prima zi glorioasă a primăverii mult așteptate, după ce-am asistat la un recital-spectacol B. Fundoianu.

— De ce cauți opoziția? mă mustam. Știi bine, nimeni nu-l poate dezminți pe bătrînul Goethe: adevărul e în întreg, nu în sau... sau...

Cei ce ni l-au readus ieri pe Fundoianu-Fondane, în cuvinte (Mircea Martin); în muzică și dans (Aurel Stroe, Raluca Ianegic); în poezie (echipa de actori de la T.E.S. și Andrei Magheru); în poemul Scris de Virgil Teodorescu: în toată alcătuirea spectacolului (Adrian Lupu) — ni l-au restituit și în „realitatea lui imedia-

tă”, aureolată de legendă, și ca prezență, mai vie decît mulți din oamenii vii ce ne înconjoară.

„Să te naști în blînda, dulce Moldova și să sfîrșești în cuprului...”, bogzianul, sfîșietorul, înăbușitul bocet nu vrea să se stingă. Nici în oră, nici într-o viață. E laitmotivul nostru subteran, de revoltă și uluire, cu fața la toate ororile veacului, la tot incredibilul singeros ce ne marchează.

„În tîrg miroase-a ploaie, a toamnă și a fin”.

și „...am fost cîndva, un om, un om, un om al unei epoci dispărute...”

Între cei doi poli emblematici — arcul vieții, arcul operei lui Fundoianu-Fondane.

Poetul cărturar a înfruntat moartea în Parisul ocupat de naziști, în cău-

tarea unor cărți. Un denunț. A fost luat. Dus în lagăr, la Drancy, la Auschwitz. Gazat. 3 octombrie 1944.

La Auschwitz e un vast teritoriu muzeal de pelerinaj.

„Om al unei epoci dispărute...” scria Fondane. Dispărute? Încă nu. Dincolo de cuptoarele morții sîntem contemporani.

Priveliștile lui Fundoianu ne transmit suculența miraculoasă a vieții pe pămîntul moldav.

Ultimele poeme ale lui Fondane — patetică litanie a celui ce-și presimțea sfîrșitul — ne umplu de milă și groază.

Nu ca tragediile antice. Ca tragedia teatrului absurd și real al veacului nostru.

— Poate că-ntr-un viitor nedefinit, îmi spun — ce slabă mîngiere! — mai puternic decît litania lui Fondane o să răsune ruga tînarului, mare poet, Fundoianu, clocotind de vitalitate:

„Lasă să se reverse podogoriile lumii! Fă să se coacă via și dă-ne vinul nou...”

Maria Banuș

Simbolul sublim al unității noastre

SEMNIIND JURĂMINTUL

AM trăit cu toții, în zilele acestei primăveri, clipe de intensă istorie. clipe de înaltă zidire a țării de azi, a țării de mine. Am trăit, cu emoție și luciditate, cu participare și responsabilitate, momente de edificare în conștiințe, în suflete, am dat proba — noi, milioanele de locuitori și stăpini ai acestor fericite pământuri — identității noastre, voinței noastre ca națiune, ca indivizi, ca oameni alcătuind un popor decis să-și fie propriul faur, ca popor găsim în el imensele resurse de a fi, de a se iscali cu nume propriu și cu faptă de glorie și caldă omenie între popoarele lumii.

Iscălitura aceasta a noastră, în care sîntem cu toții, a așternut-o, la 29 martie, 1985, sub cupola Marii Adunări Naționale, pe fila de Istorie a Jurământului, Președinte Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ne-am aflat cu toții în raza acestei semnături de jurămintă a omului care acum douăzeci de ani, primind de la partid, de la popor misiunea de a conduce destinele României, de a-i sintetiza energiile, de a-i așeza pe drum fertil aspirațiile, căutările, a înfăptuit această splendidă unitate de gândire și faptă convertită în tabloul dinamic și complex, efervescent, de neconțință înnoire, al patriei de azi. Realegându-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta demnitate de Președinte al Republicii, poporul român, prin votul său, prin investitura de a-l exprima acordată deputaților forului legislativ suprem al țării, și-a reafirmat în primul rînd această unitate, această voință de a fi toți ca unul, într-un gest de validare a celei mai fertile epoci din istoria României contemporane. Un act de cinstită și profundă recunoaștere a faptei omului cu aport excepțional, covârșitor prin consecințe, la făurirea unității noastre. Este aici o solemnă asumare, în deplină unitate, în total consens asupra complexelor ei semnificații, a etapei parcurse, sub lumina aprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, un sigiliu fierbinte pe fila unui timp afirmat cu înconfundabilă personalitate, cu sublimă trăsături, în configurația României de azi.

Jurămîntul pe Constituția al Președintelui nostru are valoarea celui mai puternic simbol al continuității unei opere de ctitorie socială, cu vaste și profunde implicații în toate domeniile, cu transformări destinate progresului, perfecționării, modernizării de la un capăt la altul al țării. Istorică realegere, esențializînd deopotrivă dragostea profundă pentru omul Nicolae Ceaușescu, pentru calitățile sale de revoluționar comunist, de gînditor îndrăzneț, cu vastă forță vizionară, cu complexă cunoaștere a lumii contemporane, a imperativelor și resurselor de edificare a unei României moderne și prospere, semnifică, în același timp, opțiunea unui popor cu o experiență și maturitate politică dobîndite în mod decisiv într-o epocă de aducere în prima linie a practicii sociale, în toate sectoarele, a criteriilor eficienței și valorii, a unui popor ferm convins și cu maximă luciditate conștient că numai astfel asigură neîntrerupt progresul, că numai astfel își garantează lui și destinului său soluția cu maxime certitudini de dezvoltare accelerată și bogată în împliniri, că numai astfel își situează viitorul într-o relație de benefică consecuție cu rodnicul prezent.

În legămîntul pe Constituția țării Președintele nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, are adevărata totală a României la noua etapă de muncă și luptă revoluționară deschisă de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, la programele de gîndire, de cutezanță, de creație elaborate de partid și în care ora de față se înscrie ca o componentă organică a timpului României deceniilor ce urmează pînă la sfîrșitul veacului și mileniului.

Prin Președintele reales în unitate de voință, în aceeași unitate ne-am reales viitorul. Odată cu reale-

gerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, ne-am reînălțat decizia, întemeiată, în acești ani febrili, pe suflul adus de secretarul general al partidului pentru o Românie a muncii într-un folosul țării și omului, pentru o Românie a demnității, pentru o Românie a democrației, pentru o Românie a cinstitii valorii umane, a creației, a culturii, a roadelor durabile ale minii și spiritului, pentru o Românie în care tot ceea ce înnoiește ființa umană, îi face viața mai înaltă în semnificații, o racordează la timpul țării și la timpul său ca se bucure de grija societății, să constituie rațiunea de a fi, de a se exercita a efortului politic și social.

BENEFICIARĂ a unor largi deschișuri, echivalente cu o deșertă înțelegere la unele sale, în anii scurși de la actul inițial al alegerii la cîrma partidului și țării a tovarășului Nicolae Ceaușescu, literatura română privește viitorul prin prisma fermei angajări în opera de construcție a României. Scriitorul din România de azi are șansa, de fără precedent prestigiu, de a-și fi înscris aportul la un timp de mari prefaceri, de a se fi situat în prima linie a bătăliei pentru om și adevărurile sale, de a fi partas la rotunjirea profilurilor umane cu valoare de sinteză pentru ceea ce, ca spirit, ca morală, ca etică și eroism, este astăzi poporul român. Cărțile acestui timp dau mărturie despre valoarea ca artă a participării literaturii, atestă durabilitatea ei, personalitatea distinctă dobîndită în contextul istoriei culturii. Realizările, nu puține, de vîrf, de certă perenitate radio-grafiază, totodată, o lume vie, o lume reală, o lume traversată de autentice năzuințe de progres și de veridice înfăptuiri ale acestuia, fie pe tărîm material, fie pe cel al spiritualității. De la această altitudine se dimensionează literatura română de azi către mîine. Prezența ei în programul de construire a omului, aflat în centrul energiilor spirituale, cu amplitudini de proporții întregii societăți, este una de încordare a forței de creație pentru slujirea progresului, de înțelegere nuanțată și multiplă a viitorului țării, eficacitatea împlinirii dezideratelor revoluției noastre depînd de calitatea oamenilor, de conștiința și valoarea lor, de respectul de sine, de cultul muncii și demnității. Reflecțînd vremea de azi, legînd-o de cea de mîine, în coordonatele morale generoase, vibrante umaniste ale timpului nostru, literatura are mîndria justificată de a constitui o lumină a revoluției socialiste, un mijloc specific de exprimare a poporului din sufletul și geniul căruia a izvorît și pururi va izvorî.

Momentele mărețe consemnate de zilele acestei primăveri întăresc literaturii deschiderile, răspunderile, menirea de a fi ea însăși ca artă a cuvîntului și ca gînd de neconțință perfecțiune a omului. În votul dat de popor pentru realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca Președinte al României sînt cuprinse și dragostea scriitorului față de conducătorul partidului și statului nostru, recunoștința pentru eminentul fauritor al lumii contemporane, și angajamentul de a fi al acestei țări, în spiritul ardent, vizionar, al secretarului general al partidului, cel ce a dat impulsul fundamental la făurirea epocii pe care o trăim, cel ce a pus piatra de temelie a viitorului pînă spre depărtate zări.

Un cîmp rodnic, incitant se află în fața literaturii. Cîmpul inepuizabil al vieții acestui popor. Cîmpul simțirii și năzuințelor sale. Cîmpul drepturilor sale legitime de a nemuri în litera și spiritul cărților noastre. Prin lentila dătătoare de mari limpezimi a evenimentelor pe care le trăim, vedem profilindu-se făptura României de mîine. Viziune și realitate care, deopotrivă, ne obligă talentele și energia la cea mai febrilă participare.

Platon Pardău

Alesul națiunii

Prin tot ce astăzi țara semeț își poartă-n lume,
Prin tot ce-n ea se-arată în chip strălucitor,
Partidul scrie trainic istoriei temeiuri
Pentru prezentul falnic și mindrul viitor.

Aflăm prin el în toate o dirză hotărîre
Și-un ideal pe care în vreme l-am purtat
Menit să se-implinească acum, în anii noștri,
De cînd în fruntea țării e Marele Bărbat.

Prin El, ales în frunte de-ncreșta națiune,
Spre comuniste piscuri noi aripe ne cresc,
El ne-a sădit în inimi și-n cutezanța noastră
Simbolul veșniciei pe plaiul românesc.

Urcușul ni-l veghează El, fiul României,
Iubit de-ncreșta țară, în lume mult stimat,
E Ceaușescu astăzi, al țării Președinte,
Suprema demnitate și vis înaripat.

Încredere

Din luptă ne-nfrică te-ai născut
Și ai venit, partid iubit, spre noi,
Nestînsă flamură tu ai făcut
Din visu-nalt al bravilor eroi.

În anii de lumină și de zbor
Ne-ai dat o forță cum o alta nu-i,
Sub steagul tău, partid conducător,
Ne dăluim prin fapte în statui.

Ne-ai dat încredere să biruim,
Mereu ne-ai învățat să cutezăm,
Stăpîni pe noi și viitor să fim
Și către soare țara s-o-nălțăm.

Partid iubit al libertății noastre,
Biruitoare în suflete ne ești,
Urcăm cu tine către zări albastre,
Stegar al demnității românești.

Și-n fruntea ta și-a țării multiubite
Bărbatul demn, de vis cutezător,
El, Ceaușescu — inimă fierbinte
Vibrînd de dragoste pentru popor.

Columne

Am înălțat în minunata țară
Columnele acestui timp deplin,
Și de lumina lor atît de clară
E cerul patriei mereu senin.

E Transfăgărășanul o minune
Urcat-n piscul muntelui semeț,
Ce mărturie timpului depune
Despre avîntul nostru îndrăzneț.

Și Dunărea ce azi ascultătoare
Lumină dă la Porțile de Fier,
Pe noul drum croit de noi spre Mare
Dezvăluie un splendid giuvaer.

Efigie de mindră cutezanță
Albastra Magistrală e însemn
De eroism al zilelor ce-nălță
În piscul vremii omul nou și demn.

Și pretutindeni cresc sub falnic soare
Noi și înfloritoare ctitorii,
Uzine, fabrici, școli, laboratoare,
Acestui timp sublime mărturie.

Viorel Cozma

PREȘEDINTELE ȘI ȚARA

EXISTĂ, în devenirea unui popor, momente care, prin consecințele lor de amploare și de durată, par a avea o capacitate cosmică de transfigurare a peisajului și a vieții oamenilor, determinându-le inedite tipare, echivalente cu o renaștere. Un astfel de moment, aici, la noi, la români, a fost primăvara istorică de acum două decenii care l-a investit cu suprema funcție de conducere în partid pe omul care exprima cel mai bine, cel mai profund, cel mai autentic conștiința revoluționară a națiunii, nădejile ei, așteptările ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Vor trece anii, România se va modifica structural, își va anexa noi priveliști și noi străluciri ale ființei ei, spectaculoase prefaceri vor prezida existența oamenilor, dar nimeni nu va uita vreodată acea capacitate cosmică de transfigurare pe care anul 1965, anul Congresului al IX-lea, anul alegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului, a avut-o în destinele noastre. Stăm, practic, în prelungirea aceluia istoric moment, potențat mereu și mereu prin fapte ce au întărit mandatul pe care partidul l-a încredințat celui ales să-l conducă și să-l vegheze.

După mai puțin de un deceniu, la 28 martie 1974, Marea Adunare Națională a țării — prin unanimitate de vot, exprimă unanimitatea de vreau a națiunii — îl investea pe secretarul general al partidului cu suprema magistratură în stat, alegându-l ca întâiul președinte al Republicii Socialiste România. Iar în aceste zile de înaltă efervescență a faptei și a ideii, însoțitoare scrutinului electoral de la 17 martie, parlamentul țării l-a reales în fruntea României Socialiste pe fiul cel mai iubit al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Aceste momente de istoric răsunet se așează în suita firească, nu prin hazard, ci prin legile vieții, prin legitățile ei, ca date de răscruce în calendarul nostru. Existăm prin aceste date și vom exista mereu, în timp ce altele, multe altele, se vor șterge, căci istoria n-are memorie decât pentru lucrurile esențiale. În numai două decenii, adică într-o secundă istorică, omul ales în fruntea partidului s-a dovedit apt să răspundă cu o unică forță nădejilor care scinteiaseră pe chipul lui în clipa cind comuniștii români îi încredințaseră cel mai de preț bun al lor. Atunci, în iulie 1965, la Congresul al IX-lea, fusese speranța, legitimată de marile calități ale omului, acum, în 1985, este certitudinea, legitimată de calitățile fără pereche ale conducătorului, strălucit probate într-un răstimp atât de scurt: dragostea fierbinte de țară, pusă deasupra oricăror elemente de conjunctură, spiritul revoluționar, uriașa capacitate a sintezelor, forța demiurgică a muncii, dăruirea generoasă, știința de prospectare a viitorului, clarviziunea, polivalența și omenia. Calități dintre cele mai nobile ale neamului, ilustrate cu geniu de omul din fruntea lui.

Ce s-a întâmplat în România ultimelor două decenii se vede bine, a fost trăit de noi toți. S-au împlinit mai profund ca oricind temeiniciile de ideal și de faptă care ne luminează de la o vreme viața, adică propășirea economico-socială reală, democrația reală, legalitatea reală, independența reală, s-a afirmat mai intens ca oricind spiritul nou, străin închistării și dogmelor, spirit deschis spre realitățile vii, spre interesele și nevoile națiunii, spirit ce a pătruns ca un val de lumină și aer proaspăt în toate celulele societății, irigând cu noi energii acel centru secret care e ființa-constructor a unui popor în timp. N-am fost crutați, în această etapă, de încercări, de dificultăți, unele provocate de legile oarbe ale naturii — inundații, cutremur, secetă, iarnă aspră —, altele de zguduirile economice mondiale, altele de propriile noastre retineri sau slăbiciuni în abordarea frontală a noului. Dar toți tinem un creion în mină și toți știm să facem socoteli. Le face toată țara. Fiindcă cine muncește trebuie să știe pe ce se bizuie. Iar noi, aici, la Dunăre și Carpați, știm bine asta, știm bine că drumul pe care ne-am angajat este unicul care ne va duce spre doritele ținte.

Nu e ușor acest drum, dar, cum spunem, toți știm să ținem un creion în mină, toți știm să socotim ce trebuie socotit în ceea ce privește munca și existența noastră. Nu e ușor, căci trebuie încă înfrunte destule obstacole, ecouri ale unei blestemate gravitații istorice, gravitația întârzierii, ce ne-a ținut cuprinși în cleștele ei atât amar de vreme. Nu e ușor, căci sarcinile construcției, sint adesea covârșitoare, pretinzând eroism, pretinzând sacrificii. Dar cind aliniem — cum aliniem la jubileul acestui martie — bilanțul sacrificiilor cu bilanțul succeselor, vedem limpede că, oricât de greu atrîm pe umerii noștri sarcinile, darul de cuceriri atrîm și mai greu.

Si de aceea, în toți acești ani, noi toți, toți fiii acestui pământ, indiferent de naționalitate, constituți în marele bloc de granit al națiunii române socialiste, am fost o singură ființă cu munca și cu creația, cu planurile partidului, cu cerințele țării, cu omul care, la ceasul de față, girează partidul și țara, simbolizându-le prin numele său. Nu-i pentru prima oară cind la noi, la români au existat asemenea momente de coincidență între in-

teresele, nevoile, idealurile poporului și cei care-i conduceau destinele, dar ele se produceau cindva doar în clipele de primejdie, cind existența vetrei și a ființei ne erau puse în joc, cind țara devenea cuvîntul magic, unificator. Nici o etapă istorică n-a fost în stare, precum cea pe care o trăim, să asigure ca factor de permanență unitatea de cuget și acțiune a neamului, nici o etapă istorică n-a fost capabilă, precum cea inaugurată de Congresul al IX-lea, să transforme o astfel de unitate într-un element motor al civilizației și progresului, cu iradiere egală pentru toți membrii societății. Pentru că în nici o etapă din cîte alcătuiesc viața istorică a acestei țări un conducător n-a fost atât de aproape de cei ai lui, ca prezentă nemijlocită, dinamică, generatoare de energii, pe toate șantierele de creație din care renaște pururea țara. Pentru că în nici o etapă istorică un conducător n-a inaugurat și n-a dirijat atât de pregnant și de efectiv dialogul cu masele, cu poporul, asigurându-l în chip programatic, decidindu-i caracterul de ineluctabilă lege a dezvoltării.

CEl ce am luat parte — și toți, un întreg popor, am luat parte! — la acest dialog, vast cit și țara, purtat de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna înaltelor foruri de partid și de stat ori în vizitele de lucru desfășurate neobosit în toate vetrele construcției naționale, știm bine ce însemnă astfel de momente, ce uriașă forță stimulatorie declanșează ele. Mii, milioane de oameni își regindesc, după astfel de clipe, activitatea, își interoghează conștiințele, își reevaluează puterile și le concentrează în direcțiile luminate de omul din fruntea partidului și a țării, în împlinirea unor stringente cerințe ale prezentului și viitorului României, și în acord cu opiniile celor cuprinși în aceste cerințe. Citim în astfel de dialoguri, care pentru oamenii României sînt sărbători ale inimii și deopotrivă ale ideii, cel puțin citeva dintre calitățile omului ce le poartă. Citim uriașă sa putere de muncă, neobișnuită sa energie, ce se transmite tuturor, dinamizind conștiințe, însușind gestul muncii și al creației libere. Citim profunda cunoaștere a realităților românești, incredibila lor cuprindere, nimic din ce-i al acestei țări nefiindu-i străin, țara cu tot ce-i al ei însemnind, cum s-a spus, marele sau cabinet de lucru. Citim capacitatea de prospectare a noului, de discernere a durabilității din efemer, franchețea și intranșigența în depistarea erorilor și a greutăților, în abordarea vieții prin adevărul ei netrucat. Citim marea receptivitate la sugestiile maseilor, citim omenia celui care — cu ascuțitul a tot felul de mari probleme împlintat în viața sa de fiecare zi — găsește disponibilitatea, răgazul de a vibra la nevoile zilnice ale omului. Citim în marele dialog cu țara un inedit model al raporturilor partid-popor, mase-conducător, generator de vie emulație teoretică și de strategii optime ale înaintării. În lumina acestui model, partidul nu e o forță situată „deasupra” poporului, nu-i un emițător de directive, ci un partid al poporului, conducind destinele acestuia printr-un transfer reciproc de efort și de dăruire, de încredere și de abnegație. Sint principiile care guvernează, de un deceniu, și regimul prezidențial al țării, pentru prima oară profund democratic, profund integrat societății, căreia îi imprimă o dinamică evoluție, evoluind el însuși, perfecționindu-se odată cu ea.

DE la înălțimea unui astfel de dialog cu țara, întemeiat pe ideile și idealurile care-i conferă substanță și strălucire, se petrece și dialogul președintelui, în numele țării, cu lumea în care trăim, al cărei ritm trece și prin noi, a cărei respirație o propulsăm adesea. Nu o intenție deliberată de a ne ilustra, ci înseși ideile și idealurile care dau sens existenței noastre, ideile păcii, ale colaborării, ale independenței, ale egalității în drepturi între toate popoarele, strălucit propulsate de președintele României pe arena politicii internaționale, ne-au implicat, într-adevăr, în acești ani, ca pe o prezentă marcantă în viața lumii, schimbându-ne chipul cu aura unui planetar prestigiu. Iar soluțiile constructive și drepte pe care noi, cei de la Dunăre și Carpați, ca oameni greu încercați de istorie, le aducem în confruntarea deseori detonantă de interese aparținînd unor state sau grupuri de state, apelurile noastre la dezarmare și la concordie pe planeta Pământ poartă, firesc, numele omului care le-a gîndit și le-a făcut, vie eficiență.

România și președintele ei sint astăzi una, în ochii noștri ca și în cei ai lumii. Este aici inalienabilul merit al celui ce ne conduce destinele. Și e aici, în conștiința acestei realități, supremul omagiu pe care, la realegerea în suprema funcție în stat de Președinte al Republicii, i-l aducem cu dragoste și recunoștință.

Ilie Purcaru

OMAGIU — pictură de Constantin Piliuț

Partidul — Ceaușescu

Partid al meu, iubirea de moșie
Spre comunism o duci cutezător,
Tu rostuiești în țară libertatea
Acestui blind și muncitor popor!

Ai înălțat în noi un univers
Din jertfa celor ce-au crescut o țară,
Un fiu ai dat legendei românești
Cu-o inimă curată-n primăvară!

Prin El partidul e lumina țării
Ce-aprinde-n muncitori și în țărani
Ideea de dreptate comunistă,
Crezul în viitorii noștri ani!

Nicolae Arieșescu

Victorii esențiale

VOINȚA națiunii, patria gîndirii improspătată pururi la apa vie a vieții, încrederea, cutezanței, luminează privirile tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România. El este marele comunist contemporan, alesul destinat să fie continuatorul iluștrilor români făuritori și apărători de țară. Flacăra cugetului, incandescenta emoțională, dăruite poporului acestui pământ românesc nepieritor trecut prin încercări de vremuri, dăruite pașnicei lupte pentru pace a omenirii, sint aurul însemnelor puterii marelui om de stat și de partid.

Din izbînda unanimelor eforturi au crescut multiplele raze umaniste emanate de energia revoluționarei democrații socialiste în spațiul românesc. Pecetea sufletului, ale rațiunii rotunjesc simburii cristalizării fiecărui act creator. S-au deschis orizonturile marilor posibilități ale oamenilor țării, hărăzind aripile harurilor, ale tuturor inteligențelor să adune polenul crengii de aur a văzduhului, florilor pămîntului și adîncurilor, sublime în neuitarea veșniciei indestrușibilei lumini, a permanentei existențe păstrată și semănată în germenii roditori ai semințelor bune.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a redat perspectiva deplinei responsabilități a conștiinței umane în fața solarelor fapte, a redat aerul respirației mingietoarelor cuvinte ce electrizează inteligențe, ne-a redat vîzul peste timp al continuității

istorice a poporului. Prin vrerea și munca intens constructivă ale întregii națiuni se împlinesc marile aspirații umane, profunda vibrație și eflorescență a poeziei din om.

Emoție și meditație asupra realității prezentului, asupra viziunii viitorului țării, și a omului țării, spirit cercetător, mereu înnoit de cuceririle culturii, ale științei, ale artei, a fost înalta clipă a depunerii Jurămîntului Președintelui țării. Emană în văzduhul României suflul dinamismului, sensul continuu peren al primăverii, nețărmurirea vieții, naturii, a curgerii timpului, un imens arbore al existenței umanizate imortalizat de memoria pămîntului.

Victorie esențială este marele umanism socialist și comunist, ce se arată limpede întregului pămînt. Izbînda esențială este această mare primăvară, a sărbătoririi victoriei păcii, a sărbătoririi alegerii președintelui țării Nicolae Ceaușescu, cel ce a fost și este marea energie care a impulsionat și impulsionează fluxul înnoirii, permanenta luptă pentru cel mai uman viitor posibil.

De viață lungă să se bucure, putere de muncă, strălucitul cîrmuirii al României socialiste! Împreună cu întregul popor să se bucure de săvîrșirea marilor înnoiri ale țării hotărîte de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român!

Violeta Zamfirescu

Restituirea valorilor

MĂ ÎNTREB în ce măsură putem vorbi în anii '50 despre o istorie a literaturii române în accepția științifică a cuvintului. Nu aș vrea în nici un caz să cedez tentațiilor pamfletului sau ale unui negativism conjunctural. Nimeni nu va contesta faptul că, din punct de vedere **cantitativ**, raportat la nivelul cultural și intelectual al majorității populației din anul 1943, tipărirea, chiar și selectivă, în tiraje mari și foarte mari, a unor clasici precum Alecsandri, Russo, Alexandrescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Vlahuță, Coșbuc, Delavrancea, ca și a unor scriitori dintre cele două războaie — aceștia mai puțini și, dintre ei, doar câțiva reprezentativi: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, G. Topirceanu, Ion Marin Sadoveanu — a constituit un fapt pozitiv. El nu poate fi negat de nici o evaluare obiectivă, dintr-o perspectivă care evaluează istoria literară în conjuncție cu toate fenomenele sociale, culturale, cu tot ceea ce concură la definirea psihologiei sociale a unei epoci. Unul din capitolele cele mai însemnate ale repunerii în circulație a valorilor clasice din acei ani a fost teatrul și în special **comedia**. Desigur, și pe acest tărâm golurile sînt flagrante — în primul rînd Lucian Blaga — dar nu putem omite **numărul și calitatea** unor spectacole care s-au jucat de sute și sute de ori din opera lui Caragiale, Delavrancea, Mihail Sebastian, Tudor Mușatescu, Alexandru Kirițescu, G. Ciprian, George-Mihail Zamfirescu. S-a permis astfel unui public larg, și mai ales celui care n-avuse acces la cultură sau avusese doar un acces sporadic și întâmplător, să ia contact cu autori și cu opere reprezentative, ce au intrat în conștiința publică și literară, înscriindu-se în fluxul valorilor naționale. Dar o istorie a literaturii în sens deplin înseamnă mai mult: existau eforturi individuale, îndrăznețe propunerii, unele realizate, de a lărgi cîmpul reconsiderărilor, de a mai putea insera într-o ediție o lucrare ținută în afara circuitului public. Deci dacă nu putem vorbi de o istorie literară constituită ca atare, în adevăratul înțeles al cuvintului, nu trebuie în nici un caz să omitem ceea ce istoricii literari ai momentului, unii din ei foarte tineri au reușit, cel puțin prin repunerea în circulație a unor scriitori din trecut, chiar dacă nu toți reprezentau momente de vîrf, împliniri.

Cînd, în mai 1965, cel ce fusese investit, cu două luni în urmă, cu sarcina de secretar general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a întîlnit cu reprezentanții intelectualității române, cei ce au fost de față, ca și cei ce au citit atunci relatarea în presă, au avut certitudinea că o nouă eră se deschide pe tărîmul istoriografiei noastre literare și culturale. Documentele Congresului al IX-lea din vara aceluiași an 1965 și tot ce a urmat au întărit această certitudine. Faptul că, în vizitele pe care le-a întreprins de atunci în țară, secretarul general al partidului s-a oprit la muzeele și casele memoriale ale marilor noștri scriitori, că a vizitat monumentele de cultură, că nu o dată a evocat celor prezenți numele oamenilor de cultură născuți pe meleagurile respective ne-a făcut să simțim că unui program și unei concepții ideologice i se adaugă o vibrație sufletească, o sensibilitate aparte față de ideea de tradiție și de cei ce au ilustrat-o.

După douăzeci de ani ar fi imposibil să stabilim un bilanț cantitativ. El este

elocvent, la îndemina oricui. Și totuși aș vrea să mă opresc, măcar în treacăt, asupra lui cu credința că fenomenul se cere a fi dezvoltat în cadrul unor cercetări de sociologie literară care să respecte și să așeze în centrul investigației perspectiva calitativă. Reîntrirea în circuitul public a unor mari valori, tipărirea și retipărirea lor în ediții critice ca și în tiraje de largă răspîndire nu a constituit numai un act de justiție literară, nu numai îndreptarea unor erori, ci a contribuit în mod esențial la crearea unor noi structuri mentale și intelectuale, a unei adevărate scări a valorilor. Am asistat, deci, în aceste două decenii, la un proces care nu a însemnat doar, așa cum banal se spune, „redescoperirea trecutului“, ci la o ierarhizare dictată de posibilitatea liberei opțiuni a cititorilor, la penetrația a ceea ce nu era considerat ca avînd șansa unei prea mari popularități în straturile din ce în ce mai largi ale publicului. Ceea ce a produs mutații în sensibilitatea unui număr însemnat de oameni. Nu a tuturor, pentru că nu este cazul să ne amăgim și să credem că toți cei ce ar trebui au intrat în sfera acțiunii culturale, fie și prin intermediul cărții accesibile, de valoare clasică. Dar sfera lor s-a mărit într-o progresie geometrică în acești ani. Fără a introduce în discuție criterii străine esteticii, vom arăta că argumentul „cărții bune“ a acționat în mod benefic asupra gustului public: destul să comparăm „succesul“ niciodată epuizat al edițiilor din **Viața lui Eminescu** a lui G. Călinescu și reticența vădită față de **Romanul lui Eminescu** de Cezar Petrescu ce părea merit unei instanțee epuizări.

Un alt argument în favoarea tezel noastre îl constituie faptul că apariția în anii din urmă a unor lucrări reprezentative ale gândirii și istoriografiei românești s-a bucurat de o receptivitate deosebită din partea publicului. Chiar dacă nu o dată curiozitatea joacă un rol, chiar dacă faptul că de la prima și unica apariție a unora au trecut mai multe decenii, totuși ceea ce se petrece sub ochii noștri se cere a fi discutat și mai ales impune deopotrivă o lărgire a cîmpului de investigație și o readucere permanentă în circulație a acestor valori. Pentru că în uriașul proces de retipărire și de analiză critică vremea „petelor albe“, a zonelor ce trebuie oculte, a „numelor“ care stîrnesc aprehensiuni, a genurilor ce sînt ocolite diplomatic a trecut și ne aflăm în momentul fericit cînd s-au întreprins lucrări de mare anvergură — ediții critice, serii de opere ale marilor scriitori, ediții interdisciplinare.

Readucerea patrimoniului cultural în circulația valorilor perene nu constituie un scop în sine și nici nu poate avea un hotărî în timp. E o operațiune de înaltă răspundere științifică și de dăruire patriotică, implică o pregătire care nu se mai poate restringe doar la hotarele literaturii și cere un spirit de renunțare la satisfacții imediate. După douăzeci de ani, timp în care noțiunea de istorie a literaturii române a căpătat o realitate evidentă, statornicindu-se ca una din categoriile cele mai net structurate ale culturii naționale, avem datoria să căutăm ca noua etapă să fie demnă de eforturile și împlinirile acestei epoci, să însemne un progres evident, la nivelul potențialului creator pe acest tărîm.

Valeriu Răpeanu

Legămîntul nostru

IN clipele cînd Președintele Nicolae Ceaușescu, reales prin voința de gînd și sentiment a întregii națiuni, a rostit Jurămîntul, fiecare cuvînt a însemnat și legămîntul nostru, aprobarea unanimă a destinului viitor, rostită printr-un singur glas alături de care se auzeau bătăile inimilor de la Marea cea mare pînă la vîrf de Ceahlău, de la Porțile de Fier pînă în străvechile cetăți de scaun. De această sîrbătorească zi, cînd președintele nostru este din nou investit să continue opera de zidire a unei țări neasemuite, e greu, deși fiecare am dori-o, să facem un portret atotcuprinzător al personalității unui Om de care este legat tot ce înseamnă superlativ în viața noastră de azi.

CA CINEAST comunist, devotat poporului a cărui viață, cu tumultul, truda și fericirile sale, ne este izvor nesecat de inspirație, așa cum întotdeauna ne-a îndemnat Secretarul general al partidului, mă angajez să răspund comandamentelor actuale de spirit, să contribuie la întregi-

rea epopeii cinematografice a timpului socialist contemporan, un timp care în mod necesar a intrat în istorie ca o epocă al cărei nume îl spunem emoționat și mîndri: Nicolae Ceaușescu. Mă simt dator, sînt încă mult îndatorat, față de cititorul civilizației, culturii și artei contemporane, pentru că nu am încă puterea de a reliefa deplin sensurile adînci ale faptelor pe care realitatea românească le înregistrează cotidian, semnificațiile din viața poporului nostru și contribuția sa activă la apărarea omenirii și a planetei noastre. Și toate, datorate neîntrecutului patriot revoluționar și organizator al maselor, genial călăuzitor către destinul comunist la care aspirăm. Iată de ce atît eu cit și colegii mei nu avem aspirație mai înaltă decît să realizăm în imagini portretul bărbatului pe care l-a așteptat istoria secolului românesc XX pentru a schimba fața vieții noastre.

Virgil Calotescu

România literară 5

OMAGIU — pictură de Zamfir Dumitrescu

Marele conducător

DE la alegerea în fruntea partidului și a țării a tovarășului Nicolae Ceaușescu, România a cunoscut o uriașă dezvoltare pe drumul luminos al progresului și civilizației. Marele revoluționar, animat continuu de cîntețele supreme ale națiunii socialiste, și făcînd din fiecare zi a sa o pildă de atașament și patriotism fierbinte, a făurit o epocă ce-i poartă astăzi numele, „Epoca Ceaușescu“, reușind în tot ceea ce a inspirat, întreprins și realizat să-și imprime viguroasă sa personalitate înscrisă pentru totdeauna în istorie.

Cele trei tărîmuri de manifestare a revoluției socialiste — industria, agricultura, cultura — au cunoscut salturi miraculoase în cei 20 de ani, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu conduce destinele Patriei, căci prezența sa activă în fruntea treburilor obștei românești a dinamizat fiecare sector în parte cu idei novatoare și în consens cu spectaculoasele cuceriri ale științei în acest sfîrșit de secol. România și-a înzecit eforturile pentru a se ridica, în condițiile actuale din lume, la un nivel material, economic și social deosebit, ajungînd să facă un salt calitativ uriaș, iar meritul revine Marelui Conducător, care a știut ce căi anume să aleagă și ce drum să urmeze, chemînd pe toți compatrioții la împlinirea acestor deziderate istorice, de la care voința sa nestrămutată de revoluționar comunist nu s-a clintit o clipă.

Verticalitatea, demnitatea și renumele Țării au găsit în persoana Președintelui un edificator neostenit, un luptător neînfricat, și tocmai această forță combativă, ce-i este caracteristică, a influențat și a clădit în decurs de două decenii prestigiul internațional al țării căreia îi dedică toată energia și devotamentul.

Am avut prilejul în citeva rînduri să mă aflu în anumite orașe unde secretarul general al partidului efectua, potrivit stilului său de muncă, vizite de lucru, care se încheiau cu adunări populare, în piețele centrale ale acelor orașe, și, de fiecare dată, am fost impresionat, luînd cunoștință, alături de cetățenii care-i făceau primiri entuziaste, că avea o imagine perfectă asupra realităților locale în toate domeniile specifice zonei respective, iar această cunoaștere izvoră din profunda atenție ce o acordă problemelor fiecărui județ în parte, fiecărui obiectiv economic important, ce concură la mersul înainte al patriei. Pluralitatea personalității sale remarcabile se oglindește și în îndrumările ori indicațiile pline de competență pe care le dă cu prilejul întîlnirii cu oamenii muncii din diverse ramuri de producție.

ÎN virtutea drepturilor constituționale, concetățenii de toate categoriile și toate naționalitățile i-au încredințat, prin reprezentanții lor, înalta demnitate de Președinte al Republicii Socialiste România, avînd certa convingere că tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin suma calităților sale de conducător comunist, garantează împlinirea tuturor aspirațiilor. Ele vor prinde consistență și se vor integra firesc în viața prezentă și viitoare a Republicii, așa cum însăși epoca ce-i poartă numele ne-a obișnuit. Oamenii nu vor uita realizările extraordinare ale țării noastre pe care le-au dobîndit, avîndu-l în frunte pe marele Președinte Ceaușescu. Printre ele, la loc de cinste, se află Canalul Dunăre-Marea Neagră — „Magistrala Albastră“ cum au numit-o poezii. Performanța a fost posibilă datorită energiei și hotărîrii pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a arătat față de acest obiectiv definitoriu al epocii. Sub îndru-

marea sa, geniul tehnic românesc și-a arătat valențele, spunîndu-și cuvîntul în succesul repurtat, nu numai în fața patriei, ci și a lumii întregi. Valoarea și foloasele Canalului pentru România au fost deseori subliniate. Alte izbînzii de seamă ale epocii sînt titanii industriali, între care se înscriu Combinatul Siderurgic Galați, noua cetate a metalurgiei de la Călărași, Combinatul chimice Pitești, Tirgu Mureș și Năvodari. Constelația realizărilor cuprinde Hidrocentrala de la Porțile de Fier I și II, construirea barajelor de pe Valea Oltului, exploatarea carboniferă de la Rovinari, vasele complexe de irigație din Bărăgan și Dobrogea, lucrările de amenajare a Deltei Dunării. Toate au primit sprijinul Președintelui. Fac parte integrantă din această epocă cele două punți de oțel și beton ce leagă malurile Dunării, pe lingă cel clasic de la Cernavodă, arătînd lumii întregi că urmașii faimosului inginer Anghel Saligny sînt tot atît de valoroși ca marele lor predecesor, că vestita școală românească de drumuri și poduri a ținut pasul cu tehnica mondială iar soluțiile utilizate de inginerii români au ajuns notorii, prin originalitatea lor. Dar Președintele Țării a inițiat și alte două lucrări maiestruoase și de indiscutabilă utilitate care-i poartă de asemenea marca: Transfăgărășanul, cea șosea suspendată peste pîcuri și văi abrupte, dată în exploatare într-un timp record, și Metroul Capitalei cu stațiile sale elegante de marmură, cu rețeaua subpămînteană care unește cartiere îndepărtate ale Bucureștiului, ajutînd la deplasarea zilnică a zeci de mii de călători, sitund orașul de reședință al țării la nivelul altor capitale importante din Europa.

Explozia pașnică și în lanț a nenumăratelor cartiere noi de locuințe de pe întreaga arie a țării reprezintă lichidarea definitivă a aspectelor edilitare vetuste, insalubre și rudimentare, încă o expresie a aceluiași avînt creator pe care Președintele Ceaușescu l-a inaugurat acum 20 de ani, contribuînd la ridicarea țării spre orizonturi noi și necunoscute pînă atunci. Orașe ieșite ca din pămînt, edificate prin strădania clasei muncitoare, a poporului român atît de încercat și tenace, căruia Președintele României i-a adus un omagiu meritat în cele două cuvîntări ținute atît în Plenara C.C. al P.C.R. din 26 și 27 martie 1985, cit și în ziua de 29 martie 1985, în plenumul Marii Adunări Naționale, cînd marile for legislative, prin vot unanim, l-a reales în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România: „Remarcabilele realizări și îndeplinirea cu succes a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate sînt rezultatul muncii entuziaste, pline de abnegație a întregului popor, care, într-o deplină unitate, îndeplinește neabătut politica internă și externă a Partidului și Statului nostru. Iată de ce și în aceste momente solemne, primele mele îndurări se îndreaptă spre minunatul nostru popor — adevăratul făuritor al noii istorii a României socialiste“.

Cele două evenimente politice majore, Plenara Comitetului Central și sesiunea Marii Adunări Naționale, succesiv, constituie o reafirmare a unității de nezdruccinat dintre Partid și Popor, o reflectare a hotărîrii unanime de a înfăptui, pe mai departe, idealurile și împlinirea socialistă a Patriei.

Eugen Teodoru

PATRIEI, PARTIDULUI, PREȘEDINTELUI ȚĂRII

Pictură de Sabin Bălaș

Arhitectul înălțimii

Sint falnici anii-toți piramide țării
De fapte epocale, și fiecare-i munte
Chemări pentru poporul meu erau să fie,
De cind erou oies e fiul patriei în frunte.
Neistovită-n măreție, tortă vie
E arhitectul înălțimii țării
Al României, întâiul președinte.

Cu înțelepte aripi ne poartă-n nou mileniu zborul
Să arborăm pe culmile amiezii tricolorul
Urcind din depărtare veacuri grele, spre era de azint
Ne-ndeamnă, cum lumina – spicul de griu să suie
din pământ,

Iubirea pentru piscuri să nu cunoască spaimă
Urcușul temerar, visarea stejarului român
E veșnicia noastră, a României faimă
E nemurirea-n care izbinzile rămân!

Un președinte-al păcii-avem în lume!
Cinstire lui, cit țara slava fie-i
Acestui românesc și falnic nume!
El înfrăți azurul nălmilor de munte
Cu-nțelepciunea lanului cimpiei;
Alături – Dunărea, Carpații, Marea să-l asculte:
E-ntiul președinte-al României.

Erou contemporan e fiul patriei în frunte
Neistovită-n măreție, tortă vie
El, arhitectul înălțimii țării –
Al României, întâiul președinte.

Marian Stoica

Două decenii

Lumină caldă sufletu-mi inundă
Cuvintul lui e pentru noi un semn
Al împlinirii-n timpla lui profundă
Ni-i viitorul însoțit și demn

Două decenii, ctitorie nouă
Spre binele întregului popor,
Încrederea, izbînda-s amîndouă
Prinse-n destinul nostru-nfloritor.

Prin El timpul întotdeauna
Nu este tinăr, gîndu-i îndrăzneț
Cu El ne-om făuri aici Comuna
Și traiul pașnic, fericit, măreț.

Două decenii de-mpîlniri, mindria
A tuturor acelor ce-l urmău
Spre comunism știind că România
Bogată, suverană-o înălțăm.

Dumitru Grigoraș

Senin și pace

Așa e țara mea, așa o știu din veci:
Bazaltice ținuturi cu miroznie vii,
Întinderi mari crescînd perfecte simetrii
De unde vii. Sfirșind, de unde ai să pleci.

Mă-nchin la lanuri cu miroznie tari,
La rodnice finețe mă închin.
Uimit privesc spre cer de stele plin,
Cu ochi de ele plini, mai vii, mai clari.

Adînc în steiul țării mă împlint.
Aici cu toți ai mei, pe el, horesc.
Senin și pace sub rotund ceresc,
În lume vreau, pe românesc pămînt.

Petre Pascu

Iubirea de țară

Așa va curge prin urmași, departe
Iubirea mea de țară și de cînt,
Cum adevărul curge dintr-o carte
Scrisă cu singe, pe al meu pămînt.

Vor trece anii și din fericire
Spre fericire clipele-or fi cărți,
Aidoma cîntării de-mpîlnire
Zidindu-și floarea-n legendare părți.

O parte-i timpul, strămoșescul timp
Incununînd un viitor ales,
Iar celelalte-n visu-n care-mi plimb
Astralii pași, prin griu-nalt și des.

Vasile Zamfir

În cîntecul care sînt

Țară a mea de viață și de pămînt,
Te învăluie caldă miera din cuvinte,
Sîngele tău de miresme tot mai fierbinte,
Pulsează în cîntecul care sînt.

Iarba e tot mai verde acum,
Păsările cu ochiul de azur,
Două inimii tale dulce contur,
Fiecare piatră, fiecare drum.

O liniste cosmică în patrie bate,
Cu degete de lumină bate în geam,
Au înflorit portile la cetate,
Și mugurii explodează pe ram.

Țăranii duc iarba între pleoape,
Eu, răsărit pe coapsa unui riu,
Ca duhul tăcut al blindelor ape,
Trimit răvaș de bine și de griu.

Petre Ivancu

Carpații mei

Carpații mei aduși de gînduri,
Lăsați-mă să urc
Iubirile duse,
Plugul ce plînge-n arătură,
Morții ce n-au murit,
Carnea mea încă de lut,
Credințele ce nu mai fac minuni,
Să sui tot
Unde nu-i loc de chipuri
Cioplite
Și de-acolo de unde sufletul
Cuprinde țara,
Pînă-n primăveri
Să mai string o mină
De luceferi
Pentru cei care rămîn
Și cei care vor veni.

Ion Encuț

În înțelesul vremii

Solemni întorcem clipele cu față,
Dăm fila unui lan din bărăgan
Pe cînd se arcuiește-n România
Cupola mindră și-a acestui an.

De din adîncuri izvorăște pace,
Pe firul ploii coborîm în rod
Și răsărim frumoși din fapta unde
Noi ne-am zidit cu suflete cu tot.

Scot voievozii dreapta lor din frescă
Zidind rotunde țări din prund în prund
Și-adînc binecuvîntată îndrăzneala
De-a nu se fi uitat acest rotund.

George Enache

Patria din fiecare

Sunt înăuntrul tău făurind plaiul pe care
Se preumblă razele vocii de aur
Înflorind orizontul ca pe un steag de purpură
Și vîd rotunjindu-se iubirea fiilor tăi
Tot mai temeinic

Această primenire de frunză roșie din pisc
Trece prin sîngele meu și al istoriei
Luminîndu-mi vîrsta dintotdeauna tinără
Cum este rădăcina ulmului cum este adevărul
Nemuritorului curcubeu
Ce îți preamărește chipul

Sunt înăuntrul fiecărei picături de rouă
Pe care tu o sorbi cu priviri de stea împlinită
Din zborul vulturului din urmăru sublim
Al soarelui
Din flacăra certitudinii cum că existăm veșnici
Cum tu însăși veșnică ne ești
Cunună de aștri prin fiecare.

Ion Vergu Dumitrescu

Ora de muncă

Ora zero, oră de lucru a mecanicilor de metrou,
Dungă prelungă, ovală de ou
Și fără ochi plîngători să plîngă,
Fără de plete cînd trenul aleargă
Pe două egrete, lucitoare șine...

Ora opt, oră de rod a pescadoreanilor marine,
Prelung năvod / marea
Lovindu-se de inima de piatră a unui dig,
De cîntecul de cucurig al portului, în zori.

Ora de muncă a bravorilor sondori, privind fix
La mine, la albastru-mi pix precum
La un delfin lunecînd lin pe foaia albă,
Pe fundul mării / călimării de cerneală!

Marcel Ion Fandarac

Mic dicționar matein^(II)

UN LAPSUS, ierte-mi-se ! La litera I, am omis cuvîntul răg : **Incana-liare**, derivat din franceză : **enca-naillement**, cu înțelesul de frec-ventare a unor inși socotiți de teapă infe-rioră. Vocabula e tipic mateină, deși figurează o singură dată în **Craii de Curtea-Veche**. După întâia vizită la tripoul Arnotenilor, și-a reproșat amarnic noua experiență : „Am trăit atunci un ceas de răfuială cu mine insumi în care singur mi-am deplins **incanalierea**. Doamne, cu ce lume m-am adunat în acea seară, strin-gerea a cite miini a trebuit să îndur !”

Mai e nevoie să precizez că noul cuvînt, de care se folosește în această împreju-rare Mateiu, este un barbarism ? Nu gă-sise în românește echivalentul ! A trebuit să-i încerce încetățenirea, în această for-mă veche, de substantiv verbal, cu infini-tivul în -are. Azi, noi, modernii, (brrr !), putem adopta forma : **incanaliere**, prin trecerea infinitivului lung de la conjuga-rea întâi la cea de a doua.

Jurnalul său, în limba franceză, dă la regulile de viață ce-și impune la data de 16 noiembrie (ziua onomastică) 1934, antonimul : **décanaillement** (achever le décanaillement).

Aș propune, în limba noastră, echiva-lentul **descanaliere**.

M. Începem cu o sintagmă ce ne este și nouă scumpă. Am întâlnit-o întâi la Dela-vrancea, iar apoi la autorul nostru : „ațiia mari de ani” în loc de mai frec-ventă formă „ațiia amari de ani”.

Preferința noastră se întemeiază pe o interpretare în care accentul cade pe di-mensiunea timpului — ani nesfârșiți —, iar nicidecum pe aceea a răsunerii mor-al interior — ani nefericiți.

Expresia revine de două ori în **Sub pecetea tainei**. Inspectorul de politie Tu-dor (Rache) Ruse spune : „Au trecut de atunci ațiia mari de ani, treizeci și doi”. Peste două pagini, același repetă : „...s-au adunat ațiia în ațiia mari de ani”.

Un neologism ce n-a putut fi evitat, noțiunea lipsind în fondul comun al lim-bii noastre, este adjectivul **mistic-ă**. Am văzut că Pașadia descoperise în sin-tagma **Crai de Curtea-Veche**, „ceva ecves-tu, mistic”.

Intr-un rînd, autorul îl ascultă pe Pan-tazi povestind „...în umbra acelei seri aproape **mistic-ă**”. Dar și o rubedenie bătrînă a lui Pantazi, ne spune acesta, cînd „...o da pe românește [...] atunci pos-vestirea se lumina **mistic-ă**”.

Dragostea lui Pantazi pentru nestator-nica Wanda nu se stînsese nici după trei-zeci de ani, „departarea și timpul au fă-cut-o însă **mistică**”. În sfîrșit, înmormin-tarea ministrului din **Sub pecetea tainei**, ne spune Rache „...a fost ziua cea mai frumoasă din cite am apucat să văd, o zi **mistică, sfîntă**”. Este singura dată cînd epitetul e investit cu o încărcătură reli-gioasă.

Eraldistul descrie astfel stema lui Pan-tazi, acel de mai multe ori numit în roman „un alt eu-insumi”, adică **alter-ego-ul** său : „...pe scurt sprijinit de **monoceri** înlăntuiți, în cîmp albastru lebăda de argint, luîndu-și zborul cu gîtul străpuns de o săgeată purpurie”.

Monocercul este **licornul**, calul fabulos, cu un corn în frunte, în limba noastră poetică **inorogul** (la Lucian Blaga), deși textele vechi (**Biblia**, 1688 și **Istoria iero-glică** a lui Dimitrie Cantemir) îl vizează în acest cuvînt pe **rinocer** !

Am văzut rîndul trecut, că oricît și-ar fi dușmănit tatăl, autorul Crailor nu se vedea **acasă** decît pe lîngă acesta, la Ber-lin.

N. O variantă a vocabulei **acasă** este sintagma „la noi”, vizînd același domici-liu părintesc. Mă scuz că o repet, dar locul ei, în ordine alfabetică, era aici !

Cuvîntul **neam** are, printre alte sensuri, și pe acela de **familie**. În acest înțeles, exclusiv, întîlnim cuvîntul la Mateiu, atît la singular, cît și la plural, **neamuri**.

Astfel i se atribuiau lui Pașadia vini groaznice, adăugînd „la lanțul de nele-giuri ale **neamului** său o însingurată ve-rigă”.

Pantazi, pentru care povestitorul are **slăbiciune**, nu era lipsit de trufie. Făcîndu-și, între patru ochi, autobiografia, spunea : „Dacă nu sînt însă eu mîndru de **neamul** meu, el trebuie să fie de mine. Mai frumos nu se putea să se sfîrșească”.

Ați înțeles că familia se stîngea, pe linie bărbătească, cu dînsul, care o ridicase la cea mai înaltă treaptă, așa cum el însuși, Mateiu, credea despre sine și Caragialești.

Pirgu, mai tirziu beneficiarul unei ca-riere strălucite de om public și posesorul unei averi uriașe, în momentul povestirii era „Sărac-lipit, dator-vîndut, respins de **neamuri** cari de mult nu mai voiau să știe de el, ocolit de lumea cumsecade, hult și arătat cu degetul...”

Fată de metehnele fetelor Arnotence, Mima și Tita, autorul denunță : „...de ce greu păcat se încarcă, în becnicia lor, vechile **neamuri** căzute, nehotărîndu-se a

se stirpi cu dinadinsul, ele singure, pe cale malthusiană”.)

În treacăt fie zis, după galica accepție a cuvîntului **maison**, familie, și la Mateiu găsim echivalentul românesc, **casa** ?)

O. Cunosător adînc al limbii noastre, ea și tatăl său, dealtfel, Mateiu o incurcă numai cînd este vorba de raportul dintre cel ce găzduiește și cel găzduit sau pof-tit, cu vocabulele **oaspe** și **oaspete**.

Astfel, invitat, dimpreună cu Pașadia și cu Pirgu, de către Pantazi, ei închină „...intr-un glas în sănătatea lui Pantazi, iubitul nostru **oaspe**” sorbind șampania.

Or, Pantazi era cel ce-i invitase !

Autorul îl vizitează pe același Pantazi în „liniștită stradă a Modei”, descriînd cele două încăperi închiriate, dar și somp-tuos mobilate, cu un „lux ales, alcătuit **oaspei** meu un cadru în așa armonie cu ființa sa că, în amintirea mea, dintr-insul nu-l pot desprinde”.

Încă o dată, Pantazi era **gazda**, nu **oas-pele** !

Sînt însă și pagini în care cuvîntul își regăsește sensul apropiat. Astfel, pove-stitorul se putea mîndri :

„Si afară de mine nu-i cunoșteam alt **oaspe**”.

Cu alte cuvinte, Pantazi nu-l primea decît pe viitorul autor al Crailor.

Tot astfel Pantazi : „fusese **oaspe** sau tovarăș de petrecere” unor „căpetenii de seminții sălbatice”. În cursul peripelelor lui în jurul lumii. Presupunem că, în acel cadru exotic, nu putea fi **gazdă**, ci in-vitat !

Mare iubitor de flori rare, același Pan-tazi cultiva orchideele, în seră, se-nțelege și nu pentru el, preciza, cumpărase o casă pe tîrmul Oceanului, într-un colț de rai, **ipsis verbis** „eu le sînt doar **oaspe**” adică la vizita numai !

În sfîrșit, Pantazi a fost „**oaspe** în palatul său din Catania” al capului ramurii siciliene, cu care, pare-se, era inrudit ?)

P. **Paracelis**. În **Mic dicționar enciclope-dic** ni se dă următoarea definiție : „Ca-pelă ridicată alături de biserică, în com-plexul unei mănăstiri, într-un cimitir sau aflată în corpul unei clădiri”.

Lui Pantazi îi rămăseseră moștenire „casele cele mari cu **paracelis** de la Ciș-meaua Roșie”. Sensul este clar : casa avea o capelă particulară.

Mai obscur este înțelesul următoarei sintagme : „Se făcea că la o curte veche, în **paracelisul** patimilor rele, cei trei Crai, mari egumeni ai tagmei prea senine, slu-jeau pentru cea din urmă oară vecernia, vecernia mută, vecernia de apoi”.

Așa începe „cel mai frumos vis” din viața povestitorului, după moartea lui Pașadia și cu puțin înainte de plecarea definitivă din țară a misteriosului Pan-tazi.

Cel trei Crai, adică Pantazi, Pașadia și povestitorul, în această circumstanță on-rică tustrei cavalerii ai ordinului de Mal-ta, oficiau în capela lor nu prea cucernică, a „patimilor rele” (din lanțul de petreceri, chefuri și orgii, al căror tartor fusese Pirgu, geniul lor cel „rău”, abjectul re-prezentant al „blestemei capitale”).

O a treia accepție a cuvîntului se gă-

) În jurnalul său, Mateiu se arată adeptul acestei teorii, ca nu cumva des-cendența sa să coboare nivelul suprem, atîns de dînsul.

) „Jalea casei sale”, a familiei lui Ma-jorică Arnoteanu, în Craii.

) Despre această confuzie, cf. și **Cente-nar Mateiu Ion Caragiale**, de Radu Alba-la, în „Luceafărul” din 2 martie 1963.

Trapez

XCI

319. Fraza pe care am pus-o bine la punct, ca un soldat pregătit pentru inspecție. Civilul din mine nu-i prea fericit.

320. Cu toate că și cerbii și elefanții pot da buzna, doar speța umană a luat-o razna.

321. Ca și cum ar fi fost vorba de veninul unui șarpe rar, nu mi-am cheltuit ura decît pe vreo cițiva aleși.

322. Bcdfghjkl... scoateți vocalele din alfabet și veți avea numele celui mai bizar animal antediluvian.

Geo Bogza

sește în sintagma **paracelis arzător**. Rămă-șițele trupesti ale frumosului Serghe de Leuchtenberg-Beauharnais, căzut pe frontul din Balcani, în 1877, au fost repa-triate într-un „vagon preschimbă în **paracelis-arzător**”. Este un calc după galica „chappelle ardente”, noțiune valabilă pen-tru orice încapere mortuară, îmbrăcată în negru. Neatestată de nici un dicționar, hibrida creație verbală a lui Mateiu nu credem să aibă un viitor, oricît de nume-roși ar fi astăzi mateinii noștri.

R. **Rasă**. Într-un sens restrictiv al lim-bii franceze, noțiunea de „race” presupu-ne familia. Căzut în admirație în fața dubiosului sir Aubrey de Vere, tinărul englez înverit din **Remember**, povestito-rul comentează astfel raritatea lui tipolo-gică : „Acum, fie că treburiseră vecuri ca, la asfințitul ei, o înaltă **rasă** să înfloreas-că așa de strălucit, într-un semet avînt al singelui albastru spre tipul ideal, fie că fusese numai o nimerală fericită, în toate chipurile mai mult nu se putea da”.

Fraza este prea ilustrativă pentru men-talitatea lui Mateiu I. Caragiale, care-și făcuse un fals ideal aristocratic de viață, ca să o reproducem trunchiat. Am dat-o integral, spre a se vedea că numai asupra genezei tipului căzuse autorul ei la in-doiială, nu și asupra valorii-limită a sin-tagmei „înaltă **rasă**”. De aci, și epitetul **rasat-ă**, pentru indivizii de aparență aris-tocratică. Nu-l întîlnim însă în prozele literare ale lui Mateiu.

S. La Mateiu, cuvîntul **snob** capătă o nuanță personală. Astfel, la mult admira-tul de el Pașadia „cuvîntul cel din urmă îl avea un **snob** feroce, înzăut în preju-decățile cele mai copilărești...”

Nu aceasta îl caracterizează pe **snob**, în sensul curent al cuvîntului. Snobul își însușește prejudecățile claselor zise supe-rioare, care cultivă luxul, eleganța, rafi-namentele. Pașadia nu putea fi amator de mina Mimei Arnoteanu, pentru o mie și unul de motive, nu din snobism — ea fiind declassată, dar de neam. Epitetul, așadar, **feroce**, ca și determinantul **snob**, ni se pare neavenit.

Cine citește însă însemnările de jurnal ale lui Mateiu întîlnește în programele de viață ce și le propusese în ultimii săi ani, cuvîntul **snobism** ca un imperativ „mult nobil”, ca să-l pasișăm. Cu alte cuvinte, noțiunea indeobște peiorativă devine, la scara mateină de valori, un titlu de onoare. I se adaugă, ca un dublet la noțiunea de **rasă**, aceea de...

Stirpe. Cuvîntul, în vocabularul matein, implică vechimea familiei nobiliare. Ast-fel, în **Remember**, ni se spune că între oameni sînt „prăpăstii de timp și de **stirpe**...”

Mai curioasă este discriminarea între popoare, cel puțin după Pașadia : „...iubi-rea de frumos fiind unul din privilegiile

popoarelor de **stirpe** înaltă...”

Pantazi se laudă că a păstrat „ca in-semne trimise de **stirpe** părul roșcat și ochii albaștri...”

Văzînd în apartamentul lui Pașadia por-tretul unui boier, povestitorul constată că este „chipul unui om de o **stirpe** cu totul alta decît a acelora, bărbați și femei, ce-și surideau viclean sau galeș din cadre”.

Era străbunicul lui Pașadia, fost om de serviciu al domniței Ralu, apoi ibovnicul ei, răsplătit cu „Măgura și topuzul armă-siei”. Aceasta-i **stirpea** lui. Cu Pașadia, „vlăstarul cel din urmă”, însă, neamul atinsese „o așa înaltă **stepenă** de age-rime”.

Să se remarce că aceeași era și situația lui Pantazi, iar la urma urmelor identică cu o romancierului, după jurnalul lui ?). Sînt, așadar, cazuri-limită, în care nea-mul pierce cu cel mai înzestrat dintre vlăstarele sale (deși regula aristocrației crepusculare îl dezmințe pe Mateiu, ul-timii ei reprezentanți dovedindu-se de regulă degenerați).

T. Tustrele povestiri ale lui Mateiu I. Caragiale se desfășoară sub semnul **tai-nei** : în **Remember**, atît persoana, cît și sfîrșitul lui sir Aubrey de Vere rămîn misterioase, în **Craii de Curtea-Veche**, Pantazi și Pașadia i se destăinuiesc po-vestitorului, fără ca atmosfera de taină să sufere, iar în **Sub pecetea tainei**, „cazu-rile” romanului-detectiv neterminat îi justifică titlul.

Acestor taine li se adaugă aceea a tre-cutului, revenind și ea ca un **leitmotiv**, mai mult de rezonanță lirică decît de esență epică.

În **Remember** citim întrebarea : „Poate fi plăcere mai rară pentru cei ce s-au împărtășit cu evlavie întru **taina** trecutu-lui decît să întîlnească în carne și oase o icoană din vremuri apuse ?”

O asemenea „icoană” e misteriosul Au-brey de Vere, cu nume de imprumut.

T. În forma veche a cuvîntului **cifru**.

Titlul ni-l dau la Mateiu inițialele celor „aleși”. Totuși, în „**titlul** incunurat ce se vedea pe unele din lucrurile sale (ale lui Pantazi), lipsea tocmai slova începătoare a numelui sub care era cunoscut” (adică litera P). Identitatea lui rămîne pînă la urmă nedescifrată.

U. Amator de cuvinte vechi, căzute din uz, Mateiu folosea vocabula **ursuzlie** ca să exprime nenorocul. Astfel jucătorii de la tripoul Arnotenilor găseau că una din fetele acestora, Tita, le face **ursuzlie**. Și Pirgu, furios că se decavase la cîrți, aruncă pe fereastră icoana sfîntului Ha-ralambie, „învinuindu-l că i-a făcut **ursuzlie**”.

V. O altă vocabulă, dintre cele mai frecvente în opera lui Mateiu, e **vedenia** : **Vedenia** trecutului, **vedenia** de odini-oară, **vedenia** nopților berlineze, **vedenia** unei vieți ușoare și alte „fermecătoare trimbe de **vedenii**” potențază „farmecul” prozei mateine.

Z. Ultima literă a alfabetului ne învie o veche vorbă, uitată : **zicere**, pentru **cuvînt**. Deviza sau **zicerea** lui sir Aubrey de Vere era **Remember**.

O „**zicere** uitată” a fost și **Craii de Curtea-Veche**, pînă ce cartea lui Mateiu I. Caragiale i-a dat o viață nouă, a schim-bat, vorba poetului, porecla în renume.

Cu vocabula **zurba** se minimizează răscoalele țărănești din 1907, a căror sem-nificație socială nu-i scăpase lui Ion Luca. Mateiu le numește „**zurba** din nouă sute șapte”.

Mai dăinuie vocabula **zalafet** pentru petrecere, chiohan, dar la Mateiu în for-ma veche, **zalfet**.

Cu această și așa prea lungă trecere în revistă a unor termeni rari, cultivați de mesterul stilist, nu ne lăudăm a fi înfăți-șat exhaustiv „problema”, 5).

Șerban Cioculescu

4) La 10 ianuarie 1934 (cf. **Opere**, 1936, pag. 356).

5) Alte vocabule menționabile : **lăbărta-re** = prolixitate, **raznă** = digresie, **riile** (ciocoiască) = morgă, gomă, **scriptu-ră** = scriere de mină, **strejlopti** = noc-tambuli, **teșmenit** = sucit, turbă = furie.

INTR-O lucrare ambițioasă care, „din motive tehnice”, așa cum declară eufemistic autorul, apare deocamdată înjumătățită, Dumitru Micu își propune o „meditație” asupra modernismului românesc. Mai exact spus, criticul se întreabă dacă literatura creată sub semnul simbolismului, expresionismului, ermetismului sau avangardismului, la noi, are anumite note particulare și, în cazul răspunsului afirmativ, care sint acestea?

Am lua lucrurile prea ușor minimalizând originalitatea și dificultatea unui astfel de demers. A căuta ce are specific modernismul românesc înseamnă a te instala în zona cea mai fierbinte a disputei pe care el le-a iscat. Pe de-o parte, pentru că produsele lui au fost acuzate, îndeosebi, de lipsa spiritului autohton, o întreagă literatură critică și pamfletară întrecându-se să le denunțe drept „imitații servile” după „mod” străine; mai mult, mentalitatea care a dat naștere acestor incriminări n-a dispărut nici astăzi.

Pe de altă parte, modernismul însuși a năzuit să fie planetar, respingând programatic orice notă locală prea pronunțată. Last but not least, o interogație serioasă privitoare la particularitățile sale presupune nu numai cunoașterea lui amănunțită, ci și o imagine cuprinzătoare a diferitelor forme sub care și-a manifestat prezența în principalele literaturi europene.

D. Micu se aventurează, precum vedem, într-o explorare temerară. Singur Șerban Cioculescu, după cite imi amintesc eu, a mai schițat înainte un examen critic similar, dar cu ținta limitată de a demonstra că modernismul a ajuns să întemeieze la noi, prin Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Lucian Blaga, Ion Pillat, Ion Barbu și Ion Vinea, „o nouă tradiție”.

Nu încapem îndoielă că obiectivul lui D. Micu reclamă o osteneală considerabilă sporită și argumente de o pondere superioară.

Impresionează din capul locului plăcut atitudinea necrispă în care criticul abordează problema. El nu vine cu un **parti pris**, cel puțin declarat, vrea să afle dacă există realmente note proprii ale modernismului românesc, admite deci și posibilitatea absenței lor, se ferește să facă afirmații fără acoperire și-si sprijină mereu observațiile pe exemple copioase. Într-o vreme cind speculațiile diletante sînt la modă și culeg imediat aplauze snobe, procedura aceasta prudentă și riguroasă trezește încredere.

Pe măsură ce examinarea faptelor înaintează, se vădește și competența comentatorului, care a mai scris în repetate rânduri despre simbolismul românesc — obiectul practic al majorității reflecțiilor din prezentul volum. Dumitru Micu nu se mulțumește doar cu reprezentanții notorii ai curentului, ci introduce în discuție și pe cei obscuri, pînă la unii complet uitați ca Matei Elian, Eugeniu Ștefănescu-Est, N. Budurescu, D. Karnabatt sau Vintilă Paraschivescu.

Procedează oare prea dăscălește, voind să acopere neapărat întreaga materie? Nu, fiindcă liniile unei anume orientări literare apar cu mai multă pregnanță în producțiile autorilor mărunți, care o urmează fidel, fără crize de personalitate. Atenția acordată acestora e o cerință metodologică, departe de orice pedanterie arhivistă.

În plus, se ivese astfel prilejul ideal de a corecta eventualele injustiții la care capriciile soartei i-au supus pe anumiți autori. D. Micu îl folosește pentru a releva calitățile lui I.M. Rașcu, într-adevăr ignorate dar nu și, din păcate, spre a pleda cauza altui nedreptățit mult mai grav, D. Iacobescu, acesta meritînd — după mine — să ocupe un loc de frunte în lirica simbolistică românească, fiindcă i-a frustrat absolut toate motivele cu piese antologice. Singurul său volum, placheta postumă *Quasi*, cuprinde, ca și *Plumb*, oriunde o deschizi, o poezie memorabilă.

Discutarea particularităților modernismului românesc D. Micu o face posibilă și prin cunoștințele sale apreciabile în materie de poezie străină. Mai cu seamă în domeniul celei franceze, pe care simbolisții noștri au frecventat-o de preferință, criticul are lecturi întinse și izbuteste să stabilească adesea, grație lor, similitudini și diferențe grătore.

„Meditația” înțelege să beneficieze și de numeroasele lumi noi, ivite în ultima vreme, cu privire la problema modernismului. Lucrarea e remarcabil informată atit istoric cit și teoretic. Considerațiile, izvorind dintr-o reflecție nutrită substan-

țial de o bogată bibliografie, au toate șansele să nu lase loc nicăieri improvizației și invită realmente la o dezbateră fructuoasă.

Cea mai sinceră prețuire, care i se poate arăta cărții lui D. Micu, este, deci, a discuta efectiv tezele ei. Ar fi nevoie pentru așa ceva de prea mult spațiu și, cum el îmi lipsește, mă voi mărgini aici doar la citeva.

PRIMA privește noțiunea de **structură**: D. Micu caută să demonstreze că Hugo Friedrich restrînge sărăcitor sfera liricii moderne atunci cînd îi atribuie o unică formulă care ar rezulta din înnoirile aduse limbajului poetic de Baudelaire, Mallarmé și Rimbaud, ceea ce a urmat nefiind altceva decît o dezvoltare a inițiativelor acestora. Ca obiecte sînt invocate operele fanteziștilor, unanimiștilor și spațialisților. Corespund ele modelului rimbaldian-mallarmean? se întreabă D. Micu. Și dacă nu, încetează oare să mai aparțină modernității?

E bine să se știe că, pentru Hugo Friedrich, chiar așa stau lucrurile. El nu-i consideră pe fanteziști, unanimiști și spațialisți „moderni”. În privința aceasta rămîne consecvent cu premisele sale și refuză să-i acorde un asemenea titlu chiar lui Rilke sau Ștefan George.

Dar nici din perspectiva istoriei literare teza nu este lipsită de întemeiere. Fanteziștii, cel puțin, s-au vrut poeți „grammairien”-i, apărători ai limbii franceze de maltratarea la care o supuneau „modernii”, și au constituit un contra-curent, în răspăr cu tendințele poetice contemporane. În ceea ce-i privește pe unanimiști și spațialisți, în afară de Blaise Cendrars, ei au utilizat limbajul liricii tradiționale. „Modernă” poate fi considerată doar tematica lor.

Oricite alte exemple am cita însă, termenii problemei nu se schimbă. „Modernitatea” presupune la Hugo Friedrich o **noastră structură literară**, cu o marcă pronunțată asupra expresiei. Acolo unde ea nu intervine, indiferent de teme și atitudini, rămînem pe tărîmul tradițional.

Dumitru Micu crede că există mai multe structuri poetice moderne decît cea rimbaldian-mallarmeană, din care Hugo Friedrich vrea să deducă toată lirica nouă. E posibil, înclin și eu să cred așa, cînd mă gîndesc la simulaționiști, cubiști, futuristi, dadaisti sau suprarealiști, dar trebuie demonstrat că alcătuire lirică înedită aduc ei. Oricum, să reținem că și Hugo Friedrich acceptă o anume dihotomie în filiațiile Mallarmé și Rimbaud, după cum poezii caută la **parole** ori **image essentielles**. Ermeticii și puriștii ar descinde din primul, pe cînd expresionisții și suprarealiștii din al doilea. Asemenea distincții teoretice au importanță, dacă reușesc să devină **operaționale**. Altfel, rămîn exerciții intelectuale gratuite. Curente literare, nu doar simbolismul, dar și clasicismul și romantismul, sînt ca monstrul din Loch Ness. Aștepta descripții diferite s-au dat despre el, încît nimeni nu mai poate spune cum arată realmente. Cînd e vorba de literatură, spiritul disociativ erudit ajunge să sfărîme orice definiție în materie de curente, dovedind-o neîn-căpătoare. Îi dau, prin urmare, dreptate lui D. Micu să nu pună prea mare preț pe categorisirile teoretice abstracte și să le prefere un mînușchi de note recurente, scoase din analiza amănunțită. Cu o condiție însă, ca ele să aibă o **coerență interioară**, să se cheme reciproc, să fie re-

zultatul unui **nisus formativ**, cum spune chiar criticul, după Blaga. Aici noțiunea de **structură** capătă o importanță practică decisivă.

Vreau să spun că prezența anumitor note moderne disparate la un poet tradiționalist în alcătuirea intimă a sistemului imagistic și discursului său liric îi lasă neschimbat statutul literar. Radu Gyr nu devine „avangardist”, atunci cînd face pictură animalieră „ce ar putea fi atribuită lui Voronca”. Prin asemenea apropiieri mă tem că D. Micu, obsedat de nuanțe, permite prea ușor unor note cu care operează să migreze dintr-o structură într-alta. Oricît s-au „modernizat” la noi, după primul război mondial, poezii tradiționaliste, Voiculescu sau chiar Pillat nu pot fi puși sub același semn cu Vinea și Ion Barbu. Între ei rămîne o diferență de structură, cu atît mai mult acolo unde intră în discuție nume ca Otilia Cazimir, Ciurezu, George Lesnea și, respectiv, Al. Robot, Geo Bogza, St. Roll sau Gellu Naum. Altfel, însuși obiectul studiului dispăre. „Modernă”, adică racordată la sensibilitatea veacului XX, devenind întreaga noastră poezie care mai merită a fi amintită.

Sigur că D. Micu nu ignoră aceste distincții. Temerea mea izvorăște însă din ultimul capitol, „Evanțai interbelic”, unde autorul, pregătindu-ne pentru al doilea volum, tînde să reducă prea mult niște distanțe, care rămîn, totuși, foarte mari.

REVENIND la simbolismul românesc, prima lui particularitate rezultă din însuși faptul că are o istorie inconfundabilă. D. Micu și-a construit studiul în așa fel, încît să o poată urmări de aproape și să facă grătore raporturile curentului cu o anumită ambianță literară. Mi se pare judicioasă observația dedusă de aici că simbolismul românesc, arătîndu-și interesul pentru „poezia orașului”, inexistență înainte în literatura noastră, a înținit o rezistență aprigă conservatoare, social-politică. Cu alte cuvinte, demersul acesta artistic a suferit o violentă ideologizare și partizanii „liricii noi” s-au trezit acuzați că pun în primejdie însăși existența ființei noastre naționale. E vorba de o distorsune istorico-literară semnificativă pentru un întreg context cultural. O ideologizare pronunțată a inițiativelor sale estetice a marcat apoi tot modernismul românesc, care a căutat mereu să demonstreze că urmărește înnoiri necesare, cerute chiar de evoluția societății.

Și mai pertinentă găsesc că este remarcă în legătură cu creșterea sensibilă a **conștiinței artistice** la reprezentanții „poeziei noi”. Ei — ne atrage atenția D. Micu — aduc o năzuință profesională spre perfecțiunea expresiei, altfel spus, își îngăduie pentru iniția oară în literatura română luxul de a nu fi altceva decît artizanii ai versului impecabil (măcar ca intenție). Aceasta-i apropiere pe simbolisți de parnasieni cu care fac adesea casă comună. Rafinarea mijloacelor poetice apare legată și de o subțiere a gustului. Parnasienii și primii noștri simbolisți (Petica, Șăvescu, Anghel) manifestă o atracție pentru „sunori, parfumuri, giuvaere”, visează civilizații ajunse la o expansiune unde acestea să cunoască o profuziune ametoare.

Aici de fapt găsim „poezia orașului”, fiindcă sub o formă directă ea nu prea există. O sugerează însă preferința pentru **frumosul artificial**, rodul unei înalte pri-

ceperi artisanale pe care o presupune civilizația.

Realizările sale majore, simbolismul românesc le-a înscris — după D. Micu — prin Minulescu și Bacovia. Analiza contribuției acestora e plină de finețe și se sprijină pe nenumărate disociații inteligente. Noutatea acestor pagini, scrise despre niște autori comentați copios pînă acum, o dă perspectiva. D. Micu îi recitește pe Minulescu și Bacovia, fără să le mai raporteze de astă dată îndrăznelile la peisajul literar inconjurător, ci încercînd să vadă cită modernitate pastrează ei, în sensul strict actual, universal.

Experiența e interesantă și prilejuește trimiteri contemporane sugestive: în Minulescu, criticul valorifică, pe deplin cuvînt, un autentic poet ludic, cu inclinație spre teatralitate, din familia Paul Fort, Cocteau, Prévert, nestrăin complet nici de Apollinaire sau chiar Eugen Ionescu.

Și analiza lui Bacovia e excelentă, apăsînd cum trebuie pe „deliteraturizare”, inițiativa cea mai modernă care i se datorește și-l face atît de prezent. Dacă agitatul monolog tragic și grotesc din lirica sa trimite într-adevăr la personajele unui Beckett, apropierea de Michaux o găsesc cam forțată și nu mă convinge. Ultimul are o imaginație delirantă și uluitoare prin precizia detaliului (*Voyage en Grande Garabagne, Au pays de la magie*), pe cînd Bacovia e complet lipsit de invenție fantastică.

Oricum însă, D. Micu demonstrează cu justete modernitatea poetului român, fiind mereu pe unda exactă, într-un domeniu unde se tot spun enorme aberații.

Cred că mai există o particularitate în care simbolismul românesc și-a aflat o realizare majoră și-mi permit să i-o semnaliez criticului, ca să nu treacă peste ea. Așa cum a arătat el însuși, „poezia nouă” debutează în literatura română sub semnul rafinării gustului și expresiei artistice, care caută perfecțiunea prin cizelare artizanală.

Paradoxul e că se realizează într-o manieră absolut contrară, fără „parfumuri și giuvaere”, la antipodul luxului, aproape de paupertate, cu o economie a cuvîntului avară. Bacovia înseamnă simplitatea dezarmantă. El înfățișează miracolul de a scoate poezie mare, prin repetiție și monotonie inebunitoare, dintr-o ambianță sărăcăcioasă, dacă nu direct sordidă, a orașului doar cu numele, căci rămîne un tîrg mizerabil inecat în noroie.

E o formă de rafinament **sui-generis**, care-și găsește expresia tocmai în ceea ce-l exclude, banalitate, orizont mărginit pînă la sufocare, existență periferică, provincială, penurie și chiar stingăcie neascunsă a limbajului.

Poetul **Plumbului** n-a fost în literatura română doar o fericită apariție singulară. Există un „bacovianism”, de care vorbește D. Micu, și poate fi identificat prîlungindu-se în lirica noastră modernă, pînă tîrziu, prin Demostene Botez, Al. Philippide, Camil Baltazar, Ion Vinea, ba chiar Ilarie Voronca (**Restriști**).

AȘ MAI atinge o ultimă chestiune. Trecînd în revistă avangardismul românesc, D. Micu ajunge la concluzia că acesta n-a dat „mari opere poetice” literaturii române. Afirmația aduce în sprijinul ei următorul argument: „Volumele celui mai înzestrat (abstracție făcînd de Vinea) dintre avangardiștii români, Ilarie Voronca, nu posedă nici unul valoarea unor culegeri precum cele mai sus citate (*Poeemele luminii, Pașii profetului, Aur sterp, Cuvînte potrivite, Flori de mucigai, Joc secund*, n.n.) sau precum *Lingă pămînt, Pe Argeș în sus, În marea trecere, Lauda somnului, La cumpăna apelor, Stînci fulgerate, Visuri în vîlvetul vremii*”.

Bilanțul pe care ni-l propune D. Micu păcătuiește însă față de regulile stricte contabilității, e un pic „aranjat”. De ce să fie pus în paranteză Ion Vinea, neconsiderat probabil un avangardist adevărat? Opinia aceasta cu o anume răspîndire, știu, e foarte discutabilă, pentru simplul fapt că abia prin versuri ca *Doleanțe, Septembrie*, sau *Lamento*, poetul e realmente original și nu seamănă cu Arghezi, Blaga sau Barbu, așa cum se întîmplă în altele — cumîntite.

Socoteala îl omite pe Fundoianu, ale cărui **Priveliști** suportă fără îndoială comparațiile propuse de D. Micu. Nici ele nu sînt deloc niște poezii cumînti, rezultate din simpla autohtonizare a simbolismului, ci cunosc o demonizare expresionistă și fac să explodeze, în *Paradă* și *După diluviu*, atit sistemul imagistic cit și sintaxa discursului liric tradițional.

E în sfîrșit absolut sigur D. Micu că volumele *Ulise* și *Patmos* de Ilarie Voronca sînt inferioare tuturor celor pe care le enumeră? După mine, pot să stea foarte bine alături de *Lingă pămînt, Aur sterp, Stînci fulgerate* sau *Poeemele luminii*. Și pe urmă, astfel de ierarhii nu prea sînt concludente în materie lirică, mai cu seamă cînd se referă la scrierile avangardiste, prin definiție fragmentare și ostile principiului opereii desăvîrșite. Ion Vinea a neglijat pînă pe patul de moarte să-si strîngă versurile într-un volum, iar St. Roll le dăruia pur și simplu prietenilor, uitînd complet de ele. Dacă abandonăm niște criterii improprii acestui tărîm, distingem și alte titluri citabile: *Poemul invectivă* de Geo Bogza, *Brom* de H. Bonciu, *Athanor* de Gellu Naum.

Dar se poate ca volumul următor să corecteze practic afirmația prea tranșantă din primul,

Vioara roșie

■ CALENDARUL scriitorilor români consemnează, la 28 martie 1925, nașterea lui Victor Tulbure, unul din poezii care identifică poezia cu barbăția cetățenească și cred în frumusețea fără moarte a versului simplu, cald, bine strunit, cu adresă directă.

Deși cunoaștem repulsia poetului pentru iscodirea biografică, ne-am îngăduit, totuși, să amintim că Victor Tulbure și-a fixat încă din ultimele clase primare opțiunea lirică, fiind ceea ce numea Cocteau un copil teribil. În 1946 el apare la „Revista literară”, cu versuri care-l anunță ca pe unul din promotorii noului val. „Vioara roșie”, volumul său de debut din 1948, a marcat o dată în poezia noastră de după Eliberare.

Numele lui se face cu luteală cunoscut. Este numit redactor la „Flacăra”, apoi la „Scînteia”, E.S.P.L.A., „Viața Românească”; creează și conduce cenaclul „Neculuță” — unul din primele cenacluri muncitorești. În această calitate este înscris ca „student” la Școala de literatură „Mihai Eminescu” unde va fi animatorul acelei aproape de negăsit reviste „Anii de ucenicie”.

De la volum la volum, Tulbure își diversifică motivele poetice păstrînd însă o unicitate a viziunii și limbajului, semn al unei așezări și structurări timpurii. Atit Perpessicius, cit și Călinescu îl vor remarca și elogia, ultimul recunoscîndu-i justetea și calitatea versurilor, sinceritatea tonului confesional. Tulbure s-a înscris printre conștiințele active ale poeziei timpurii, poetul cetățean și — alături de N. Tăutu — ostașul-poet, suflet cald, confesiv, străin de artificii, căutînd, cum scria Marian Popa, „să definească o stare sufletească comunistă, întînsă între spiritul de sacrificiu și acel sentiment specific denumit «omenie»”.

Iubind copiii — poate și ca un reflex

al bogatei sale copilării poetice — Tulbure le-a închinat cărți fermecătoare, unele din ele avînd ca eroină pe propria sa fiică, Raluca, coautoarea unora din versurile sale pentru copii. Ca și Virgil Teodorescu, cit timp a condus redacțiile unor reviste de copii, Tulbure a încurajat activ creația copiilor. La acest nou cerc al dăruirii artistice, s-a adăugat un al treilea, foarte larg în ansamblul creației sale, care cuprinde traducerea unor mari poeți ai lumii, ca Sevcenko, Blok, Pușkin, Bagreanu, Slavejkov, Lenau, Vaptarov, sau poeți ai naționalităților conlocuitoare aparținînd „vetrei comune”. Acestora le consacră ultimul său volum, apărut în 1984.

Victor Tulbure împlinește 60 de ani, fapt concret și totuși incredibil. Un temperament ca al său, care, arzînd permanent, scapă din traiectoria timpului, ar spune: nu 60 de ani, ci de trei ori cite 20 sau de două ori cite 30. Dorim ca matematica lui sufletească să se împlinească și să-l găsim și la 4 ori 20 sau chiar la 3 ori 30 la fel de tînăr și dăruit ca în aceste versuri care-l definesc:

Urmînd fierbinte-al inimii îndemn,
eu, Victor Tulbure, prin ai drumet,
vrînd slava vremii mele s-o însemn
mă risipii, prin vreme, cîntăret.

Tudor Opreș

Ov. S. Crohmălniceanu

Camil Petrescu și critica

POATE nu fără legătură cu împlinirea a nouăzeci de ani de la nașterea scriitorului (9 aprilie 1894), a apărut la Editura Eminescu, în „Biblioteca critică”, ajunsă la numărul 46, prima selecție de articole și studii din mii de cite i s-au consacrat lui Camil Petrescu în aproape șapte decenii. Între decurși ar trebui probabil căutate chiar înainte de războiul de reîntregire, și anume prin 1914-1915, ca urmare a activității de la „Facla” și „Cronica”. Publicistul (neobosit până la sfârșitul vieții) i se adaugă, imediat după război, dramaturgul. În „Teopisefi” din decembrie 1918 și ianuarie 1919 apare un fragment din *Joel ielelor*. Nu știu dacă a fost consumat de critică. Prozatorul debutează în 1920 cu fragmente din *Ultima noapte...* Totuși, poetul are parte, primul, de volum: *Versuri*, Cultura națională, 1923. La această serie Felix Aderca o recenzie („Contemporanul”, 24 februarie 1923): „E adevărat că în acest prim volum al d-lui Camil Petrescu se află în germene tot ceea ce-i alcătuiește ființa: inteligența lucidă și deci pasiune teatrală, logică...”. Tinerii scriitori de la 1920 se cunoșteau, se vede, destul de bine. Și nici nu se vor schimba prea mult după aceea. Așa încât acest prim ecou în critică al operei lui Camil Petrescu trebuie considerat simptomatic.

Am cules informațiile și am dat citatul după ediția din „Biblioteca critică” întocmită de Paul Dugneanu. Editorul a procedat cum și-a propus: înregistrând doar „cele mai semnificative poziții critice” (prefața *Din oglinzile criticii*, p. 5). Deși e convins că, mult înainte de 1930, când *Ultima noapte...* l-a consacrat ca mare scriitor, Camil Petrescu „era o figură a lumii literare”, „un nume”, desfășurând „o activitate proteică” (p. 6-7), el a făcut abstracție de toate reacțiile critice anterioare apariției principalelor volume. De aceea nu găsim în antologie nimic de dinainte de recenziile lui Felix Aderca la *Versuri*. S-ar putea ca, în felul acesta, să fi rămas uitate unele lucruri interesante. Camil Petrescu nu era omul care să lase indiferentă opinia critică. Să nu fi provocat el nici o iritare înainte de 1923? Să nu fi stîrnit nici o polemică? N-am cum să verific acum, dar mi se pare cu totul improbabil. Paul Dugneanu a respectat prea strict, în această împrejurare, criteriile colecției, foarte selectivă, cum e și normal; în cazul lui Camil Pe-

Camil Petrescu interpretat de..., ediție îngrijită de Paul Dugneanu, „Biblioteca critică”, Editura Eminescu, 1984.

trescu, o cercetare a „protoistoriei” criticii merita din plin să fie întreprinsă.

Așa cum se înfățișează, antologia lui Paul Dugneanu este meritorie, una din cele mai utile din cite au apărut. Ca și prefața, fără multe sugestii sau idei noi, dar serioasă și adecvată scopului. Observația cea mai interesantă mi s-a părut aceea că, spre deosebire de Sadoveanu, bunăoară, Camil Petrescu a fost privit de la început (din 1930, mai exact) de către critici cum este privit și astăzi. Nu ar exista, în cazul lui, o ruptură între critica veche și critica nouă, nici sub raportul judecății de valoare, nici sub acela al metodei propriu-zise. Paul Dugneanu afirmă categoric, după ce indică reperele stabilite din capul locului de critica interbelică (p. 21): „Exegeza camiliană posterioară s-a dezvoltat în funcție de aceste constante... Ce deosebire față de evoluția recepției critice a lui Sadoveanu”. Motivul acestei sări de lucruri nu ne este comunicat. Prefătorul îl amină pentru un studiu special. El este totuși relativ simplu. Camil Petrescu era simțit de critica interbelică drept un scriitor „sincronizat” cu cele mai moderne tendințe și receptat ca atare. Romancierul avea, la propriu și la figurat, virsta criticilor săi cei mai importanți. În ochii acestora, Sadoveanu părea din altă generație și din altă lume, ca și Ibrăileanu, când scria despre el. Nu era posibil să se vadă încă în el ceea ce a văzut generația noastră după o jumătate de veac. În epoca avangardei și a tuturor modernismelor clasicității lui era inacceptabilă. Și, totodată, romanul însuși continuând să funcționeze în cadrele camilpetresciene, noua critică nu s-a aflat în situația de a-l redescoperi pe autorul *Patului lui Procust*. Revenind la părerea prefătorului, trebuie să adăugăm că ea este în fond mai nuanțată decât a putut reieși din contextul de mai sus. Cel puțin în privința metodelor critice, se observă și în critica operei lui Camil Petrescu modificări destul de mari după al doilea război. „Este însă clar că în acest articol — notează de pildă Paul Dugneanu despre articolul lui Paul Georgescu din *Polivalenta necesară* — se face simțită prezența unei noi faze a recepției, determinată de aderența criticilor, în diferite grade, la metodele structuraliste și textualiste”. E indiscutabil nu numai că marile sinteze apar în epoca actuală (înainte, cu puține excepții, comentariul se menținea în dimensiunile și în formula recenziei), dar și că acestea folosesc alte instrumente ca să citească romanele scriitorului. Ceea ce critica anterioară a risipit în articole nesistematice, sintezele au reunit cu grijă

și, uneori, au decupat în alt mod. Iar aplicarea exigențelor naratologice a deplasat accentul de pe unele probleme (autenticitatea, individualismul, luciditatea introspectivă etc.) pe altele (eul central, perspectiva și funcțiile naratorului etc.). Aceste probleme nu sînt incompatibile și se întîmplă ca, ocolind prin unele, să ajungem la celelalte, așa cum cele două drumuri ale copilăriei povestitorului din Proust, prin Meseș și prin Guermantes, ce par inițial opuse, se dovedesc mai tirziu legate. Ceea ce nu înseamnă că se scrie astăzi exact la fel ca ieri despre Camil Petrescu.

Antologia lui Paul Dugneanu ne-o arată fără echivoc. Înainte de a puncta (căci nu am spațiu pentru o trecere în revistă) citeva idei, să spun că editorul grupează articolele pe „dosare”: după cum se referă la proză, la poezie, la teatru și la eschistica (ultimul dosar nu este examinat în prefață, deși „despre recepția și evaluarea contribuțiilor teoretice” ale scriitorului nu era deloc mai „greu de vorbit” decât despre receptarea restului operei!). Sînt scoase în față două portrete (E. Lovinescu și G. Călinescu) și citeva pagini de interviu sau de confesiune ale autorului, iar la urmă sînt lăsate pentru o *addenda* (de ce?) o recenzie la *Rapid Constantinopol-Bioram*, un articol despre seminarul de regie experimentală patronat prin 1945' de Camil Petrescu și o altă recenzie la *Notele zilnice*. Toate acestea sînt completate de notele, tabelul cronologic și bibliografia editorului. Unele greșeli din texte trebuiau corectate tacit. A scăpat de pildă aceea din recenziile lui S. Cioculescu la *Ultima noapte...* publicată în „Adevărul” din 1930 și unde eroina *Sufletelor tari* este rebotezată *Ecaterina Boiu* (în loc de *Ioana*) (p. 89). Alte erori trebuiau explicate. De exemplu a lui Pompiliu Constantinescu din *Cronica la Patul lui Procust* publicată în „Vremea” din 1933: „Pînă și Ladima trecuse prin alcoolul ei (al d-nei T. — n.n.), ca o lipitoare umilă, izgonit de răceala ei dominatoare, după ce fusese acceptat din milă” (p. 133). Criticul confundă pe Ladima cu obscurul D. Confuzia însă are, ca să zic așa, antecedente, ceea ce denotă la primii cititori ai cărții, foarte preocupată de biografia intimă a d-nei T., femeia visurilor tuturor, o eroare comună de lectură. O. Șulțiu se întreabă în recenziile lui din „România literară”: „D. din aceste scrisori este una și aceeași persoană cu Ladima?”. Și, după ce face toate socotelile, răspunde negativ (p. 125-126). De unde, totuși, întrebarea? Să aruncăm, în fine, o privire asupra criticii.

CEA mai interesantă rămîne aceea a romanelor. Dealtfel ea ocupă aproape jumătate din antologie. O știam destul de bine, căci o recitsem pe cînd scriam la *Arca lui Noe*. Dar relectura de azi, fără vreun *parti-pris* absolut personal, și mai fluentă, mi-a dezvăluit unele aspecte noi. Este extrem de folositor mai ales cronicarului literar să parcurgă recenziile succesive ale confratilor la opere importante. Își dai seama fără dificultate de un mic paradox: luate la un loc, recenziile spun de obicei aproape totul despre o carte, dar nu fixează atît o perspectivă critică asupra ei, cit o judecată de valoare. Recunoașterea unei perspective critice, în înțelesul de enunțare a trăsăturilor artistice, afinităților, procedeele tehnice etc., este totdeauna ulterioară, operă a sintezelor. Așa se explică de ce autorii de sinteze tirzii citează atît de rar pe cronicari: n-au sentimentul că le datorează ceva. E probabil chestiune de selecție inconștientă. Nu citim pe recenzenți atît pentru felul cum descriu opera (nici n-o pot descrie satisfăcător), cit pentru opinia asupra valorii. Compararea primei impresii (de valoare) cu descrierea de apoi a structurilor ne oferă adesea surprize. În 1930, în „Capricorn”, G. Călinescu socotea circumspect că în *Ultima noapte...*, „Camil Petrescu s-a dovedit romancier onorabil, dar prozator excelent” (p. 95). Pentru ca în *Istoria literaturii...* tocmai eminenta romancierului să i se pară demnă de a fi semnalată într-o generație care dăduse cel puțin trei mari scriitori. Ii raporta cu această ocazie la Reboreanu și la Hortensia Papadat-Bengescu și scria cunoscuta propoziție: „Prin el, romancierii de mine vor medita asupra tehnicii romanului”. Ceea ce s-a confirmat într-un tot. Semnificativ este și faptul că, deși mulți dintre contemporani au remarcat elogios tehnica romanului camilpetrescian, puțini au înțeles-o cu adevărat. Iau din nou exemplul lui G. Călinescu. Lui nu-i scăpă procedeul prin care Camil Petrescu vrea să realizeze autenticitatea, cum ar fi folosirea persoanei întâi, dosarul de existență și celelalte. Dar cînd caracterizează personajele uită subit că unghiurile sînt, în romane, subiective și multiple, și-l admoonestează sever pe „autor” că o „defăimează” pe Ela Gheorghidiu, determinîndu-ne, ca cititori, să n-o iubim. Și conchide: „Și atunci toată gelozia lui Gheorghidiu rămîne un fenomen psihic particular” (p. 153). Concluzie falsă dedusă din premisă falsă. În treacăt fie zis, *decupajul* foarte original al materialului de viață din romane, deși observat de toți cititorii vremii, e considerat parca facultativ, simplu artificiu tehnic, ba chiar refuzat. Dar, în lipsa lui, toată, nu doar originalitatea, ci substanța romanelor ar pieri, căci autorul a mizat exclusiv pe relativitatea cunoașterii omului. Obiectiile referitoare la subolurile *Patului lui Procust* denotă aceeași neînțelegere. În această privință este net superioară critica mai nouă. Ea a „asimilat” formula. N-o mai găsește fortuită sau bizară. Și, vindicînd s-o explice, descoperă în altă lumină relațiile dintre personaje, concepția erotică a romanelor, natura conflictelor. Aici, orice ar spune editorul culegerii de față, este un progres considerabil în interpretare. Nu vreau să alcătuiesc liste de nume. Dar e de ajuns să confruntăm felul cum citește Alexandru George în 1971 pe Camil Petrescu (și e vorba de o lectură tradițională ca metodă) cu felul în care îl citea M. Sebastian (și care e un cititor de avangardă în anii '30). Deosebirile nu sînt de ordin personal, ambii critici fiind oameni subtili și cultivati, nici de metodă, cum spuneam, ci de comprehensiune a tipului de roman și mai în general de literatură. O revoluție a lecturii s-a produs, iată, nu numai în cazul lui Sadoveanu, dar și în acela al lui Camil Petrescu. Dacă avem în vedere pe romancier, mai cumințe s-a dovedit critica teatrului și a poeziei. Un singur exemplu și aici: Alexandru Paleologu a apărut *Mloara* de disprețul critic evasivanim inter-și postbelic. Dar „nuanța de parodie care însoțește (și în fond chiar motrivează) drama” (p. 319) e prea puțin pentru a scoate piesa (și teatrul întreg al autorului) din limbul unde pare a se afla. Sînt de acord că n-avem alt dramaturg mai îndrăzneț în epoca după 1920. Dar cine a arătat adevărat noutatea pieselor din perspectiva unei critici care (independent de putința stabilirii unor asemănări, improbabile, cred) a citit pe Pirandello, Brecht, Adamov, Ionesco, Beckett sau Dürrenmatt? Despre critica poeziei nu pot spune nici atît. Camil Petrescu se situa, în poezie, pe o linie (prozism, realism) marginală la 1920, dar devenită centrală azi. E poate momentul unei recitiri.

PROMOTIA '70

Poeți recuperați (I)

■ PRIMITA cu elogi dar mai întotdeauna la capătul unor argumentații confuze, nu fără pricină însă căci se instaura chiar ea într-un fel confuz, poezia lui **SORIN MĂRCULESCU** (n. 1936) din *Cartea nunților* (1968) și *Locul simbului* (1973), volume reunite, cu adaosuri, în *Carte singură* (1982) este, în punctul ei ideatic, o „anabasis” psalmică, imnică, inițială și tematică, tîntind orizontul dinții și rațiunea din urmăle ale celor ce sînt și ale celor ce par, într-un cuvînt a existenței în totalitatea ei, iar în desfășurare pur formală, un conglomerat imagistic, stratificat prin presiunea unor forțe cu virtualități de simboluri: privită de aproape, această „stîncă” masivă și opacă nu-și revelează sensul poetic, chiar dacă fragmentelor ce cad sub privire nu le lipsește înțelesul; cu cit însă te îndepărtezi mai mult de ea, cuprinzînd-o în întregime cu privirea, masivitatea se arată a fi armonios proporționată iar opacul inclină spre transparentă; a spune despre ea că este „obscură”, „hermetică” sau mai știu eu ce de același **cum**, înseamnă a o privi de aproape; dar chiar și așa văzută, nu e atît „obscură” ori „hermetică” cît pare confuză; iată un exemplu absolut la întîmplare: „dinadins venea să-nnoade scara / după gîtul domnului de pudră / ieși tu-nții și discedînd țîara / viră somnu-n pături moi de lutră / e destul de moale caldarimul / cerul doar căzută te stringe-n piept / și pe el așezi pios tacimul / să prînzîte cu sfinții din transept / poate-i doar o cină dar ce fiară / urlă jos prin clișee transparente / către zcii ce vitrificară / cerul sub cocoșele absente”; confuză e aici acumularea de detalii dinamice sau statice și e confuză pentru că nu ni se dezvăluie decât semne înlănțuite al căror sens e în contextul absent; ce închipuie ele, văzute de aproape, prin decupaj vreau să zic, este o sferă cu pereții tari, numai că locuită de vid; „o bucurie a închegării vidului” pare să conducă, la nivelul detaliului și chiar

al textelor luate separat, gestul poetului: mîrînd distanța față de text, citîndu-l contextual și nu doar subtextual, impresia de confuz dispare, sfera semnelor se umple de sens iar demersul integral al poetului se clarifică în ipostaza de călătorie inițiată și, deopotrivă, vindecătoare.

Imnuri, balade, idile, citeva poeme cu mai multe episoade fac sumarul „cărții singure” (mai puțin, cred, o aluzie malarieană decât o trimitere la monumentul mitologic creștin); tentativa poetului e de a cuprinde în viziuni largi structurile explozive și implozie ale existenței, vacarmul organicului în permanentă schimbare de regn, tensiunile ființei în planul afectelor și intensitatea ascensiunii spirituale: intuițiile tematiste (bachelardiene) funcționează sugestiv în „idile” și, pentru că acestea au o mai mare autonomie ca text, pot fi citate cu folos: superbă poetică este aceasta: „urc primăvara-n tine s-o slujesc / din mînti mulgi ape sfînt ca să le bem / în lume intru nașteri noi să chem / și morți neplîși în ochi să oglindească // zdrențe de cer în ierburile putrezesc / ascult în umbra mea cum stele gem / mînești sub fiercare-un betleem / și-n zorii mei te mistui tu firăsc // din răsuciri de timp se-ncheagă spice / din mînti vine ape din gorgan furnice / și toate-n fum de trup sub cer se string // și-n umbre trupul trece griu-n ape / gunoiul orb se subțiază-n pleoape / și umezi ani crescuiți în moarte plîng”; ascensiunea spirituală angajează imaginația barocă a poetului și-l pune, mai ales, la încercare puterea reflexivă de pătrundere spre „locul simbului” unde nașterea și moartea comunică siamez: direcția aceasta e vizibilă în poemele cu mai multe episoade, în primul rînd în **Cel ce e și Imagomahia** (Cel ce pare) și, cu toate că inconvenientă prin irelevanță, citarea fragmentară poate da totuși o idee despre intensitatea ascen-

siunii: „[...] în horbote ascunse și în arcuiri / incopciați cu somnul ei pe scinduri / și cite coapse ard în candelabre / și ce matrice peșteri în potire / ce de centuri Savaot desiră / ca printr-o spasme scribi să le claseze / ce dreaptă curte-n mii de miini te-mpinge / ca să-ți condamni mireasa cu sîmîntă / storcînd prin Dumnezeu singurătate / și totuși te repezi din oră-n oră / și peste șiru-nțins de dansatoare / pîndesti la ușă și ascultii cum tigrii / se schimbă-n vidre-nții și se reteză / între tăguri ca să-nțingă luna / cu obrîntiri de singe și s-adoarmă / în ape reci nîgînd cu fier pe albi / ce grea podea ce greu gâvan de mare / ce istovite valuri cad în tine / ce pietre trag de ceruri de corăbii / ce roci aprinse fundul mării-nceară / și iar se-nvîrt în preajma sălii tale / legați pe rîni de stîlpi cu bete negre / și iar te-ntorci la nuntă sub curtenii / ce-n jurul pernei gravitează martori / străpuși de-atîtea ziduri și iar singur / păcătuind cu Domnul în femeia / rostogolită-n timp rotund de tigri”; în fine, imnurile (46 la număr) refac unitatea viziunii, călătoria afectivă și cea reflexivă se întîlesc la răscrucea extazului și a polisemiei psaltice pentru a continua laolaltă pe un singur drum, cel mai dificil atît pentru poet cît și pentru cititor, drumul propriu-zis al revelării orizonturilor fundamentale și rațiunea ultimă a existenței. Indiscutabil, Sorin Mărculescu, mare cititor de cărți dintre cele mai felurite, din toate timpurile istorice, s-a lăsat sedus de anume idei și forme pe care, în felul său, le comentează în propria-i poezie pe măsură ce și-o scrie; despre intertextualitățile acesteia ar fi mult loc de vorbit. Pe de altă parte, poezia lui, tocmai din motivul acesta, nu cred să fie pe gustul cititorului contemporan; ea va fi citită la cel mai adînc strat al său în viitor, cu condiția ca viitorul să confirme primul termen al alternativei lui Malraux [...]

Laurențiu Ulici

Nicolae Manolescu

Călători străini prin țările române

ORICIT de fragmentară și pe alocuri expeditivă ar fi antologia Simonei Vârzaru din însemnările unor călători străini din secolul al XIX-lea despre țările române*) ea va constitui nu numai o lectură plăcută dar, cred, și bogată în sugestii care pot provoca imaginația unui cititor îndemnat astfel să se întoarcă spre trecut. Dacă istoricul hrănește o curiozitate de natură intelectuală, să zicem, memorialistul stărnește una afectivă, dacă primul îți dăruiește o lume resuscitată din date — fapte, personalități, lupte pentru putere, fenomene economice, conflicte ideologice, explozii artistice — cel de-al doilea te așează în pragul literaturii prin descrierea vieții cotidiene, a peisajului, a lumii mărunte, a atitudinilor, obiceiurilor și modei momentului. Acest contact epidermic aproape cu o umanitate ascunsă are farmecul, subtil și romantic, al mobilei vechi, al covoarelor care au înghițit praful secolelor, al vasului în care au putrezit tulpinile a mii de flori așezate cu grație de mii de fragile. Într-un obiect vechi de familie stă ascuns, ca în aceste pagini de călătorie, portretul antecesorilor, adică portretul celor ce am fi fost dacă ne-am fi născut cu un secol în urmă.

Față de memorialistica autohtonă, impresiile de călătorie ale străinilor prezintă unele substanțiale modificări de accent.

*) Prin țările române. „Călători străini în secolul al XIX-lea”, Editura Sport-Turism, 1984.

Societatea românească din secolul al XIX-lea, dornică de contacte cu occidentul, de o ospitalitate lipsită de rigoare, în care persistă cutumele orientale, și-a îmbrățișat vizitatorii cu un entuziasm nelimitat. Călătorul vede contrastele, dar trăiește în saloane, în hoteluri de lux, este ospătat adesea după lista de bucate de la Ritz. Rareori, și este meritul Simonei Vârzaru de a fi selectat acele pasaje, el intră cu adevărat în mediul majoritar al țării. Țăranul sau țigovețul sint figuri pitorești, uneori privite cu o duioșie veselă, alteori cu luciditate critică, dar niciodată analizate în profunzime. Aristocrația beneficiază deopotrivă de elogi (disponibilitate lingvistică, luxul, libertatea moravurilor, inteligența, gustul subtil politic, occidentalismul moravurilor etc.) și de caricatură, dar de fiecare dată se simte că autorul cunoaște mai mult decît spune, în timp ce în cazul țărănimii, sau al orașenilor de rînd spune mai mult ceea ce presupune decît ceea ce știe. Pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea ne-au lipsit acei călători modești fără anvergura unei misiuni diplomatice sau a unei culturale, acei călători burghezi care să străbată țara fără servitori, fără călăuze plătite bine pentru a le asigura confortul. De aceea imaginea lumii de acum o sută de ani este departe de a fi profundă. Are însă meritul de a fi critică. Nici unul din călătorii străini care ne-au vizitat țara n-au omis aspectul contradicțiilor, al contrastelor. Cum majoritatea se opresc la București și Iași, pestrița lume citadină cu lupta dintre forțele de emancipare și cele de rezistență este prezentă la tot pasul, dar dincolo de ea se întrevede acel amestec bizar, care uimea pe străini. Între progres și lene, între substanța europeană și moravurile și ierarhiile orientale. Ulysse de Marsillac, ajuns în 1852 pe dealul Filaretului, întîmpinat de prive-

leștea unui București înecat în verdeață (o vegetație luminoasă care acoperă deopotrivă palatele și cocioabele) își întrea-bă însoțitorul: „Ce distanță este de la Paris la București?” și celălalt îi răspunde: „Trei secole, domnule!” Pentru acest francez, intrat imediat în lumea înaltă a capitalei, cele trei secole păreau mereu palpabile. Între un salon elegant, unde doamnele întrețin cu artă conversația (relatarea lui Emile de Laveleye despre primiriile din casa lui Dimitrie Sturza) și noroaiile insurmontabile ale străzilor, care întrețineau cultul birjei, al cupeului, al trăsuri, al atelajului cit mai somptuos, viața cunoaște înălțări și căderi prea bruste. Este greu de crezut că străinul (francez, englez, german, italian) care ajungea în România nu-și cunoștea contrastele de acasă, ceea ce-l uimea aici era bruscătețea lor și aerul împăcat al lucrurilor, o anume candoare a pasivității și totodată o vigoare rezistentă, subterană care dacă nu rezolvă conflictele le menține într-un mod demonstrativ și ironic.

Simona Vârzaru face în substanțialul său studiu introductiv o inventariere a „motivelor”, a „temelor” recurente din însemnările de călătorie selectate sau parcurse: „căruța, surugiul, trăsura cu arnăut în străine bogate, diligența, stația de poștă, drumul, șoseaua, vama, punctul de frontieră, calea ferată, trenul, gara, vaporul, portul, hanul, hotelul” căroră le adaugă pentru epoca romantică motivul străinului, al bunului sălbatic, al ruinelor, tema naționalităților, a aventurii pitorești, a autocunoașterii. Citind doar selecția făcută de autoare cititorul își poate da seama de alte constante ale acestor impresii de călătorie. Majoritatea celor ce voiajau prin țările române își fixează atenția asupra capitalei. Bucureștiul este fascinant pentru străin.

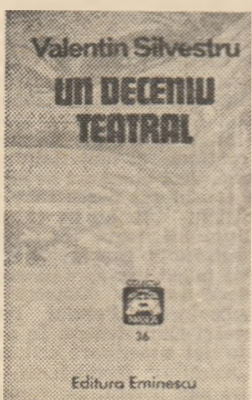
Din peisajul lui sint reținute: Șoseaua, străzile mocirloase, impracticabile pe vreme de ploaie, circumișle neigienice, veselele inocente a localnicilor la baluri mascate, Moșii sau serbările sfinților ortodocși, Cișmigiul elegant și mizer totodată etc. Iar peste toate uimirea că bucureștenii cîntă în neștire aceea „Dimbovița apă dulce / cin'te bea nu se mai duce”, deși firul milos al apei nu are nimic incurajator, dimpotrivă, pare pentru locuitorul de pe malul Senei, Tamisei sau Tibului, o penibilă rătăcire a naturii: „De ce naiba această țîră de apă nenorocită e lăudată și cîntată în versuri și proverbe este peste putința vreunei minți inteligente să o explice. Poate că lucrurile naturale n-au nevoie de justificare”, spune Florence K. Berger, una din cele mai aspre autoare de note din acest volum. Ciudat este că, în unda observațiilor critice, a atitudinilor rezervate și chiar a acrelilor orgolioase occidentale, cei care adastă prin aceste locuri mai mult de o săptămînă, o lună, un an duc cu ei dorul unui spațiu de infinită tandrețe, amintirea unei lumi care, dincolo de pitoresc, le-a oferit o caldă idee despre simplitate, despre conflictul civilizației moderne, despre latinitatea pierdută în cazanul oriental.

Cartea Simonei Vârzaru, deși nu cuprinde fragmente din memorialele foarte substanțiale ale diplomaților francezi — de la Bilecoq, Colson la Thouvenel, ale agenților puterilor garante — ca Le Cler, sau cuprinde fragmente prea mărunte din însemnările altora, cred că oferă cititorului un bun ghid în istoria vieții cotidiene de acum un secol, îndreptîndu-l spre Istoria românilor prin călători a lui N. Iorga — reper istoriografic indispensabil unui voiaj livresc în societatea românească a secolelor trecute.

Dana Dumitriu

Critica

„Un deceniu teatral”

DINTRE toți observatorii fenomenului teatral contemporan, Valentin Silvestru este criticul care în materie de spectacol vede, practic, tot, atît la București cit și în țară, iar datorită ochiului expert are și posibilitatea de a situa mereu ceea ce vede într-o plauzibilă scară de valori. Dar nu numai atît. În cazul său criticul (acerb, malițios cînd trebuie, entuziast cu metodă cînd se cuvine) e dublat de un animator infatigabil. Nu se mulțumește să-și facă simțită prezența în fotoliul care-i e destinat, acel fotoliu fatidic spre care ochii artiștilor se îndreaptă plini de speranță și de curiozitate la o premieră pentru a primi verdictul. Căci teatrul nu înseamnă doar spectacol, decupat din rama scenei și cîntărit în sine, fără legăturile și motivația care-l determină din culise și chiar mai de departe încă, pînă la curente de opinie ce se prelungesc în stradă. Valentin Silvestru știe să se plaseze fără ezitare în centrul vieții teatrale, în punctul fierbinte unde se intersectează firele, astfel încît, dincolo de actul scenic propriu-zis, el poate vorbi de calitatea publicului ori despre personalitatea directorului (de teatru, evident) etc.

Recentul său volum intitulat alb **Un deceniu teatral***) este, mai ales din acest punct de vedere, caracteristic. Găsim aici breviarul a zece stagiuni, notate lapidar. Dar mai găsim totodată o serie de constatări și de considerații ce aparțin de sfera mai largă a climatului teatral, cum ar fi inițiativele locale, contribuția tinerilor regizori sau manifestările de cultură teatrală (festivaluri, colocvii) organizate în diferite centre. Se poate spune

*) Valentin Silvestru, **Un deceniu teatral**, Editura Eminescu.

astfel că nu metodologia criticului impresionează în primul rînd ci bogăția faptelor, artistice sau subsecvente artei. Citindu-l pe V. Silvestru te scalzi într-o abundentă de fapte concrete, într-un noian de evenimente de importanță mai mică sau mai mare. Concluzia decurge. Dar, nu numai fiindcă veni vorba, să ne ocupăm puțin și de metodologia criticului. Ea se supune, în linii mari, unor principii simple, cum ar fi „valorificarea dramaturgiei naționale”, „problematizarea piesei originale”, „ora comediei”, etc. care, toate, îl conduc la un concept teatral denumit „realismul scenic ca atitudine creatoare”. Acest concept însă nu e simplu defel. E vorba (abia la sfîrșitul cărții putem constata) de o atitudine artistică integratoare, de un realism ce nu are voie să-și refuze nici o experiență profitabilă, un realism complex, presupunînd o dialectică a devenirii artei în funcție de deziderate ce-i sint proprii. Publicul poate și trebuie să fie educat, și, în definitiv, nimic nu-i face mai mare plăcere. O propoziție a lui Liviu Ciulei îi pare fundamentală autorului: „Pericolul mare este ca arta să se inspire din artă, în loc să se bazeze pe experiența artei”. Tot o expresie a lui Ciulei: „emanciparea spectacolului” presupune ca fiind pe deplin îndreptățită și de la sine înțeleasă autonomia actului teatral. Despre ce este vorba? În fond chiar de profesiunea criticului, căci ce are el de judecat dacă nu „spectacolul”? A supra acestei chestiuni de simplitate și transparență unui pahar... de apă, se abat

uneori mari nedumeriri. Niciodată n-am să-mi pot lămuri sursa lor. Pot însă indica și eu o sursă, între altele, despre felul cum a fost scrutată problema cu o jumătate de veac în urmă de către un poet și gînditor al teatrului de talia lui Antonin Artaud.

Dar să ne întoarcem la cartea asupra căreia referim, căci pînă acum am vorbit doar de un compartiment al ei. În totul conține patru. Mai sint: **Portrete în ereion, Conjunțiile teatrului cu timpul, Cărți și ediții**. Cel mai lesne se lasă absorbită secțiunea intitulată **Conjunțiile teatrului cu timpul**, partea teoretică propriu-zisă a întregii lucrări. Se află aici, în afara unui binevenit demers sociologic cu introducere istorică („Teatrul și societatea românească de azi”), o clară și sistematică expunere estetică, bogată în disociații și saturată de exemple dintre cele mai grîitoare („Postaze ale novatorismului contemporan”). Ea reprezintă, ca să spunem așa, însuși catehismul personal al celui care judecă, acele certitudini provenite din sudura empiriei cu studiul aplicat pe carte. Ceea ce urmează („Creativitatea în critică”) nu e decît o prelungire și o verificare a preceptelor enunțate, forțate cu discernămint, destinate a fi armătura iar nu colivia gustului artistic. Dacă cele două capitole fundamentale incită la o confruntare între practica și teoria criticii de teatru, așa cum sint ele reunite în persoana unuia și aceluiași profesionist, celelalte două ne apar drept mai puțin sem-

nificative. Nu discutăm necesitatea lor. La urma urmei ea nu poate fi negată, după cum impresia de **adăugire** e de neînlăturat. Această impresie provine din insuficientul acord al suprafețelor, căci o comunicare freatică există, neîndoiel. Valentin Silvestru s-a ocupat prea puțin de geometria obiectivă a cărții lui, astfel că un portret sentimental dedicat lui Tudor Mușatescu se învecinează cu un alt portret, abstract, schițat exclusiv prin prisma valorii, al lui Liviu Ciulei. Iar amîndouă stau alături de o cam sumară evocare a lui Lorca... Și, deoarece ne găsim deja pe această pantă, imi fac o datorie de stimă din a-i semnala utilizarea în exces a cel puțin două cuvinte: **carat**, substantiv folosit mai des la plural dar apărînd și la singular, întrebîndu-l metaforic în sensul de atestare a cantității de metal prețios ce intră în compoziția talentului, și **ambuscă**, epitet atribuit unui subiect ce practică fără îndreptățire (valorică) arta. Ambele au conotații ce subminează regimul stilistic al cărții. Cit despre piesa lui Marlowe, jucată la Brașov în stagiunea 1977—1978, ea nu poate fi decît Eduard al II-lea și nu al III-lea cum l-a promovat o nedorită, desigur, eroare de tipar.

Un deceniu teatral este o carte de referință, interesînd deopotrivă profesioniștii scenei ca și publicul cel mai larg.

Marius Robescu

Calendar

● 8.IV.1829 — a apărut la București, „Curierul românesc”, editat de Ion Heliade Rădulescu.
● 8.IV.1898 — s-a născut Al. Claudian (n. 1962).
● 8.IV.1913 — a murit Panait Cerna (n. 1881).
● 8.IV.1928 — s-a născut Alexandru D. Lungu.
● 9.IV.1894 — s-a născut Camil Petrescu (m. 1957).
● 9.IV.1924 — s-a născut Francisc Munteanu.
● 9.IV.1929 — s-a născut Liviu Leonte.
● 9.IV.1929 — s-a născut Virgiliu Ene.
● 10.IV.1912 — s-a născut Anton Breitenhofer.
● 10.IV.1914 — s-a născut Maria Banuș.

● 10.IV.1922 — s-a născut Alexandru Tîon (m. 1982).
● 10.IV.1952 — s-a născut Richard Wagner.
● 10.IV.1977 — a murit Tiberiu Trețianescu (n. 1921).
● 10.IV.1983 — a murit Titus T. Stoika (n. 1893).
● 11.IV.1744 — a murit Antioh Cantemir (n. 1709).
● 11.IV.1858 — s-a născut Barbu Ștefănescu Delavrancea (m. 1918).
● 11.IV.1898 — s-a născut Mircea Ștefănescu (m. 1982).
● 11.IV.1924 — s-a născut Florian Grecea.
● 11.IV.1924 — s-a născut Ion Grecea.
● 11.IV.1930 — s-a născut Mihnea Moisescu.
● 11.IV.1942 — s-a născut Virgil Mazilescu (m. 1984).
● 11.IV.1944 — a murit Ion Minulescu (n. 1881).
● 12.IV.1899 — s-a născut Tudor Teodorescu Branîște (m. 1969).

● 12.IV.1904 — s-a născut Mihail Steriade.
● 12.IV.1930 — s-a născut Marcel Petrișor.
● 12.IV.1931 — s-a născut Paul Mielău.
● 12.IV.1940 — s-a născut Mircea Martin.
● 12.IV.1944 — s-a născut Gheorghe Anca.
● 13.IV.1920 — s-a născut Gh. Bulgăr.
● 13.IV.1935 — s-a născut C. D. Zeletin.
● 13.IV.1936 — s-a născut Nicolae Velcea.
● 14.IV.1898 — s-a născut Iosif H. M. Andronic.
● 14.IV.1924 — s-a născut George Munteanu.
● 14.IV.1950 — s-a născut Daniela Crăsnaru.
● 14.IV.1950 — s-a născut Viorel Varga.
● 15.IV.1927 — s-a născut Petre Luscălov.

Între memorialistică și ficțiune

Proza

ION BRAD s-a făcut cunoscut întâi ca poet, dar ulterior, obținând succes cu romanul **Descoperirea familiei**, s-a pasionat în tot mai mare măsură de proză, care îl și avantajează ca mijloc de exprimare. Gândirea sa de tip discursiv, umorul, mobilitatea spiritului (surprinzătoare, numai pentru cine are prejudecăți, la un ardelean) sînt mai bine valorificate în cadrul genului prozei. La numeroasele romane tipărite pînă în prezent se adaugă **Întilnire periculoasă** (*), roman inspirat — sîntem nevoiți să comitem o indiscreție — din activitatea desfășurată de Ion Brad ca ambasador al României în Grecia. Bineînțeles că personajele nu apar cu numele lor reale și că întâmplările sînt ajustate în conformitate cu anumite exigențe ale construcției epice, însă, nu putem avea nici o îndoială, „experiența de viață” a autorului este, în romanul de acum, aceea care dă tonul.

Ion Brad recurge la obișnuita convenție anume afirmă, într-un preambul, că manuscrisul i-a fost încredințat de un consul și că el, scriitorul, nu face decît să-l asigure tipărirea. Măsură de pre-

*) Ion Brad, **Întilnire periculoasă**, Editura Eminescu, 1985.

cauție strict necesară, ca și aceea de a nu preciza numele țării în care se află ambasada respectivă, sau de a da doar inițialele personalităților culturale aduse la un moment dat în scenă. Consulul („naratorul”, ar zice un critic modern) ne povestește așadar, la persoana întâi, ce face el la ambasadă și nu în general, ci de-a lungul a câteva zile, alese ca eșantion. În acest interval forul care reprezintă România în acea țară „mediteraneană” este vizitat de mai mulți oameni, febrili, aflați în situații dramatice — cum se întîmplă întotdeauna la o ambasadă —, prilej pentru scriitor de a schița, cu o mină sigură, o suită de portrete în mișcare.

Personajul principal este Aurel — un prieten din copilărie al scriitorului — care, grav suferind de inimă, vrea să obțină o viză de pasaport pentru a ajunge „la celălalt capăt al lumii”, unde operează vestitul chirurg Christian Barnard. Demersurile făcute de consul pentru obținerea vizei durează aproximativ două zile și, în acest interval, foștii colegi de școală își amintesc momente din copilăria lor comună. Rememorările aduc în prim-plan, printre altele, figura „gazdei”, un bărbat autoritar și fanfaron, poreclit „Politicianul”, cu care toți elevii ținuți în gazdă duc un război interminabil. Punctul culminant al disputei îl constituie improvizarea, de către copil, a unui fantasmagoric aparat de radio, compus din bordul unui avion prăbușit în timpul războiului, dintr-un băiat cu voce de crainic ascuns sub pat și dintr-un patefon cu muzică populară interpretată de Zavaidoc. Auzind că la „buletinul de știri” se vorbește despre el, „Politicianul” se tulbură profund și afișează o îngimfare grotescă. Spunându-i-se adevărul, refuză să-l accepte și, în sfîrșit, se enervează cumpănit, fiind la un pas de nebunie, asemenea lui Lefter Popescu în clipa în care află că „loturile” nu sînt cîștigătoare.

Amintirile consulului și ale lui Aurel se împletesc un timp, dar apoi se trans-

formă într-un monolog al acestuia din urmă, care încearcă să spulbere dispoziția veșnic umoristică a prietenului său, povestindu-i cum i-a fost închis tatăl pe nedrept, în anul '50, și cum i-a murit mama. Se configurează astfel și un scurt roman al „obsedantului deceniu”, perspectivă artistică decît în altele deoarece aparține unui bolnav de inimă, iritat de voiosia interlocutorului. Pe de altă parte, consulul ne explică faptul că lua totul la lăgăre din rațiuni pedagogice și anume pentru a-l mai înveseli pe demoralizatul lui prieten.

Fluxul amintirilor celor doi prieteni este interupt nu doar de relatarea — ea însăși palpitantă, ca o cursă cu obstacole birocratice — a intervențiilor făcute pentru obținerea vizei, ci și de intrarea întempestivă în scenă a altor personaje. Printre ele se remarcă „femeia în doliu” venită în străinătate pentru a-și căuta fiica, măritată cu un necunoscut și dată, de puțină vreme, „dispărută”. În disperarea ei — bine descrisă de Ion Brad ca o oscilare între agresivitate și supunere plină de speranțe — mama seamănă cu justițiară Vitoria Lipan a lui Mihail Sadoveanu, fiind lipsită însă de aureola mitică din **Baltagul**. Un personaj pitoresc este și „artista” — corpolentă, imperativă, împodobită cu zorzoane de câteva kilograme — care se agită, susținînd că face un act de patriotism înlesnind o tranzacție între amantul ei, un dubios om de afaceri, și statul român. Se reține, de asemenea, figura „femeii frumoase”, în vîrstă de douăzeci și opt de ani, pornită să cucească lumea cu ajutorul unei singure, dar eficiente arme, aceea de care s-a folosit și Eva. În sfîrșit, merită o mențiune o bătrînă, brăileancă la origine, care face presiuni asupra ambasadei cerînd să i se găsească o „comoară” îngropată cu zeci de ani în urmă într-un perete al casei ei din Brăila.

Uneori recunoaștem, dincolo de masca purtată în carnavalul romanesc, personajul din viața reală. Sînt convins, de exem-

plu, că „scriitorul cel mai înalt din România”, mereu inventiv și sarcastic, este Mircea Săntimbreanu. În general, însă, scriitorul a știut să selecteze din haotica perindare de oameni prezențe care să pară și necesare din punct de vedere estetic, compunînd o secvență semnificativă, o probă concludentă luată din riul întâmplărilor zilnice. Întreaga derulare are, deci, un fel de logică cinematografică, susținută fiind și de caracterul alert al dialogurilor.

Pe neobservate, tot caracterizînd oameni, consulul se caracterizează pînă la urmă și pe sine, autoportretul său fiind meritoriu prin franchețe și spontaneitate. Departe de a ni se înfățișa ca un erou fără frică și fără prihană, el ne mărturisește cu cită teamă deschide corespondența, obsedat de gîndul că există și plicuri explozive, trimise de teroriști, ce nesigur se simte cînd încearcă să ghicească intențiile semenilor, ce intimidare îl cuprinde în prezența șefului său, ambasadorul, sau cît de frică îi este să încalce anumite prevederi regulamentare. Din această sumă de ezitări și de acte de conformism se constituie însă o personalitate complexă, care are ca dominantă o generozitate voioasă, neteatră sau, cel puțin, o strădanie permanentă de a fi util celor din jur. Umorul consulului, înclinat să spre badinerie agrementează romanul, îl fac atrăgător. Un efect bine calculat au intervențiile ironice ale soției consulului — reeditînd cunoscutul raport dintre bărbatul puțin aiurit și femeia lucidă.

Romanul lui Ion Brad este bine scris, agreabil, satisfăcîndu-l și pe cititorul dornic să afle cîte ceva din culisele activității diplomatice, și pe cititorul interesat de literatură-literatură.

Alex. Ștefănescu

Pompiliu Marcea

● La numai 57 de ani neimpliniți, profesorul universitar, criticul și istoricul literar Pompiliu Marcea se desparte de noi, întrerupînd o carieră și o vocație. Flu de țărani din Oltenia, nobele pe care a implicat-o pe planul creației literare și, deopotrivă, pe plan profesional, criticul este autorul unor lucrări de referință care-l definesc și care își au locul lor distinct în istoria literaturii române de azi.

Pompiliu Marcea a fost în ultimul deceniu profesor la Facultatea de limba și literatură română a Universității din București, a funcționat ca lector de limba și literatură română la Paris (1963) și la universitățile din Köln, Bonn, Aachen și Düsseldorf (1970-1973), a condus cîteva ani Editura pentru literatură universală. Ca istoric și critic literar, practicînd cu fidelitate ambele discipline „surori siameze”, a contribuit la impunerea unui spirit universitar în scrisul românesc contemporan, înțelegînd acest spirit în accepția lui pozitivă, în sensul că profesorul care studiază literatura trebuie să fie un erudit, să cunoască tot ce s-a spus pînă la el în acest domeniu, dar să-și aibă, la rîndul său, un punct de vedere original, pentru că simpla erudiție lipsită de personalitate frînează progresul.

Potrivit acestui punct de vedere, Pompiliu Marcea a practicat o critică pe un ton ponderat, nelipsită însă de accente polemice în seriile sale, începînd cu monografia dedicată lui Alexandru Sahia (1961) și încheind cu volumul **Concordanțe și controverse** (1984). Între aceste titluri și date a consacrat lui Ioan Slavici cea dintîi monografie (în 1965, revizuită și completată într-o ediție din 1968) și un temeinic studiu celebrului reviste a „Junimii” („Convorbiri literare” și **spiritul critic**, 1972).

În 1976 publică prima sa exegeză asupra operei lui Sadoveanu (**Lumea operei lui Sadoveanu**), iar în 1977 primul dicționar de personaje din literatura română, **Umanitatea sadoveniană de la A la Z**. Au urmat două culegeri de studii și articole: **Lecturi fidele** (1979) și **Varietăți literare** (1983). Printre proiecte (după mîntusirea autorului și după unele deconspirări din ultimele volume) i-au rămas pe masa de scris un dicționar al lexicului poetic argezean și o monografie a operei lui Șerban Cioculescu.

Despărțirea neverosimilă de Pompiliu Marcea nu e însă numai o despărțire de autorul unor scrieri de incontestabilă valoare științifică, ci și de omul fermecător și generos, gata oricînd să întindă o mînă caldă chiar adversarilor săi de bună credință, de omul de spirit și de colegul fidel și onest.

Emil Manu

Mariana Ionescu

„Nu vă aplecați în afară”

AUTOARE a trei volume de proză, Alexandra Stănescu a trecut cu succes proba esențială în confirmarea vocației de romancieră — construcția epică inteligent cenzurată dincolo de alertețea derulării evenimentelor — în penultimul său roman, **Regula paralelogramului** (1983), dar scriitoarea deținea un bun exercițiu epic încă de la debut, cu romanul polițist pentru tineret, **Trei zile de anchetă** (1982).

Regula paralelogramului și ultimul său roman, **Nu vă aplecați în afară** (*), apărut la sfîrșitul anului 1984, se mențin în coordonatele aceluiași stil. Dincolo de particularitățile care individualizează cele două romane, descoperim aceeași schemă epică aleasă cu bună intuiție de autoare, și anume configurarea unei protagoniste prin raportare la un personaj colectiv: în **Nu vă aplecați în afară**! în prim-plan se află arivistă și urita Irina, conturată prin dubletul ei pozitiv, distinsă și onesta Ana, iar în planul al doilea, colectivul unit ca o familie al institutului în care lucrează Irina și soțul ei. De altfel, scena care deschide romanul — așteptarea Irinei pe peron de către grupul colegilor de institut în care se include și soțul — marchează prin filmarea comportamentului Irinei raportul constant al personajelor de-a lungul romanului. În **Regula paralelogramului**, de asemenea, dincolo de frumoasa Elena Ionescu,

*) Alexandra Stănescu, **Nu vă aplecați în afară**!, Ed. Eminescu, 1984.

cu dublul ei negativ, vulgara iubită a tatălui, semnificativă tîză cu protagonistă, există colectivitatea decisivă a familiei, căreia i se distribuie și aici rolul vechiului „cor” antic, dar pe mai multe voci! În ambele romane personajul colectiv se alcătuiește dintr-o serie de fiziologii sumare: în jurul Irinei pendulează savantul Barta, diverși colegi asemănători soțului, o tînără cercetătoare, directorul, dactilografa, secretara etc., pe cînd Elena Ionescu este înconjurată de tată, mamă, frate, mătuși, unchi. Dincolo de planul temporal restrîns al prezentului relației (în cartea anterioară — durata unei înmormîntări, în ultima, circa șapte luni marcate de gestația unui copil), rememorarea schițează un **Bildungsroman** cu traseul contorsionat, biografia protagonistelor explicînd evoluția lor psihică pînă la ipostaza maturității.

Evenimentul marcant formativ, constînd într-o revelație particulară a existenței, se întîmplă în adolescența celor două protagoniste: eleva Elena Ionescu din **Regula paralelogramului** își surprinde fără să vrea tatăl adorat în îmbrățișarea unei femei vulgare, accident urmat de o gravă mutilare psihică, Irina din **Nu vă aplecați în afară**! descoperă singură antidotul urîteniei sale în cadrul unei petreceri cu colegii de clasă și cucește admirația tuturor prin stridența comportamentului însoțită de ecloziunea orgoliului. Maturizarea protagonistelor — Irina are în jur de 30 de ani, Elena se apropie de 33 — reflectă consecința evenimentului revelatoriu din adolescență: emanciparea lor se limitează la traseul erotic, avînd însă consecințe sociale.

Cele două cărți pot fi subintitulate după un vechi roman celebru „legăturile primejdioase”, fiindcă în asemenea situații — acordate însă actualității celei mai apropiate — se configurează protagoniste.

Dacă în **Regula paralelogramului** autoarea excela în structurarea universului cărții prin relaționarea semnificativă a evenimentelor generate de moarte, ură și iubire, descoperim intenția construcției și în **Nu vă aplecați în afară**!: trama epică se constituie prin completarea angrenării întregului colectiv al institutului în „legăturile primejdioase” realizate de Irina Drăghicescu avînd ca urmare pericolul deteriorării relațiilor umane obișnuite. Inventivitatea și promptitudinea protagonistei în urzeala intrigilor alimentează intriga romanului pe cît de capti-

vantă, pe atît de alertă: jocul dublu al protagonistei trasează un labirint al faptelor în care se rătăcesc celelalte personaje suferind dereglarea nefastă a comunicării. Construcția se susține mai ales prin referința temporală: tribulațiile artistei Irina, inapă de altfel pentru maternitate, și reîntoarcerea alături de soțul ei în final durează semnificativ atît cît sarcina și nașterea prematură a Anei. Sacrificarea Anei pare să limpezească faptele și are compensația descoperirii adevărului întâmplărilor.

Adiționarea gesturilor configurează personajele, care, dincolo de interesul aventurii, rămîn uneori simplificate, ca într-o comedie, fiindcă de altfel în aceasta credem că ar consta și intenția autoarei: surprinderea „comediei umane” în dimensiunile cotidiene mărunte, comedie în care, disimulînd cu astuțiozitate, arivistă Irina își construiește cu obstinție rolul.

În ambele romane, lectorul „vede” faptele — adică le descifrează resortul psihologic — prin lentilele unui personaj, de predilecție protagonistă. În timp ce în **Regula paralelogramului** acest ecran intermediar variază după vîrstă protagonistei, în **Nu vă aplecați în afară**! el se schimbă o dată cu personajul căruia i se „împrumută” receptarea nuanțată de o anumită psihologie. Relatarea ironică a autoarei, amatoare de altfel de fiziologii, se caracterizează în ambele romane prin acumularea cu malicie de moralist a situațiilor penibile, cărora Elena Ionescu din **Regula paralelogramului** le era victimă și pe care Irina Drăghicescu din **Nu vă aplecați în afară**! le inventează în beneficiul ei. Cruzimea de sorginte moralistă a expunerii este compensată de naturalitatea discursului care urmează cu fidelitate gîndurile personajului aflat în obiectivul autoarei, iar volubilitatea relației într-un stil cu deosebire oral coincide cu observanța tipic feminină împrăștiată în detaliile pitorești ale existenței. Prozatoarea se complăce în rolul de detectiv ironic al aparentelor, susținută evident de perspectiva asanării lor.

Reproșîndu-i romancierilor simplificarea șarjantă a personajelor care riscă uneori să se inece în orizontul mult prea îngust al mediocrității, nu lipsită însă de culoare, și unele rare alunecări în realismul fotografic, ca în secvența tratamentului Anei, așteptăm cu încredere volumele viitoare, fiindcă avem în vedere calitățile afirmate în romanele publicate pînă în prezent.

„CEAUȘESCU – TINERII”

PENTRU tinăra generație a patriei, ca și pentru întregul nostru popor, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de președinte al Republicii Socialiste România este un eveniment generator de energii, de afirmare puternică a spiritului de angajare în numele viitorului. Avind în permanență drept înalt exemplu personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, tineretul nostru nu trește unanimă convingere că muncind și trăind așa cum îl îndrumă cu aleasă grijă părintească secretarul general al partidului, președintele Republicii, își poate împlini menirea, dovedindu-se la înălțimea încrederei de care se bucură, a cerințelor dezvoltării patriei spre noi orizonturi.

Permanența

tineretului revoluționar

VIATA și activitatea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care se împletesc indeluctabil nețărmurita iubire de țară cu lupta neobosită pentru împlinirea năzuințelor fierbinți de pace, înțelegere și colaborare, într-o lume mai bună și mai dreaptă, reprezintă o pildă luminoasă pentru fiecare tânăr al acestor ani. Exemplara sa biografie revoluționară, lupta eroică încă din anii fragedei tinereți, care s-a identificat cu idealurile poporului român pentru o viață demnă, pentru o societate întemeiată pe dreptate și omenie, așa cum au visat-o cei mai buni fii ai săi, le înarpează gândurile și acțiunile tineretului.

Intrat în mișcarea revoluționară înainte de a împlini 15 ani, tânărul Nicolae Ceaușescu, sfidând prigoana polițienească și repetatele condamnări la ani grei de închisoare, avea să se afirme prin aleele calității politice și însușiri organizatorice de excepție. Prin curajul, dirigenția și abnegația sa, prin contactul nemijlocit cu masele de tineri, tânărul revoluționar a contribuit în mod hotărâtor la mobilizarea și organizarea tineretului comunist. Un rol deosebit de important a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu în acțiunea de organizare a marii demonstrații antirăzboinice și antifasciste de la 1 Mai 1939 din Capitală, la care au fost prezenți peste 20.000 de participanți, demonstrație de răsunet, ce a contribuit la creșterea prestigiului partidului, fiind apreciată totodată ca una din cele mai mari manifestări de acest gen pe plan mondial.

În anii grei al războiului, cit și în perioada imediat următoare, după victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, tovarășul Nicolae Ceaușescu, achitându-se cu cinste de sarcinile încredințate de partid de a se afla în fruntea Uniunii Tineretului Comunist, a desfășurat o intensă activitate îndreptată spre organizarea și dinamizarea potențialului patriotic al tineretului la lupta împotriva dușmanului fascist, pentru eliberarea deplină a țării, refacerea economiei și punerea temeliei unui viitor mai bun. Ulterior, îndeplinind alte sarcini de răspundere pe linie de partid și de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat în continuare în mijlocul „prietenilor săi mai tineri”, ocupându-se cu tineretul să devină participant activ în întreaga operă constructivă a socialismului.

Ales, la Congresul al IX-lea al partidului, în urmă cu 20 de ani, în fruntea comuniștilor români și apoi ca președinte al Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a preocupat constant de destinul tinerei generații, elaborând o concepție unitară, revoluționară privind rolul și statutul tineretului în societatea noastră, în viața planetei.

Un statut activ, responsabil

DE la eroismul brigadierilor de la Salva-Vișeu, Bumbesti-Livezeni, Agnita-Botorca și până la impresionanta contribuție la edificarea unor mari și moderne obiective precum Canalul Dunăre – Marea Neagră, Combinatul siderurgic Galați, Combinatul minier Oltenia, sau de la situația de analfabet, incultură și marginalizare în care se găsea înainte de 23 August și până la cea prezentă – de minutor al instalațiilor din cele mai complicate și participant activ la viața politică, economică, tineretul român a

parcurs un drum al propriei deveniri, al responsabilității.

Fără îndoială, pe acest drum al afirmării pe planuri multiple a tinerei generații, „Epoca Ceaușescu”, cea mai fertilă din întreaga noastră istorie, inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R., a deschis noi perspective luminoase și pentru tineret. Niciodată tinerii n-au fost chemați să îndeplinească obiective atât de mărețe, niciodată n-au fost beneficiarii unei concepții atât de limpezi, niciodată nu s-au putut raporta atât de conștient la valori și principii cu o mare deschidere spre adevăr și umanism, ca în anii ce au urmat acestui Congres.

Faptul că tineretul deține un loc prioritar în documentele programatice ale partidului este relevant în mod semnificativ de aprecierea din Programul P.C.R. care îl denumește drept „viitorul însuși al națiunii noastre socialiste”. Și tot ceea ce partidul, secretarul său general întreprind pentru generația tinăra sunt acțiuni subsumate acestei generoase idei.

Mari oportunități de care beneficiază impun tinerei generații datorită de onoare de a face totul pentru traducerea în viață a politicii partidului și statutului nostru, de a urma cu neclintită încredere chemările ce-i sunt adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aceasta se exprimă prin pasiunea pentru muncă, pentru însușirea concepției revoluționare despre lume și societate, printr-o pregătire politico-profesională la cel mai înalt nivel. Adresându-se tinerilor de la tribuna celui de al XIII-lea Congres al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu îi îndemna: „Faceți totul, dragi prieteni tineri, pentru a fi la înălțimea încrederii partidului nostru comunist, a condițiilor minunate ce vă sunt asigurate. Întrătați, munciiți, munciiți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii, concepția materialist-dialectică, fiți cutegători, prețuiți strămoșii și părinții voștri, acționați permanent în spiritul romanticismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pământul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii”. Sint cuvinte care au găsit la tineretul nostru o adâncă rezonanță, iar faptele lor cotidiene de muncă și de garanție că ștafeta revoluționară va fi purtată cu cinste mai departe, spre anii ce vin.

O legătură dialectică

ESTE binecunoscut faptul că militând cu consecvență pentru edificarea socialismului în patria noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu apreciază că această vastă și unică operă creatoare nu poate fi dusă la împlinire fără a avea asigurat un climat internațional de pace trainică și colaborare rodnică între popoare. Din acest punct de vedere, cele două laturi ale politicii partidului – cea internă și externă – ale întregii activități interne și internaționale a tovarășului Nicolae Ceaușescu se împletesc armonios, având temei că tot ce am realizat și vom realiza pentru înflorirea României să nu poată fi vreodată tulburat, ca munca noastră pașnică să nu fie niciodată pusă în pericol de existență și folosirea armelor. Prin ideile nobile pe care le promovează, politica externă a României, exprimând interesele vitale ale poporului nostru, răspunde, în același timp, aspirațiilor de pace și colaborare ale tuturor popoarelor. După cum grija manifestată față de tineretul român se prelungește pe plan internațional prin suita de inițiative privind condiția tineretului în lumea contemporană.

Concentrând valorile ce și-au sorginit în inșeși virtuțile poporului nostru – România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu au elaborat și promovat un concept novator despre locul tinerei generații în viața națională și internațională, ca o puternică forță înnoitoare în lupta pentru pace, independență și progres.

Expresia aprecierii unanime față de modul în care țara noastră abordează problemele generației tinere în toată complexitatea lor, o constituie adoptarea de către Adunarea Generală a O.N.U., a propunerii românești privind proclamarea, în 1985, a Anului Internațional al Tineretului.

MOTIVAT de idealurile specifice virsității, înzestrat cu energie clocotitoare, animat de spiritul dreptății, tineretul a devenit o forță semnificativă în viața națională și internațională.

Raportul secretarului general al O.N.U. intitulat „Situația tineretului în anii '80”

— publicat anul trecut în perspectiva Anului Internațional al Tineretului, menționa că unul din cinci locuitori ai planetei este un tânăr — definit ca persoană în vîrstă de la 15 la 24 de ani. Populația tinăra a Terrei era estimată în 1984 la 922 milioane, ceea ce reprezenta 19,4 la sută din total. Spre sfîrșitul actualului deceniu, se apreciază că aceasta va depăși 1.000 milioane, spre a se ridica în anul 2025 la 1.309 milioane. Față de anul 1960, actualul contingent de tineri este mai mare cu 79 la sută, iar față de 1970, cu 39 la sută. În 1984, 187 milioane de tineri trăiau în zone dezvoltate, iar circa 735 milioane în zone mai puțin dezvoltate. Astfel, 4 din 5 tineri sînt nevoiți să înfrunte vicisitudinile subdezvoltării. Repartitia populației tinere pe diferite regiuni ale lumii este următoarea: 60 la sută în Asia, 11 la sută în Africa, 11 la sută în America Latină, 8 la sută în Europa, 5 la sută în America de Nord, 5 la sută în U.R.S.S., circa 0,5 la sută în Oceania. Din cei 922 milioane de tineri, 410 (44 la sută) se află în zone urbane. Pe total, tineretul deține o pondere mai însemnată în cadrul locuitorilor din orase, față de restul populației, ceea ce se explică prin tendințele mai accentuate de migrație ale tinerilor din mediul rural în căutarea locurilor de muncă, pentru educație sau alte facilități. În prezent, numărul tinerilor depășește pe cel al tinerelor, raportul de sexe — definit ca numărul de bărbați la 100 de femei, — este de 103,9, indicator mai mare decît cel referitor la întreaga populație.

Așa cum rezultă din datele de mai sus, tineretul se constituie într-un imens potențial uman. Mai mult decît atât, tinăra generație reprezintă și un factor deosebit de important în acțiunea socială, un promotor entuziast al noului. Departamentul de demografie și migrație — privită simplist ca fiind perioada din viața omului dintre copilărie și vîrstă adultă — tineretul se constituie într-o forță socială, cu opțiuni și preocupări proprii, dornic să se afirme, să-și aducă contribuția, alături de adulți, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, a demnității și progresului. Tinerii nu neagă valorile reale ale umanismului, cuceririle civilizației, ci aspiră să le îmbogățească și doresc ca ele să devină egal accesibile.

Inițiativă și consens

ERA în decembrie 1979. Sub marea cupolă a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite se dezbătea o avalanșă de probleme aflate pe ordinea de zi: 125 de puncte — dezarmarea, dezvoltarea, conflictele din lume, situația mondială. Parcurgînd lista dosarelor abordate în cursul sesiunii, se putea contura tabloul lumii contemporane, un adevărat puls al vieții umanității la acest sfîrșit de mileniu. Procesele verbale consemnau reluarea lucrărilor în plenul Adunării Generale la orele 10,45, în cea de a 105-a sedință. De la înalta tribună, drăpătat cu marmură verde, reprezentantul Tanzaniei, Salim Ahmed Salim, președintele celei de a XXXIV-a sesiuni a Adunării Generale, la cuvîntul:

„Invit membrii Adunării să urmărească raportul privind punctul 72 al ordinii de zi, intitulat „Proclamarea Anului Internațional al Tineretului”. Potrivit procedurii, Adunarea Generală va trebui să se pronunțe asupra proiectului de rezoluție recomandat de Comitetul pentru problemele umanitare și sociale. Vă informez că, în cadrul Comitetului, proiectul de document la care m-am referit, a fost adoptat prin consens, fără a se proceda la vot. Dacă nu sînt și alte propuneri, voi considera că și Adunarea Generală hotărăște să se exprime în același mod...”

După o scurtă pauză, Salim Ahmed Salim lovește cu ciocănelul în suportul de pe masa tribunei și rostește sec formula cu care se adoptă rezoluțiile la O.N.U.:

— If there no objections, it is so decided. Dacă nu sînt obiecții, așa s-a hotărît.

În document, care primește cota 34/151 și poartă titlatura „Proclamarea Anului Internațional al Tineretului — Participare, Dezvoltare, Pace”, se subliniază, printre altele:

„Adunarea generală.

Considerînd că pregătirea și marcarea unui an internațional al tineretului va oferi posibilitatea utilă și semnificativă pentru a atrage atenția asupra situației tineretului, pentru

dezvoltarea cooperării, la toate nivelele, privind problemele tineretului, pentru a se întreprinde programe de acțiuni concertate în favoarea tineretului și a implicării acestuia în soluționarea problemelor majore internaționale, regionale și naționale [...] invită toate statele, toate agențiile specializate ale sistemului Națiunilor Unite și organizațiile internaționale interguvernamentale și neguvernamentale interesate, precum și organizațiile de tineret să depună toate eforturile pentru pregătirea și marcarea Anului Internațional al Tineretului...”

Nici o țară, indiferent de sistemul său politic și social, nu se putea disocia de chemarea de a se acorda mai multă atenție tinerei generații. Apărarea drepturilor tinerilor, promovarea opiniilor acestuia în procesul adoptării deciziilor sociale, consultarea celor tineri în probleme care privesc pacea, securitatea, subdezvoltarea sînt aspecte care se circumscriu modelării lumii viitoare, iar fără luarea în considerare a rolului tinerei generații în toate aceste probleme soluțiile nu vor întruni condițiile optime.

„Anul” a fost hotărît pentru 1985, și O.N.U. își va sărbători 40 de ani de la crearea și se vor împlini două decenii de cînd datorită României, care a adus în atenția comunității internaționale problema tinerei generații, Adunarea Generală a adoptat în unanimitate Declarația privind promovarea în rîndul tineretului a idealurilor de pace, înțelegere și respect între popoare.

Ideea nobilă a proclamării A.I.T. a înscris pe linia unei suite de rezoluții ale O.N.U. privind tineretul și în promovarea cărora țara noastră, așa cum declara secretarul executiv al A.I.T., M. Sharif, define un rol de pionierat.

Din cele circa 40 de rezoluții adoptate la Națiunile Unite ca urmare a propunerilor românești — cărora li s-au asociat în calitate de coautoare zeci și zeci de state de pe toate meridianele, amintim cîteva: „Tineretul, educația sa în spiritul respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului” (1969); „Situația socială mondială: tineretul și problemele sale” (1971); „Acțiuni concertate pe plan național și internațional în vederea satisfacerii aspirațiilor tineretului” (1973); „Politici și programe referitoare la tineret” (1976); „Tineretul în lumea contemporană” (1977); „Proclamarea Anului Internațional al Tineretului” (1979); „Dreptul la educație” (1982); „Anul Internațional al Tineretului” (1984).

Etape semnificative

LA etajul 37 al binecunoscutului hotel Elipiped situat pe East River, edificiu care adăpostește Secretariatul O.N.U., așteptam o convorbire de presă cu Jan Martensen, secretar general adjunct al O.N.U., șeful Departamentului pentru dezarmare. Interlocutorul ne spune:

— Desigur, vă interesează problematica tinerei generații în raport cu aspectele acute ale situației lumii contemporane, în primul rînd cele legate de soarta păcii. Cunoșc atenția deosebită pe care guvernul dv., președintele Nicolae Ceaușescu o acordă tineretului. Este o preocupare pe deplin îndreptățită. Așa cum formăm tineretul de azi, așa va arăta ziua de mâine a omenirii. Nu înțiplăm opiniilor exprimate de România li s-au alăturat cuasiunanimitate statele lumii. Acum, după proclamarea Anului Internațional al Tineretului, se poate vorbi de o strategie globală în probleme de tineret...

În ajun, urmărisem dezbaterile din Comitetul pentru problemele umanitare, sociale, și culturale, la care participă toate statele membre. Vorbitoarii — reprezentînd state de o mare diversitate — subliniau oportunitatea inițiativei românești privind A.I.T., necesitatea adoptării unor măsuri menite să facă din acest eveniment un moment cu profunde semnificații în viața tinerei generații. Asemenea reflecții au generat o stare de spirit de cooperare și înțelegere în convenirea obiectivelor Anului Internațional al Tineretului, a etapelor pregătitoare ale acestuia.

A fost adoptată hotărîrea privind constituirea Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru Anul Internațional al Tineretului — al cărui președinte este reprezentantul României, tovarășul Nicu Ceaușescu. Comitetul, alcătuit din state situate în toate regiunile geogra-

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tinerii. Compoziție omagială de Cornelia Ionescu

fice, a elaborat Programul de măsuri și activități ce urmează a fi întreprins în legătură cu Anul Internațional al Tineretului. Programul — elaborat cu contribuția deosebită a țării noastre — reprezintă o platformă de acțiune eficientă în vederea intensificării preocupărilor pentru ameliorarea condiției tinereții generații, pentru a asigura un cadru adecvat de participare a acestora la procesul dezvoltării, la edificarea unei lumi a păcii și progresului.

Așa cum aprecia Leticia Shahani, secretar general adjunct al O.N.U., este într-o primă oară când statele membre sunt în posesia unui document atât de clar și sintetic privind situația tineretului și măsurile ce se impun pentru a face din tineret o componentă tot mai activă în direcția progresului, a înținerii internaționale.

Fiecare din cele patru sesiuni ale Comitetului Consultativ al O.N.U. pentru A.I.T. — ultima a avut loc de curând la Viena — s-a soldat cu elaborarea unor documente de deosebită valoare în abordarea problematicei tineretului.

De asemenea, organizarea celor cinci reuniuni regionale dedicate A.I.T. (desfășurate la Addis Abeba, Bangkok, Costinești, San José și Bagdad) potrivit unei rezoluții a O.N.U., a permis abordarea în condiții specifice a situației tineretului. Este de remarcat că, în timpul acestor reuniuni, cu prilejul adoptării Programelor regionale concrete de măsuri și activități, s-a relevat necesitatea continuității acestor preocupări și după 1985 — poziție sprijinită de România.

Fără îndoială, una din realizările cele mai importante ale Anului Internațional al Tineretului este constituirea Comitetelor de coordonare pentru A.I.T., care a avut loc în 130 de state ale lumii — țări socialiste, țări în curs de dezvoltare și nealiniate, țări capitaliste.

Interesul pentru A.I.T. continuă să sporească, statele membre ale O.N.U. convenind noi măsuri în întimpinarea așteptărilor tinereții generații. De pildă, în rezoluția „Anului Internațional al Tineretului”, adoptată în noiembrie 1984 — și care a beneficiat de un număr record de state coautoare, 106, — se prevede desfășurarea Conferinței Națiunilor Unite pentru Anul Internațional al Tineretului, prin alocarea unui număr de ședințe plenare ale celei de a 40-a sesiuni a Adunării Generale, dezbaterii situației generației tinere.

Se poate aprecia, — acum, când A.I.T. este în plină desfășurare — că acest eveniment a reușit, așa cum era de așteptat, să focalizeze atenția factorilor de decizie, a opiniei publice asupra aspirațiilor legitime ale tinereții generații, a ne-

cesității de a întreprinde măsuri concrete, sistematice pentru împlinirea acestor aspirații.

O deviză-simbol

LA întrebarea: „Care sînt problemele care te frământă cel mai mult?”, adresată unor tineri participanți la reuniunile internaționale găzduite de țara noastră, am primit răspunsuri scurte, directe. Un tînăr italian răspundea: „Pacea și un loc de muncă”; un tînăr român: „Pacea și împlinirea a tot ce ne-am propus”. Sintetic, asemenea gânduri se pot exprima prin deviza Anului Internațional al Tineretului — „Participare, Dezvoltare, Pace”.

Participarea la viața socială, economică, politică și culturală — aspect fundamental relevat în toate documentele dedicate A.I.T. — este un proces ce trebuie să se întemeieze pe garantarea legislativă și materială a dreptului fiecăruia de a se integra în societate și de a se afirma, astfel încît să-și poată aduce contribuția la dezvoltarea armonioasă a societății. Procesul intensificării și extinderii participării la viața socială sub toate aspectele este o cerință obiectivă a dezvoltării societății, iar prezența activă a tinerilor în acest proces se constituie într-o garanție a continuității progresului civilizației umane.

Este evident că participarea la viața societății presupune un cumul de condiții. Or, constituie un adevăr amar faptul că în prezent milioane și milioane de tineri sînt lipsiți de condițiile necesare. Într-adevăr, despre ce fel de participare poate fi vorba cînd tinerii sînt cei mai afectați de șomaj, cînd tot felul de bariere le îngustează accesul la învățămînt, cînd analfabetismul înregistrează cote record printre tineri? Pe bună dreptate se spune că lipsa locurilor de muncă, — neputința exercitării unuia din drepturile fundamentale ale omului — limitează din start capacitatea tinerilor de a fi prezenți în viața socială și culturală. După date recente, șomajul în rîndul tineretului din țările Europei occidentale depășește în unele cazuri 40 la sută. În țările în curs de dezvoltare, fiecare al treilea tînăr se află în stare de șomaj total sau parțial.

Dezvoltarea este definită ca un proces dinamic ce are ca obiective reducerea progresivă și eliminarea în final a subdezvoltării, a decalajelor dintre statele bogate și sărace. Subdezvoltarea este o stare care generează continuu foamete, analfabetism, ignoranță, sărăcie. Pentru tinerii din țările în curs de dezvoltare, A.I.T. constituie prilejul unei

sporite angajări pentru combaterea fenomenelor legate de subdezvoltare. În aceste state au fost elaborate numeroase programe menite să mobilizeze tineretul la acțiunile vizînd eradicarea sărăciei, punerea în valoare a potențialului material și uman din fiecare țară. Din păcate, ca urmare a efectelor crizei economico-mondiale, numeroase asemenea preocupări au fost abandonate sau reduse. A.I.T. este menit să dea un nou impuls acestor politici, apreciindu-se că o aminare a punerii lor în aplicare — și cu atât mai mult abandonarea — agravează dificultățile tinereții generații din statele în curs de dezvoltare.

Pacea este condiția sine qua non a împlinirii tuturor celorlalte aspirații. Nevoile, drepturile și interesele tinereții generații pot fi îndeplinite numai în pace, într-un climat de prietenie și colaborare. În condițiile actuale, cînd în arsenalul statelor s-au acumulat mijloace capabile să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, tinerii de pretutindeni se alătură amplei mișcări pentru oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a înarmărilor nucleare. Tinerii refuză cu hotărîre să se asocieze unor cauze străine intereselor lor vitale — cauze care în trecut i-au împins să-și aducă cel mai greu tribut — tributul de sînge. Printr-o largă varietate de forme — de la manifestații și marșuri, la festivaluri de muzică, poezie și teatru — tinerii, dincolo de orice deosebiri politice sau filosofice, se întîlnesc în marile fluvii ale păcii, pentru dezarmare, împotriva pericolului nuclear.

Ori de cite ori evoc participarea tinerilor la mișcarea pentru pace, îmi revin în memorie secvențe de la o manifestație desfășurată la Berna, cea mai mare cunoscută vreodată în Elveția. În coloane, participanții erau în majoritate tineri. Unii purtau măști alegorice. Alții cîntau și agitau lozinci. Pe una din pancarte am descifrat cîteva cuvinte simbolice pentru starea de spirit a tinereții generații: „Numai peștii morți se lasă purtați de curent!”. Metaforă cu profundă rezonanță în conștiința tinerilor, care nu doresc să asiste cu brațele încrucișate la evoluțiile alarmante din lume. Mai mult, ei cer ca uriașele fonduri financiare irosite azi pentru distrugere să fie canalizate spre soluționarea problemelor majore cu care este confruntată omenirea: șomajul, în special cel juvenil, analfabetismul, subdezvoltarea.

Angajare deplină

ÎN spiritul chemărilor și îndemnurilor secretarului general al partidului a-

dresate la Congresul al XIII-lea al P.C.R., tineretul român, salutînd cu satisfacție proclamarea Anului Internațional al Tineretului, își intensifică participarea la amplul proces de dezvoltare economico-socială, la înflorirea culturii, științei și tehnicii. Prezent în toate domeniile activității creatoare, beneficiînd de un larg cadru democratic, tineretul român ia parte direct și nemijlocit la făurirea propriului destin, sporînd cu fiecare an aportul său la creșterea valorilor materiale și spirituale ale societății noastre. Cu deplină mîndrie patriotică se poate afirma că în toate marile realizări dobîndite de poporul român în cele patru decenii de viață nouă, liberă și independentă, sub conducerea Partidului Comunist Român, se regăsesc și eforturile multilaterale ale tineretului.

Acționînd în spiritul generoaselor obiective ale A.I.T., tinerii din patria noastră se pronunță cu toată hotărîrea în favoarea păcii, pentru dezarmare, cu convingerea că perspectivele lor de pregătire și afirmare depind de modul în care vor fi reglementate problemele grave ce confruntă umanitatea, în primul rînd amenințarea nucleară. Marile acțiuni, desfășurate sub genericul „Tineretul României dorește pacea!”, la care au participat milioane de tineri din toate colțurile patriei, se constituie într-o elocventă mărturie a angajării tineretului nostru, alături de toți tinerii lumii, la realizarea acestui deziderat vital.

În sens mai larg, pentru tinerii României socialiste, marcarea Anului Internațional al Tineretului reprezintă prilejul reafirmării deplinei lor angajări la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului, cu încrederea că numai în acest mod își pot vedea asigurat viitorul de pace și progres, împlinirea tuturor aspirațiilor lor.

„CEAUȘESCU — TINERII” — sintagmă cu valoare de simbol care exprimă, în ultimă instanță, o înaltă responsabilitate pentru prezentul și viitorul patriei, al omenirii. A construi lumea de mîine — o lume a păcii, demnității și progresului — prin tineret și pentru tineret reprezintă, în acest sens, esența concepției președintelui României despre tineri, concepție care însuși este conștiințele tinere de pretutindeni. Stimulează eforturile în angajarea tineretului la materializarea marilor cauze ale umanității.

Ioan Timofte

Ioana POSTELNICU

Dintr-un caiet cu aduceri aminte...

AMișit de la Lovinescu năucă. Toată lumea se schimbă. Parcă m'arăsese în altă galaxie. Sufletul meu deborda de o stare pe care n-o puteam califica nicicum. Era o bucurie incendiară... Era o bucurie care avea glas, care cerea să fie auzită, să fie comunicată... Cum... cum...? Eram singură, singură în tot Bucureștiul, în toată lumea și n-aveam cui să spun ceea ce mi se întâmplase. Se inserase. Lume elegantă străbătea străzile, în vitrine luceau bijuterii și blănuri scumpe sub lumini puternice. Trăsuri purtau în cuprinsul lor femei elegante. La colțuri așteptau comisionari cu șapca roșie pe cap, florărese purtând coșuri cu flori se îndreptau spre elegantele localuri. O forfotă de ajun de vacanță. Și eu, eu singură cu scumpa povară a celor spuse de cel mai mare critic al nostru. Nu, nu, nu puteam crede că era adevărat, că urechile mele auziseră acele memorabile cuvinte rostite de față cu atîția oameni de seamă care intraseră pe ușă: Tudor Vianu, Ion Barbu, Dan Petrescu.

Acasă nu puteam merge. Casa era pustie... Și trebuia să spun... da, trebuia să spun. M-am oprit din mers pe Calea Victoriei. La etajul al doilea al unei clădiri locuiau niște cunoștințe. Am urcat fremătind, am străbătut coridorul pînă la capăt, am sunat la apartament. M-a primit frumoasa Otilia.

— Iartă-mă, am zis, pătrunzind înăuntru. Am o bucurie... N-am cui o împărtăși. Simt să inima-mi face explozie.

Briantele din urechile Otiliei luciră. Mă cuprinsese cu brațul și mă introduse în salon.

— Dă-mi voie să mă dau peste cap, am spus.

Eleganta Otilia s-a uitat la mine amuzată.

— Dă-te, dacă simți nevoia.

— Mă dau, și pe urmă îți spun ce mi s-a întâmplat, am zis, și mi-am scos pălăria. Eram atît de tinăra...

M-am lăsat în genunchi pe covor și m-am dat prosteste peste cap o dată, de două ori, de trei ori, cum făceam în copilăria mea sibiană cînd tata se juca cu noi, copiii...

La două zile de la vizita mea la criticul Lovinescu, în subsolul ziarului „Adevărul literar și artistic”, apărea articolul **Lacrimă**, în care criticul consemna apariția unui nou talent pe firmamentul „Sburătorului” (*). Se poate imagina ce simțeam?

Din clipa aceea, viața mea a apucat alt drum. Își poate cineva imagina frumusețea orbitei pe care mă simțeam proiectată? Toate acele caiete scrise timp de ani în șir, care conțineau produsul unei vieți, al unei gândiri, contrarietăți, neînțelegeri, întrebări, așteptări, revolte, resemnări și vise, toate puteau să se preschimbe într-o carte. Doar treizeci de pagini din ele am citit atunci Maestrului și i-au fost de ajuns ca să mă invite în spațiul literar pe care-l conducea.

Dar eram o neîndeminatecă. Nu știam cum trebuie să flu, să vorbesc...

Îmi ajunsesse la ureche că Lovinescu ținea un jurnal în care consemna tot

(*) „Adevărul literar și artistic”, **Lacrimă** de E. Lovinescu.

ceea ce vorbea cu cei ce-l vizitau. Absolut tot. Spaima acelui jurnal mă făcuse mută. N-am scos mai mult de cinci cuvinte în duminicile ședințelor „Sburătorului” pe care am început a-l frecventa și care aveau loc în apartamentul din Bulevardul Elisabeta 95, unde se mutase în toamnă Maestrul. Dacă rosteam vreo prostie? Dacă o consemna? Și cum avea să mi se audă glasul între atîția scriitorii consacrați?

În fiecare duminică, la ora 6 după-amiază, îmbrăcată cu totul elegant, purtînd o pălărie cu boruri largi și voaleță, cu nenumărate brățăruse de argint pe braț, care clincheneau la fiecare mișcare, plecam de acasă spre „Sburătorul”. (Poetul Crevedia îmi închinase mai tirziu un poem.

Gloria ta vreau să-ți cînt
Doamnă de lumină și pămînt
Brățările și anii
Treizeci neîmpliniți).

MAESTRUL îmi indicase un fotoliu care, aflatam, era locul doamnei H. P. Bengescu. Era acum al meu, marea scriitoare fiind mai mult suferindă, venea foarte rar. Lovinescu sedea la masa lui de lucru așternută cu o carpetă oltească. La stînga lui, tot pe un loc fix, sedea Dinu Nicodim. Îmbrăcat în tweed original englezesc, cu monocul la ochi, cu privire de vultur, un mecena discret, un bărbat care se mișca, vorbea cu o politețe occidentală, care citea din literatura pe care o scria într-un fel cu totul original. Îl stima pe Lovinescu. Îl iubea, îl aducea din țări depărtate hirtie specială pentru legat cărțile, făcută din mătase sau impletitură de pai de orez din China. Se știa prea puțin din viața lui particulară, dar era prezent cînd unele nevoi îl cereau. Spre exemplu, la el a apelat criticul cînd a aflat că poetul Margul Sperber se afla imbarcat într-un tren în Gara de Nord cu destinația Transnistria. Dinu Nicodim a intervenit și în mai puțin de o oră, în plină noapte, poetul se afla acasă.

Alături de el, un alt financiar, tot scriitor, pe nume Ghibaldan. Ecourile din viața lui erau fabuloase. O croazieră pe Mediterana, un amor fulger cu fiica proprietarului vaporului, o englezăică de douăzeci de ani, soldată cu o căsătorie care-i dăduse doi copii. Scria de multă vreme un roman cu tema din lumea petrolului, domeniul lui de activitate. N-avea timp să-l termine, aflîndu-se pe multe meridiane ale lumii, ceea ce nu-l împiedica să-și ofere bucuria — din cînd în cînd — a unei ședințe la „Sburătorul”.

La dreapta Maestrului, pe scaunele înșirate sub rafturile bibliotecii, sedea scriitorul Ludovic Dauș cu soția lui, credinciosul ceneclului, apoi Felix Aderca și mica și pistruiată lui soție, scriitoarea Sanda Movilă, distinsa Ticu Arhip, cu cele mai frumoase și îngrijite miini, scriitoare și profesoară de matematică, micuța și plină de har Ada Orianu. Dan Petrescu, speranța „Sburătorului”, împreună cu Ieronim Serbu, doi tineri pe care-i aprecia deosebit Lovinescu. Mai veneau la ședințele ceneclului Ury Benador, Sperber, Virgil Monda, Mircea Damian, Victor Eftimiu, adeseori Ion Petrovici, Tătărascu, oameni politici dar

năzultori de creație literară. Nu lipseau Geo Dumitrescu, Tonegaru, Stelaru, Monica Dan, Crevedia și alți mulți perindați statornici de-a lungul anilor.

Între aceștia, în apartamentul Maestrului, pătrundeau ca niște sori și cei trei critici Vladimir Streinu, Serban Cioculescu, și Pompiliu Constantinescu. Se făcea mișcare la intrarea lor. Maestrul se ridica în picioare, așa cum dealtfel o făcea la oricine pătrundea pe ușă. Criticii veneau însoțiți de frumoasele lor soții. Doamna Streinu avea o frumusețe orientală, cu un coc greu atîrnînd pe ceafă. Pe doamna Constantinescu, Pompiliu o pierdea din ochi. Doamna Cioculescu, fină și tăcută. Erau frumoase toate aceste trei femei pentru că erau soțiile unor oameni aleși. Îmi spuneam că a fi soția unui critic, a unui prozator, a unui om de cultură, înseamnă a fi fost investită cu calități care depășeau calitățile necesare unei soții. Așa gîndeam. Oare care erau convorbirile lor cu scînteietorii lor soți? mă întrebam. Desigur, aceste doamne, erau și ele dolidora de tot ceea ce-i preocupau... Cum aveam să deschid gura într-o asemenea societate? Ce-aș fi putut rosti ca să fie la înălțimea ei?! Deocamdată nu eram decît posesoarea unui caiet plin cu promisiuni, și atît. Și tăceam, tăceam și zîmbeam. Tăceam și priveam cu discreție și misterios pe toți. Tăceam și ascultam cele ce se citeau, cele ce se vorbeau și nu-mi puteam savura indeajuns starea în care mă simțeam confundată, acea plutire în zone superioare, acolo unde se nasc idei, de unde țînesc romane, unde se crea literatura în care pășisem și eu. Și mai venea Scarlat Callimachi, și Dida Solomon, și Eugen Jebeleanu, tînăr haiduc al poeziei, cu profilul subțiat și dur ca un tăis de bardă, și Larian Postolache, inginer și poet, și mai venea poeta Stefania Zotoviceanu-Rusu, uitată de generația de acum.

Mai venea la „Sburătorul” planturoasa societară a Teatrului Național, frumoasa Ana Luca. Citea din versurile ei sensibile, evocarea unei uriașe grădini a copilăriei. Și venea adeseori excepționala actriță, societară a Teatrului Național, Sorana Țopa, autoarea unui mare succes literar, o piesă de teatru — **Călătorie în întuneric** — care a lansat-o pe Maria Botta și la acceptarea căreia — sub pseudonim — am contribuit eu, pe atunci secretară literară a Teatrului Național.

LA CENECLUL „Sburătorul” oricine avea acces, dar rămneau doar cei care dovedeau har, talent. Ceilalți se eliminau de la sine. „Sburătorul” era o apă curată care zvirla impuritățile pe mal. Au trecut prin ceneclu, cu totul sporadic, frumoase femei care credeau că înzestrările fizice, eleganta, situația socială puteau suplini talentul. Patul lui Procust pe care îl-l oferea ceneclul, dimensionat pentru valori verificate, sau în fașă, acest laborator de creație, această democrație a literelor și, bineînțeles, personalitatea Maestrului Lovinescu, care nu făcea concesii, anihila încercările de a transforma ceneclul într-un salon monden. Să fi avut frumuseți stelare acele apariții, nu

obțineau statut de statornicie. Se dispau ca apa sub puterea soarelui. Veneau, vedeau și pierreau. Legile ceneclului erau liber consimțite. Cel ce pășea pragul „Sburătorului”, fie că era un **pirlit** de poet, fie că era un ministru ori medic sau un profesor universitar, știa că devenea o **apă și un pămînt** cu toți cei aflați acolo. Nu existau discriminări sociale, exista doar discriminarea talentului. Poetul Stelaru intra sfios, cu ochii încercănați, cu trenclul îmbrăcat de-a dreptul pe piele, pentru că n-avea cămașă, și se așeza unde nimerea. Lîngă filosoful Ion Petrovici, pe atunci ministru, lîngă marele financiar și scriitor Dinu Nicodim, sau lîngă oricine, simțindu-se și unul și ceilalți pe un loc al lor. Și toate cite se petreceau acolo n-aveau ostentație. Curgeau de la sine. Niciodată Lovinescu n-a fost pus în situația de a asista la vreo ciocnire penibilă, ci numai la ciocniri de igel. Toate cîstînd locul acela sacru unde se plămădea literatura care astăzi o numim **cea dintre cele două războaie**.

Nimic în lume nu mă putea opri ca duminică după-amiază să pornesc spre „Sburătorul”. Orice mi s-ar fi oferit, în aceeași zi, era sub ceea ce găseam acolo. Ceea ce mi se oferea, era o anostă după-amiază de duminică familială, cea mai plictisitoare zi din săptămîină.

Plecăm încordată la „Sburătorul”, totdeauna cu dispoziția stricată, care se dregea acolo, în fotoliul larg, în atmosfera ceneclului, în prețuirea ce mi-o acorda Maestrul și toți cei ce se aflau de față. Da, acest sentiment a crescut ani de-a rîndul și m-am hrănit din el și mi-a dat echilibru și avînt. Unde ajunsesem? mă întrebam adeseori. Cum se întâmplase minunea? Iată, cea mai proeminentă personalitate a culturii mă prețuia, mă cinstea. Criticul E. Lovinescu, de care nu auzisem pînă în acea duminică de vară toridă, cînd l-am chemat la telefon.

Uneori ceneclul se prelungea, alteori eram reținută la masă împreună cu alți scriitori, dar eu trebuia să plec, să ajung în cine știe ce restaurant elegant, e drept, sau circiumă cu faimă, unde eram așteptată. Eram primită cu veselie deșuchiată. Păream căzută din cer. Veneam din Parnas, voiam să discut despre cele ce am ascultat acolo, să comunic starea mea, lecturile auzite. Neant. Fericiți că mă vedeau, îmi îngrămădeau înainte bunătați, mă sileau să mîncînc cînd nu aveam în mine organe digestive, ci doar suflet, elan. Se uitau toți la mine indispuși că le stric cheful, în vreme ce mă străduiam să fac față.

AȘ VREA să pot explica fenomenul, starea, liantul ce se crea între membrii ceneclului și mentorul lui. Nu ne puteam lipsi de contactul cu el, nici o zi. Cu toate că eram prezenți duminică la ceneclu, în zilele săptămîinii ce urma ne întorceam, vizitîndu-l. Mă gîndesc că atîția oameni de seamă, avînd familie, rost, slujbe și preocupări, se rupeau lor și veneau la Lovinescu, sacrificînd ceasuri îndelungi pentru a fi în contact cu el. Aceste după-amieze erau neprețuite. Venea Vianu, venea Barbu, veneau unul sau toți cei trei cavaleri ai criticii, veneau **discobolii**, se făceau lecturi, se iscau discuții. Maestrul își citea folletonul ce urma să apară în numărul viitor al „Adevărului literar”, Ion Barbu citea versuri, o dată, de două ori, pentru a le clarifica. Alteori eram invitată la prînz. Veneau la aceste prînzuri doamna H. P. Bengescu sau doamna Negru. Masa era sobră și mereu aceeași. O legumă de sezon cu smîntînă, o jumătate de pul (pe vremea aceea pasărea era un aliment scump), cu cartofi prăjiți, brînză, un măr și o jumătate pahar de vin. Vorbeam? Nu. Ascultam. Eram plină de mirare, de conversația doamnei Bengescu. Nu știu cum vorbea. Nu pot reproduce nici o frază, nici o idee. Vorbea din virful buzelor, parcă în cîmilituri. Și după fiecare propoziție, gîngurea, ridea. Cred că eram siderată de personalitatea ei. Cărțile ei le sorbeam, mă transportau într-un mediu cu comportamente stranii, cu reacții sufletești pe care le înțelegeam, parcă ar fi fost ale mele. Doamna Bengescu era o doamnă mare pentru care Lovinescu avea sentimente fără reproș. Știu că aștepta de la ea verdictul asupra primului meu roman **Bogdana** și, în general, asupra... statutului meu de scriitoare. La apariția romanului **Rădăcini**, scris și citit pe măsură ce-i făcea lectura, în cadrul „Sburătorului”, mi-a scris pe volumul pe care mi l-a dăruit următoarea dedicație, de care Lovinescu, citînd-o, s-a arătat foarte mulțumit: „Romancierei Ioana Postelnicu, cu fermă și bucuroasă prețuire. H. Padat-Bengescu, Ian. 1939”. Era un fel

„Inimă română“

DE cum am ieșit din povești, — încă fetiță cu cozi pe spate care se temea „de dracu” cînd traversa întunericul Salonului la vreme de noapte —, îndată ce-am început lecturile „serioase” ce-aveau să-mi fie hrana cea de toate zilele, cei trei lueferi ai literaturii noastre, Eminescu, Creangă și Alecsandri (pe Caragiale aveam să-l adaog ceva mai tirziu) mi-au devenit la fel de cunoscuți ca frații și părinții mei ori florile și pomii din livadă. Dar, pe cînd la Eminescu priveam ca la steaua ce strălucea sus în adîncul nopții, pe cită vreme pe Creangă îl consideram un bunic sfătos pe care-l admiram și-l respectam fără rezervă, cu Alecsandri mă jucam ca de la egal la egal, simțîndu-l la fel de tînăr ca mine. „Cei nouă din Vaslui și cu sergentul zece”. „Hora Unirii”, unele pasteluri, precum și „Miorița”, „Dolca” ori „Legenda Meșterului Manole” din colecția de balade populare culesse și aranjate de dînsul le strigam în gura mare prin grădină, pe cînd el ridea vesel, fulgerîndu-mă cu ochii lui vioi de spiriduș.

Cît privește cartea durduhoasă cuprînzînd cele trei volume de comedii ale lui, carte ce sălăsluia sub perna ori saltea mea, o știam atît de bine, încît era de-ajuns să-mi spuie cineva o replică din

ea, ca eu să ghicesc despre ce piesă sau cînticel e vorba.

Astfel, cînd tata, prin 1925, cred, mi-a propus să-l însoțesc pe el, Topirceanu, Otilia Cazimir și Demostene Botez la șezătoarea ce-avea loc la Pașcani, — „că trecem și pe la Alecsandri” — vă închipuiți c-am acceptat numaidecît. Am pornit cu două mașini și pînă să mă dezmeticesc ce clipă importantă trăiesc, am și ajuns pe malul Siretului. Casa bardului de la Mircești, ori mai bine zis conacul, pe care îl vedem pentru intîia oară, nu m-a impresionat prea tare. Am intrat ca la mine-acasă. Dar, chiar din prag, m-am oprit, cutremurată. Vechiul meu tovarăș de joacă nu mă întîmpina, ca să-mi spuie rîzînd: — Cheschezu? Și eu să-i răspund — Parol: mă jur. Era un birou de modă veche, sever și întunecat, în care doar fereastră mare și prelungă de reflecta pe masa de scris masivă lumina bălaie a Siretului cu „sopirlele-i de smarald”. Mă aflam în prezența unui Alecsandri cu fundat în gînduri, un Alecsandri preocupat de probleme arzătoare și dramatice, care-l făcuseră să găsească acea împărechere de vorbe inedite, acea „inimă română” care bătea în pieptul lui ca un ciocan gata să zdrobească la nevoie orice împotrivire față de noile orînduiri. Acum

înțelegeam cu totul altfel și teatrul comic ce-mi incintase copilăria. Acel Pepelea, acel Harță Răzeșul, acei moș-Trohin, Florin și Florica, moș-Corbu erau exponenții românismului ce-l anima și-l făcea să caricaturizeze pe toți străinii de neam, dînd la iveală pe scenă tipuri ca Galuscu, Kir Gaitanis, Kiulafoglu, Zulharidi sau pe ruginiții retrograzi ca Grigore Birzoi cu curcanul său. Ba chiar și coana-Chirița, care strîgă țărănilor de pe moșie: — Dreptate cu biciul v-oiu da / v-oiu da eu dreptate așa.

ACUM înțelegeam că plînsese transcrînd „Miorița” ori „Dolca”, că „Barbu lăutarul” era rupt din sufletul său, ba, mai mult, înțelegeam că toate comediile și dramele le scrisese pentru ca Teatrul românesc să ia ființă, să aibă un repertoriu original. Primeam la chipul lui inteligent și luminos ce m-ațîntea din fotografiile de pe pereți și mă gîndeam pentru intîia oară că dacă Vasile Alecsandri nu atînge în artă genialitatea lui Eminescu și nici rafinamentul stilistic al lui Ion Creangă, în schimb a fost un genial patriot.

Profira Sadoveanu

de aprobare a celui mai prețuit membru al cenaclului.

După masa de seară, la cafeaua servită în birou, la lumina viciozei, se crea o atmosferă pe care o imaginam a fi fost posibilă în faimoasele saloane literare franceze. Adeseori maestrul citea versurile de dragoste scrise în limba franceză de H.P. Bengescu, în absența ei, sau vreun text deosebit adus de cineva. Se crea o atmosferă elevată, în care în sfârșit mi se auzea și mie glasul, rostind cu mare grijă ceea ce mi se părea că poate fi rostit.

Nici vizitele din cursul săptămânii nu satisfăceau nevoia scriitorilor de a fi în preajma maestrului. În fiecare zi, la ora 12 a.m., criticul apărea la Bibliotecă Alcala. Vinzătorii, Bertha, Iulius, Montauranu, admirabili cunosători ai literaturii, apăreau recomandând cutare sau cutare recentă apariție din literatura universală. Rînd pe rînd, răsăreau și scriitorii. Făceau cerc citeva minute, plecau, veneau alții. Sigur, mă aflam și eu acolo. Eram cunoscută de lumea care mă interesa, căci apariția **Bogdanei** stîrnise curiozitatea între scriitorii și iubitorii de carte pentru ultima descoperire a „Sburătorului”. Cel puțin așa credeam. Și lucrul acesta îmi da o stare de fericire.

Din 1937 pînă în 1943, cînd maestrul a dispărut, am trăit anii cei mai frumoși ai vieții mele, și cei mai grei. Europa era frământată de tot felul de seisme. Existau ciocniri și concepții dintre cele mai diferite. Unii oameni trăiau în ilegalitate, alții fluturau ideologii bolnave. Sub Europa începea să fiarbă mocnit un foc care odată avea să pună în stare de alertă țările. Nu intrau în preocupările mele asemenea lucruri, nu citeam gazete decât cele literare. Radioul îl ascultam rar, viața pentru mulți era o indeletnicire atrăgătoare, spectaculoasă. Dar legile și măsurile ce au precedat războiul m-au aruncat într-o tulburare căreia nu-i găseam leac. Probleme grele se abătuseră și asupra familiei mele. Lovinescu suferea, măturisindu-și neputința. Îmi amintesc cum odată, comunicîndu-mi o împrejurare cheie, căreia nu-i găseam rezolvare, ochii i s-au umplut de lacrimi. Am văzut cum pe reverul de mătase al hainei lui de interior, în care-și primea musafirii lui săptămînali, curgeau lacrimi.

Da, am fost o proastă. Am fost de la Cîșnădie, cum zicea Lovinescu cînd descoperea în mine reticente provinciale. M-am cîntat mai tirziu... Toată viața m-am cîntat mai tirziu. Am priceput mai tirziu ce trebuia să pricep în momente date. A fi fost în preajma lui Lovinescu, a fi fost în preajma altor oameni de valoare și a nu-i fi receptat cum trebuie?! Nu eram formată, multe îmi lipseau. În clipa cînd scriu, resimt lipsa asta. Îmi lipsesc atîtea amănunte pe lângă care am trecut. A fi fost în preajma unei personalități ca cea a lui Lovinescu și a te fi ales cu atît de puțin de la el... M-am ales cu imens de mult. Toată viața mea și-a schimbat drumul. Ea se împarte în două: cea de pînă la el și cea de după el. Dar nu atît ar fi trebuit să culeg. Cînd citeșc biografia despre el, cînd aflu cîte a gîndit în vreme ce eu îl frecventam, cum gîndeau alții din preajma lui, cum mergea cu tălșul plugului critic în ogorul literaturii și tăia brazde adînci și eu nu știam, nu sesizăm, multe nu sesizăm... Eram de la Cîșnădie, adică dintr-o periferie ardeleană — și nu pricepeam. E drept, dar de multe ori mă prefăceam că nu pricep, preferînd să fiu considerată proastă decât să ajung pe muchie de cutit. Ceea ce știu este că în ultimii ani ai vieții, Lovinescu a avut bucuria unei noi cuceriri în domeniul cel mai esențial al existenței sale, acela al creației literare. L-a interesat evoluția mea, m-a condus ca un mentor în superbele meandre ale unei lecturi organizate, în taina receptării muzicii simfonice, în știința de a detecta frumosul dintr-un poem. Mi s-a îmbogățit spiritul, mi s-a rafinat sensibilitatea. Eram în epoca în care o femeie înfloresce. Înfloream și eu, spre tainica mindrie a criticului, de a constata că prețuirea lui era dăruită unui talent purtat de o frumoasă doamnă, lucru care-l flata. Îi arătam atîta admirație. Tot ceea ce nu putusem manifesta ani de zile, manifestam acum prin toată ființa mea, printr-o dăruire cu totul pură, lipsită de orice dubiozitate, plină de o inocență heruvimică ce-l incînta, îi da bucurie, îi da chiar inari-pare juvenilă.

În fiecare dimineață dam raportul la telefon. El asculta, apoi mă întreba:

— Si cu scrisul, cum merge?

— Mă apuc de săptămîna viitoare, maestre, ziceam. Acum fac curățenie generală în casă.

— Asa... cureți, scuturi, petreci și condeiul îl uiti. Da, doamnă, femeile n-au vocație, spuneau sceptic, flagelindu-mă.

Puneam telefonul jos și mă gîndeam la viitoarea mea carte. Apariția **Bogdanei** mă ametea. Trăiam în mica ei gloriolă și în marea cînstă ce mi se arăta la cenaclu. Și mai departe? Mai departe așteptam să apară în mine subiectul... Subiectul unei viitoare cărți. Lecturile duminicale mă umpleau de invidie. Treceuse un an chiar, și eu nu mai fusesem invitată în fața mesei de scris a criticului, pe faimosul scaun, să citeșc. Toți citeau, numai eu nu. Sedeam în fotoliul meu, tăcută, misterioasă, pîrînd că duc o taină cu mine care odată va fi dezvăluită. Dar nu apărea. Flagelată de critic, de invidia ce mi-o trezeau scriitorii care citeau sau apăreau în vitrine cu noi cărți, am început să scriu. Doamne, ce epocă de fericire! Ce festin sufletească a fost lecturile ce au urmat... Nu, nu dezamăgisem. **Bogdana** nu fusese un

accident. Iată, apăreau nuvele în „Revista Fundațiilor”, în „Vremea”, în „Viața Românească”. Erau daruri pe care eu le făceam lui Lovinescu care înțelegea că nu greșise cu aprecierile. Un suflu tineresc îl însuflețea, îl vizităm aproape zilnic întîlnind acolo mereu alți scriitori și relatam tot ceea ce mi se întîmpla. Îi descriam toaletele doamnelor de la premierele teatrale, de la care nu lipseam (el nu mergea la teatru decît la matinee duminicale, în loja Direcției). Îi descriam propria mea rochie, îi înșiram cronicarii, scriitorii care nu lipseau, toată elita intelectuală, nelipsită de la premieră, îmbrăcată bineînțeles în toalete și smoking.

— Si cu scrisul cum rămîne? Îmi turna un duș rece.

— Scriu, scriu... fără asta nu pot trăi... N-am de ce trăi... spuneam aprins, încercînd să-l conving.

În adevăr, scriam la **Beznă** și îi relatam progresele zilnice prin telefonul ce i-l dădeam sau îl primeam în fiecare dimineață.

Într-o asemenea zi, l-am anunțat că seara mă voi duce la o nouă premieră.

— Petreci, doamnă, petreci... m-a dojenit... Foarte bine, Asta e rostul femeilor.

După amiază, un comisionar mi-a adus un arbut de azalee (pe vremea aceea aceste flori erau cele mai alese și se vindeau în formă de copăcei)... Pe cartea de vizită atașată, Lovinescu îmi ura o seară plăcută.

Ce a fost în inima mea? Astăzi, florile sînt la îndemîna oricui. Se dăruiesc în orice împrejurare, chiar la o simplă vizită. Ele sînt astăzi accesibile oricui și fac plăcere... sigur că fac. Dar pe vremea aceea erau daruri de lux. Și mai cu seamă azaleele.

În coafura cu buclele ridicate în creștet, așa cum era moda, mi-am înfipt o splendidă eflorescență rozie, smulșă de pe creanga arbutului. M-am privit în oglindă. Purtaam o roche albă de mătase grea, bineînțeles lungă, și floarea parcă străluccea ca o bijuterie între buclele ruginii. Oh! Dacă m-ar putea vedea criticul E. Lovinescu, mi-am spus. Odată am să-l vizitez așa cum sînt îmbrăcată acum. Să mă vadă în ipostaza pe care am relatat-o de atîtea ori verbal, mă gîndeam nebuștite.

Am intrat în holul mare și elegant al teatrului, acum dispărut. Candelabrele revărsau o lumină puternică printre coloanele între care se aflau grupuri, grupuri de femei splendide îmbrăcate, bărbați în smoking, toată lumea strălucind de bună simțire, de politețe, de avînt. Elegantul hol al teatrului era un salon somptuos, plin de lumea premierelor, care chiar dacă nu se cunoșteau între ei, se cunoșteau ca nume, ca faimă, ca prezență.

Am înaintat în acest somptuos hol. Scriitorul Dan Petrașincu, aflat într-un grup, m-a zărit și a venit spre noi. Soțul meu și cu mine ne-am apropiat. Și deodată, dintre bărbații care unii se aflau cu spatele spre locul de unde veneam, s-a întors unul singur și acela a fost E. Lovinescu. Am crezut că visez... Lovinescu la premieră? El care nu ieșea seara nicăieri, care ducea o viață de pustnic? Acum era îmbrăcat într-un splendid smoking. Reverele strălucneau, cravata neagră strălucia și ea. Surpriza s-a oglindit brusc pe chipul meu într-o revărsare de lumină care mi-a umplut ochii. Lovinescu a receptat-o cu bucurie și, sînt sigură, cu inima fremătîndă. Avea în clipa aceea simțiri de adolescent. Obrazul îi strălucia, ochii îi străluciau. Surpriza care mi-o făcuse depășea orice închipuire. În jurul lui era strînsă floarea celor care se aflau acolo. Critici, scriitori. Era pentru toți o surpriză această prezență a lui într-o seară de premieră și toți se simțeau obligați și cînstiți să vină în preajma lui, să exprime plăcerea de a-l vedea.

Apoi a bătut gongul. Lovinescu s-a îndreptat spre loja Direcției, eu spre locurile noastre.

DA eram de la Cîșnădie. Știu că l-am mîhnit pentru că ieșind odată împreună de la bibliotecă Alcala și conducîndu-l, cum aveam obiceiul, pînă la tramvai, n-am receptat un costum nou pe care-l inaugurasem.

— Nu zici nimic, doamnă? Nu vezi nimic? m-a întrebat.

M-am uitat nedumerită la el, neștiind ce trebuia să spun.

— Hainele... pardesiul... sînt noi, ca și smokingul cu care m-ai văzut la teatru... A fost un act de curaj că am venit atunci, poate copilăresc — a spus ca pentru sine, într-o bostumflare copilărească.

Am început să înșin scuze, să-l asigur că bineînțeles observasem costumele noi, care-i veneau foarte bine... Eram bine lucrate iar smokingul îi venise admirabil... Tot ceea ce-i spuneam era adevărat, numai că dintr-o stingăcie, dintr-o lipsă de **usage de monde**, din ceea ce venea din Cîșnădie aceea, loc provincial în care plasa neacordarea mea la uzanțele Capitalei, nu îndrăznisem să-l complimentez pe față. Nu știam cum să fiu dragălașă cu o personalitate care mă inhiba... Cum să-i vorbesc acestei personalități despre lucruri de la sine înțelese. Cum să aștepte de la mine, care mă socoteam atît de mărunțată în raport cu el, niște fraze convenționale pe care nici nu le știam alcătui. În acea clipă un fotograf ambulant răsări înaintea noastră. L-am ignorat amîndoi, dar amîndoi doream să fim fotografiati. Ne-am văzut de drum făcînd abstracție de fotograf, dar neîșind din vizorul aparatului. Fotografia o păstrez, bineînțeles, și astăzi.

Smokingul nu l-a mai îmbrăcat nici-

Participanți ai cenaclului „Sburătorul” — Sorana Topa, Ana Luca, Ioana Postelnicu, E. Lovinescu (rîndul I, pe scaun de la stînga la dreapta); Ion Ojog, Lucia Demetrius și Pompiliu Constantinescu (rîndul II, în picioare)

odată și nici n-a mai venit la vreo premieră.

Acei ani ai lui, pînă ce a ieșit din lumea asta, știu că au fost luminați de existența mea. Cred chiar că era flătat cînd unele comentarii echivoce îi veneau la ureche... Si i-au venit. Și mi-au venit și mie. Mi s-au părut a fi insulte la personalitatea marelui critic. Cum se puteau face asemenea presupuneri în legătură cu el... cu mine... Eram, mă consideram înaintea lui o furnică, cu o însemnătate atît de redusă față de el. Nu-mi trecea prin cap că s-ar fi putut presupune altceva. Raza de lumină și de sens ce-mi venea de la el îmi umplea ființa de bucurie, îmi umplea viața și această bucurie i-o arătam fără stînjeneală prin toată expresia mea, prin vizitele săptămînaie sau chiar zilnice, prin frecventarea cenaclului, prin străbătarea unei porțiuni de trotuar împreună de la Alcalay la stația de tramvai, într-o plimbare la miezul zilei prin Cîșmigiu... Niște acte copilărești, pline însă de un simțămînt care-mi umplea existența. Și, sigur, i-o umplea și pe a lui, atît de severă, de trudită, desfășurată numai între cărți și lecturi. Există o acceptare a unei stări pe care Lancelos ar fi putut-o descrie cu măiestrie sau chiar a descris-o în cartea lui **Prietenii amoroși**. Eu mă răsălam în sinea mea cu gravitate, dacă se poate spune astfel, pentru nevisata prietenie, prețuire, afecțiune pe care mi-o hărăzise destinul. Mă cultivam în preajma lui: spiritul meu se sîlfuia. Începeam să mă rafinez în plăcuta lui atenție ce mi-o acorda, care niciodată, niciodată n-a trecut peste **cercul caucazian**... Niciodată, niciodată nu a prilejuit vreun gest frivol dintr-o parte sau alta care, cine știe, m-ar fi împiedicat ca astăzi să scriu atît de senin și pură despre inegalabili ani pe care i-am petrecut în preajma marelui om. Si-a permis în acești ani stări adolescentine — așa le consider — prin nevinovăția lor, prin încercările sentimentale juvenile pe care le conținea. Îmi amintesc că într-o vară, aflîndu-mă la băi la Ocna Sibiului, el m-a vizitat. Pînă s-a putut pune la punct această călătorie de la Fălticeni, pe o căldură estivală uriașă, am uzat amîndoi de telefoane, care pe vremea aceea reclamau ceasuri de așteptare la Poștă, fixînd sau schimbînd ziua, ora, în funcție de unele piedici posibile. L-am așteptat în gară la Sibiu. Din vagonul de dormit a descins obosit, plictisit de un drum atît de lung pentru un sedentar pentru care o deplasare anuală numai la Fălticeni îi pune probleme. Am făcut împreună o plimbare cu trăsura spre Dumbravă, pe drumul care ducea la localitatea Cîșnădie, loc de referință pentru deficiențele mele. Am luat masa la restaurantul Dumbrava unde de la o masă ne-a salutată cu zîmbet larg, dar echivoc, Victor Eftimiu. Maestrul Lovinescu a făcut o reflecție cu privire la ecoul ce-l va avea în lumea literară de la București această întîlnire cu faimosul lui prieten. Eu, senină, mă simțeam la adăpostul prestigiului său și n-am sesizat, bineînțeles n-am sesizat, pentru că eram foarte aproape de Cîșnădie, ce însemnează asta. Ne-am întors în oraș cu aceeași trăsură și ne-am oprit la o cofetărie unde am mîncat fragi cu frișcă, un desert care, se pare, l-a plăcut foarte mult maestrului, deoarece aminteste de el într-o scrisoare trimisă mai apoi. În care evocă acest moment a fi fost delicios.

În ziua următoare, după ce s-a oprit un ceas la Ocna Sibiului, s-a întors la Fălticeni, călătorind de-a lungul țării în căldura tropicală. Mi-a trimis de acolo o scrisoare cu o ușoară mireasmă de doză-măgîre, în care îmi vorbea de acei fragi cu frișcă, aflîndu-se acum întors la masa lui de lucru la care a căzut cu **Maiorescu** în brațe.

Legasem amicitii în acei ani cu unii membri ai cenaclului. Organizam, din cînd în cînd, cîte o întîlnire la una din scriitoare, bucuroase de a arăta și alte calități decît cele literare. Relatam lui

Lovinescu cum se desfășurau aceste reuniuni, care a fost menu-ul ce s-a servit și cine a luat parte. Lovinescu asculta, interesat și amuzat... Petreceți, petreceți — spunea, dar cu scrisul cum rămîne?

L-am invitat, am stăruit să ne onoreze aceste întîlniri care, gîndeam noi, aveau să-i schimbe pentru citeva ceasuri monotonia vieții pe care o ducea și care cerea și altceva decît manuscrisul și creația. Cu greutate s-a învînt. Masa urma să se desfășoare la mine acasă. Ce emoții pe mine, pe invitați, Aderca, Sanda Movilă, Dida și Scarlat Callimachi, Petrașincu, Ticu Arhip. Locuim într-un apartament spațios pe Str. Masaryk, astăzi Fucick, pe care-l descriesem maestrului în diferite ocazii. Întocmisem un menu ales. Am preparat cu mina mea cea mai mare parte din el. Doream să-l primesc, să-l primim pe Maestrul așa cum se cuvenea, cum îl prețuim toți, cum îl iubim toți, și ne bucuram ca de obținerea unei victorii. Aveam să-i ofer Maestrului spre delectare gastronomică altceva decît conțineau soborele lui mese... Doream să gust din **bunătățile lumii** pe care le merita din plin. Severitatea, sobrietatea în care-și desfășurase viața mi se păreau că cer o replică, și nădăjduiam că acest prilej se va repeta cînd în casele celorlalte scriitoare.

Unii dintre cei ce trebuiau să ia parte la această masă se arătau neîncrezători de participarea Maestrului. Dacă venea, era în adevăr o minune, Maestrul netrecînd nici un prag străin.

Musafirii sosiră în casa din strada Masaryk. Masa era întinsă, toți eram stăpîniți de o mare febrilitate. Ne vedeam între noi altfel decît în încăperea cenaclului „Sburătorul”. Doamnele erau fără pălărie, în sfîrșit cu fruntea, cu ochii la... **vedere**, iar bărbații cu costume festive... Pe Dan Petrașincu, pe atunci un exploziv scriitor, dar sărac, împușcînd leul la o gazetă sau alta și care trăia la Bariera Vergului într-o modestă casă, evenimentul îl umpluse de tot felul de speranțe romantice.

Dar timpul trecea și Maestrul nu se arăta. Nu-mi venea să cred că Lovinescu aruncase doar o vorbă... Făgăduise doar de formă. În ajun vorbisem cu el, îi detaliasem fazele pregătirii, înșirasem numele celor invitați, nerăbdarea și plăcerea de a-l primi cu toții între noi, pentru ca să-i tin vie făgăduiala. Deslusisem în acel ris oarecum gîngurit care-i era propriu că va trece și prin experiența asta.

Se scursese un ceas peste ora stabilită.

Eram perplexă. Atît de mult dorisem să-i ofer citeva ceasuri **mondene**, de fapt un fel de sărbătoare. Să fie înconjurat de cei mai apropiați de el scriitori, cu afecțiune, cu respect, chiar să-l măgulim cu totii, simțămînt care face plăcere oricui.

În sfîrșit, soneria a zbrînit. M-am repezit la ușă emotionată, cu inima bătîndu-mi tare în piept. Am deschis. În prag se afla Maestrul. Palid, cu obrazul supt, cu ochii incenusați. L-am înconjurat cu toții îngrijorați. S-a lăsat pe un fotoliu, si-a dus mina la obraz. O extracție, o extracție inopinată, urmată de o hemoragie pe care doctorul o stopase cu greu. Venise, venise doar pentru a nu ne indispuce, pentru că stia cît de mult ținusem cu toții la acest prilej.

Bineînțeles, menu-ul meu era compromis. Îi stîrnisem apetitul, povestindu-i direct și telefonic despre suflă și alte bunătăți pe care le știam pregătite. Nu le-a putut gusta. A luat cu virful furculitei de aci, de dincolo cite ceva, ce nu cerea masticare. Pălărea de pe obraz și nu se risipea. Nu se simțea bine. Singele pierdut îi tulburase organismul.

După scurt timp s-a ridicat. Amărăciunea noastră nu putea fi ascunsă... Scos din casa lui, dintre peretii căptușii cu cărți, din ambianța sobră, maestrul părea pîndit de un morb ascuns.

(Fragmente dintr-un volum aflat sub tipar la Editura Minerva)

Premiere pe scenele din țară

Petre Gheorghiu-Dolj și Tania Filip în *Tot ce avem mai sfânt* de Ion Druță

Teatrul Național din Craiova

„Tot ce avem mai sfânt”

PIESA dramaturgului și prozatorului sovietic Ion Druță, *Tot ce avem mai sfânt*, cunoaște, în varianta craioveană, a treia versiune scenică românească. De la premiera absolută, care a avut loc cîțiva ani în urmă într-unul din teatrele noastre, textul a atras atenția regizorilor, secretariatelor literare și, în transpunerea spectaculară, publicul. Piesa — de fapt, o dramatizare a autorului după o lucrare a sa în proză — cucerește prin bogata semantică, prin limbajul metaforic folosit, prin modul în care se integrează unei spiritualități inconfundabile, prin mesajul adînc pe care, la o lectură sensibilă, ți-l destăinuie. Cunoscut doar cu câteva texte la noi, dintre care unul singur publicat de revista „Teatru” (piesa *Doina*), Ion Druță nu se dezvăluie structural apropiat. *Tot ce avem mai sfânt* este o povestire despre „sufletul” unui popor, despre obiceiurile lui, despre străvechile datini, despre simțirea unei colectivități bintuite de tot felul de indoieli. Tonul poetic și liric al piesei fixează matricea din care se naște viața acestui neam. Personajele piesei sînt oameni care trăiesc într-un univers al lor, fiecare individ fiind exponențial pentru o colectivitate umană, avînd o lume a lui care intră în relație conflictuală cu universul celorlalți, tensiunea creîndu-se nu dintr-un accident exterior, ci dintr-unul de suflet. Eroii sînt fiecare în parte o „natură” umană. Complexitatea lor de spirit nu se dezvăluie pe etape și din ce în ce mai profund, reușindu-se în timp tabloul unor stări, nu al unor situații.

În ce constă reușita reprezentării craiovene, concepută de Mircea Cornișteanu? În inteligentă lectură regizorală: piesa e citită cu seriozitate. Se descifrează atent limbajul alegoric al piesei, echivalîndu-se scenic, în momente admirabile, semnificația ei. Detaliile sînt lucrate cu migală. Mai ales aici se simte grija regizorului de a nu scăpa semnificațiile. În orchestrarea întregului se pierde însă uneori ritmul. Distribuția se justifică parțial. Petre Gheorghiu-Dolj are o evoluție de excelență — cu o singură șovăire în scena crizei de inimă. Economia de mijloace, forța care-i tensionează jocul întotdeauna interiorizat, de nuanță cerebrală, îl individualizează net și de data aceasta. Eroul, Mihai Gruia, sigur pe el, dornic de parvenire, mai puțin sensibil la durerile celorlalți, mișcat doar de amuzantele trăsături ale prietenului său din copilărie, încrîncenat de ambiții personale — admirabilă scena primului telefon — devine, treptat, un bărbat matur, cu o conștiință puternică, îndurerat de greșelile și iresponsabilitățile unora dintre cei ce pot decide, îndoindu-se chiar de adevărul propriului destin, de posibilitatea de a trasa ferm linia dintre bine și rău, împovărat de răspunderi și boală, mereu cercetîndu-și sufletul. El își găsește, în interpretarea lui Petre Gheorghiu-Dolj, actorul pe măsura dificultății personajului. Gama de stări este trăită firesc și sensibil îmbogățită de la o etapă la alta, imprevizibil nuanțată, astfel încît finalul este pregătit, așteptat și răbufnirea nu mai surprinde. În replică cu el, Nae Gh. Mazilu, în piesă „soldatul din gardă”, concentrează în jocul său natura bogată și dificilă a țărânului, păstrător al datinilor și obiceiurilor, al cinstei și demnității neamului său.

Călin Ababei este în permanent conflict cu cei ce vor să tulbure armonia firii și liniștea oamenilor din sat. Tot ce se ordonează altfel decît după vechile obiceiuri i se pare o amenințare față de ideea de existență. El, ca „soldat din gardă”, își păzește pămîntul, ființa poporului său și, în acest sens, se străduiește să-și crească un urmaș, pe fiul Mariei. Călin Ababei are, în interpretarea actorului numit, semnată gravă a omului convins de adevărul și dreptatea sa adîncă. Jocul firesc, dar mai puțin cenzurat ca al partenerului său, este cuceritor. Actorul e „dus” uneori de talentul său, dar personajul rămîne fermecător, deși lucrul pe rol e imperfect. Cuplul ține spectacolul și-l marchează.

Un al treilea personaj important al piesei e Maria, „sfînta”, cum o numesc sătîni. Ea nu este o simplă țărăncă, ci „femeia pămîntului”, a locului sfînt pe care trăiește, ea este cea care naște copilul neamului său. Maria poartă în ea destinul și rostul vieții. Este un personaj grav și simplu. În interpretarea Taniei Filip, gravitatea și simplitatea există. Actrița, de un incontestabil talent și de o puternică vibrație, nu reușește însă să fie țărăncă aceasta exemplară. E o ființă autentică — însă din altă piesă. Se pierde momentul mioritic, pentru că actrița nu este structural construită pentru personaj. Nu poate avea frumusețea aceea serafică și transparentă, nici tragișmul femeii ce trăiește instinctual moartea iubitului, după semnele pămîntului și freamătul naturii. Credem că datele fizice ale actriței concurează la pierderea unor momente esențiale, de altfel sesizate de atare de regizor. Seria secretarelor în piesă nu este bine servită de actrițele distribuite, existența lor, pregnantă în text, se pierde în spectacol. „Femeia cu baticul alb”, în formula Iosefinei Stoia, se integrează sistemului. Ceilalți interpreți, participanți la sedință în număr crescînd pe măsura avansării, sînt bine rezolvați în formula de grup. Copilul, Sandu, în interpretarea din spectacol își pierde rostul. Nu mai reprezintă generația viitoare a neamului său, ci doar personajul care îl ascultă, dacă nu chiar îl incurcă, pe Nae Gh. Mazilu.

Scenografia e sobră și funcțională. Coloana sonoră, o altă izbutire a spectacolului, deschide permanent drumul spre un sens nou.

Liana Cojocar

Colocviu

■ Din inițiativa A.T.M. și în colaborare cu Teatrul pentru copii și tineret a avut loc la Iași colocviul cu tema „Teatrul — univers de cunoaștere, mijloc de educare și formare a generației tinere în spiritul marilor valori umaniste.” Manifestarea, organizată sub semnul Anului internațional al tineretului, a prilejuit vizionarea a 6 spectacole ale scenei leșene și un colocviu. Participanții s-au întîlnit cu tinerii constructori ieșeni de pe santierul Teatrului Nou, care se va inaugura anul acesta și unde se vor prezenta spectacolele trupei de actori-păpușari.

La lucrările colocviului final au participat prof. univ. dr. doc. Ion Toboșaru, prof. univ. dr. Ileana Berlogea, Margareta Bărbuță, Ștefan Oprea, Al. I. Fridus, Dinu Kivu, Theodor Mănescu, Mircea Radu Iacoban, Natalia Dănilă și alții printre care și actori și regizori ai teatrului-gazdă.

L. C.

Teatrul din Ploiești

„Domnișoara Iulia”

DIVERSI critici și istorici tind să considere *Domnișoara Iulia* (într-un act) o piesă desăvîrșită a dramaturgului suedez August Strindberg (1849—1912), deși e de abia a doua sa lucrare dramatică. Zola a prețuit-o, într-o scrisoare, pentru naturalismul ei, revelînd iscusința cu care se face anatomia unei erori, cu toate consecințele grozăviei, dar mai tirziu Kafka a admirat-o pentru maniera ei expresionistă. Un ballet realizat în 1950 de Brigit Cullberg și-tua anecdota într-un plan romantic, iar filmul, notoriu, al lui Alf Sjöberg, creat tot după război, avea o orientare simbolist-mistică. În lunga-i prefață — adevărat manifest estetic — autorul, mărturisind că a auzit povestea, care l-a impresionat adînc, mai zice că n-a pregetat să dea fiecărui personaj un caracter de conglomerat de investigații trecute și actuale în subconștient, folosînd un dialog deliberat incoerent (pe care-l socoate, în genere, cel mai realist cu putință, mai apropiat de viață, fiindcă așa vorbim, îndebște). Tinerii regizori români care s-au adresat piesei în ultimii ani vād în ea în primul rînd o dramă socială de un realism brutal. În aventura tinerei conțese ce se dăruiește, într-o noapte, valetului ei, pentru ca, îngrozită de urmările posibile, descrise feroce de acesta, să se sinucidă, spectacolele noastre au urmărit mai puțin jocul urii și al iubirii, al atracției și al repulșiei, pornirile vitale turburi și luciditatea, cit mai ales delirul persecuției și vindicată cînică a unui element socialmente periferic. Dragos Galgoțiu, regizor inventiv, original, adaugă acum, în spectacolul pe care l-a făcut la Ploiești, neliniștea halucinantă a tinerei femei, disperată de păcatul imposibil a fi evitat și totuși derutată de săvîrșirea lui (la motiv strindbergian preluat de la Kierkegaard): se elimină sugeștia că Iulia își ia viața din cauza argumentației peride a lacheului. În felul acesta lucrarea se apropie mai mult de ceea ce voia autorul să fie, adică o tragedie, deși sentimentul tragic nu ne este inculcat decît în parte, din cauza staturii mărunte a personajului Jean, văzut acum ca un ins grosolan și limitat, avînd doar vocația abjecției, nu și aceea a crimei morale săvîrșite cu sînge rece și, evident, cu inteligență cînică.

Strindberg a fost iriuriat de Ibsen și a avut, la rîndu-i, o influență considerabilă asupra unor dramaturgi moderni, dintre care Pirandello și O'Neill au mărturisit-o. A fost interesat de filosofie, studiînd propunerea lui Swedenborg, teologico-raționalistă, de întemeiere a unui limbaj universal („mathesis universalis”), de știință, urmîrind experiențele lui Charcot de la Salpêtrière, de alchimie, de

istorie — dînd, dealtfel, cîteva drame monumentale inspirate de trecutul patriei sale, Eric XIV, Gustav Vasa, Christina, Carol al XII-lea — parcurgînd crize psihice, mistice, avînd revelații și suferînd de presiuni nervoase grave, scriînd piese onirice, deiste, dar și drame de un violent impact social și politic, astfel că nu e simplu a găsi un fir în labirintul creației sale. Spectacolul ploieștean a încercat să desceze abjecția mediului; senzuală și autoritară Iulia pare a-l lua în posesie pe bádăranul neîngrijit și redus, care apoi își arogă drepturi ridicole de stăpîn (gestul lor desfășurîndu-se într-o ambianță sordidă, în prezența cameristei adormite în pat). În același timp reprezentația a intenționat să parabolizeze raporturile din microgrupul social: în încăperea sumbră, de subzol, cu mobile eteroclitice, există și o machetă a castelului în care se petrece acțiunea (scenografia, Vittorio Holtier), reziduuri de opulență și supradimensionări de mobilier, apoi o scară care duce afară și alta ce coboară în pivniță.

Actorii, tineri, merituoiși, evită patologicul ca și stările confuze sau înfrumusețarea factice a momentelor de confesiune, ori de apropiere reală și speranță iluzorie, păstrîndu-se într-o răceală care dă contur aleatorului faptei și divulgă inconsistența mărturisirilor, răceală ea însăși sordidă, subliniată mai cu seamă de mărunta servitoare, Christina, situată lîmpeze și convingător în dezabuzarea-i și practicimul plat de Irina Birlădeanu, Iulia (Raluca Zamfirescu) are ceva din misterul ființei care nu se poate împotrivi propriilor porniri instinctuale și nici dezamăgirii și groazei ce o vor ucide. Lipsesc însă patina, orgoliul, înălțările și coboririle, schimbările bruște de umoare care fac personajul literar fascinant. Marian Rălea interpretează, în mod interesant, surpriza valetului, supunerea lui servilă, artificialitatea tipului și marginirea lui, dezordinea exterioară și cea interioară — căci mîntea lui caută, mereu și febril, motivații, argumente, soluții, în raport cu întorsăturile evenimentului. Personajul rămîne însă plafonat, egal cu sine însuși, într-o anume monotonie a reacțiilor și vorbirii îngăimate; lipsindu-i virilitatea și decizia, ca și schimbarea de ton, necesară în cel puțin două împrejurări — cînd realizează ce a dobîndit și cînd înțelege că trebuie să renunțe la iluzie — el apare redus la o singură dimensiune, prea particularizat.

Vorbirea pe scenă e stingherită de frazări defectuoase și întorsături stingace, de accente rău puse; numai volutele de sarcasm par mai sigur desenate. Montarea e o încercare cultă, nu lipsită de merit, de a plasa tragica întimplare în universul ei, într-un regim estetic diferit de al altor reprezentări cu aceeași piesă; era însă nevoie ca studiul, pe ideea propusă, să fie dus pînă la capăt.

Valentin Silvestru

Teatrul în publicații

■ Trimestrialul Editurii „Univers”, publicație de referință a culturii românești contemporane — *Cahiers roumains d'études littéraires* — a dedicat un întreg număr (2/1984) „problemelor „Teatrului românesc de ieri și de azi”, pe care îl recenzăm cu oarecare întîrziere dar obligați de sumarul dens. Propunînd articole și studii de sinteză, eseuri, mărturii ale dramaturgilor, recenzii ale unor cărți de teatru importante, în limbile franceză, engleză, italiană sau germană, revista se dovedește încă o dată a fi utilă, necesară pentru cunoașterea literaturii și culturii române în țară și în străinătate.

Avem, cu acest număr, o „carte” despre teatru, concepută variat, la nivel științific, cu colaborări importante. În prima secțiune — „Privire asupra dramaturgiei românești din secolul XX” — sînt cuprinse articole de sinteză și studii despre dimensiunile poetico-filosofice ale dramaturgiei noastre de la Lucian Blaga la Marin Sorescu (Doina Modola), „destinul etern actual al comediei” (Valentin Silvestru), „vocația parabolice” (Natalia Stancu), relația punere în scenă-dramaturgie (Constantin Măciucă).

O a doua secțiune a acestei „cărți” adună, într-o instructivă stare de „confesiune”, șase dramaturgi: Marin Sorescu, Paul Everac, Dumitru Solomon, Theodor Mănescu, Tudor Popescu, Paul Cornel Chitic. Aceste profiluri „par eux-mêmes” contribuie la cunoașterea, nu ferită de surprize pentru cititor, a autorilor.

Romul Munteanu inaugurează a treia secțiune („Pagini de teatologie românească”) printr-un eseu de întindere despre *Universul afectiv în farsa tragică* unde sînt dezvoltate, cu noi argumente, idei din cartea sa *Farsa tragică*. De o analiză lămuritoare beneficiază anti-croul

acestui tip de dramaturgie, văzut în piesele lui Ionesco, Beckett, Dürrenmatt, Frisch, Arrabal, Vian. Asupra complexei relații text-regie, văzută în lumina semioticii și esteticii, se concentrează în esul său Victor Ernest Mașek. Sînt puse în valoare argumente ale esteticienilor dar și practicienilor de marcă al actului teatral în vederea delimitării specificului relației text-spectacol. Henri Wald, în esul său despre personaj, determină criza artistică a personajului literar prin criza socială a individualității și a avaturilor limbajului și comunicării, în timp ce Leonida Teodorescu sistematizează cîteva observații în legătură cu specificitatea de gen a dramaturgiei, iar V. Mogilescu semnalează importanța relației teatru-retorică. Două articole, în cadrul secțiunii a patra („Teatrul românesc pe scenă lumii”), semnate de Alexa Visarion (*Noaptea furtunoasă* la Moscova) și Ileana Luca-ciu (Teatrul Național în Europa) încheie numărul consacrat teatrului din *Cahiers...* unde mai apar recenzii la volume de critică și teatologie semnate de Eugen Nicoră, Alex. Ștefănescu, Andreea Vlădescu-Lupu, Ileana Lucaciu, prezentarea colecției „Rampa” a Ed. Eminescu (Fănuș Băileșteanu) și a celor trei numere ale revistei *Degrés* consacrate semiologiei spectacolului (Delia Șepeșean Vasiliu). O secțiune „neteatrală”, tradițională a „Caietelor”, „Perspective și confluențe”, propune studiul despre discursul etnologic (Claude Karnoouh), Mallarmé (Paul Jinot), „structurile simbolice ale ciclului nașterii” (Dumitru Radu Popa).

Coordonarea acestui important număr — bine gîndit dar cu cîteva omisiuni (dramaturgi, probleme teoretice) — al „Caietelor” Editurii „Univers” aparține esteticianului Victor Ernest Mașek.

Marian Popescu

Spectacol popular

Cinema

Flash back

Rejudecarea procesului

■ NU se putea mai dreptă evocare artistică a eroilor din 1785 decât această reconstituire realistă de după două secole. Horea nu-i o litanie și nici un film de pietate romantică. Mircea Mureșan și Titus Popovici procedează la recapitularea mitului nu prin potențialul său liric, ci prin elementele care-l pot extrage din legendă și restitui vieții. Scenaristul nu face abstracție de faptul că se adresează unui public ce cunoaște istoria prin inimă, și atunci din puzderia evenimentelor alege pe acelea care pot revela figura umană, credibilă, a eroului, dându-i justificările necesare. Nimic mai impresionant decât a face pe un om din alte vremi să vină în contemporaneitate, să gândească și să simtă ca tine, cel de peste veacuri, și totuși să nu se rupă din contextul imaginativ al epocii sale. Horea este emoționant până la lacrimi pentru că, deși cunoscând mult mai puțin decât noi, cei din viitorime, ne egalează prin știința felului de a gândi, prin justetea prezidiilor, prin strategia iubirii sale, bătând până în destinul îndepărtat al românilor.

Horea a câștigat cel puțin la fel de mult prin moartea sa, ca și prin acțiunea sa, și de aceea, probabil, filmul este văzut ca o împletire a momentelor judecării cu acelea ale răscălei propriu-zise. Din perspectiva jertfei pe care urmează s-o dea, Horea își vede faptele și le explică: în fața propriei conștiințe (sau a judecării noastre), în orice caz nu în fața tribunalului imperial, căruia nu-i recunoaște, de fapt, competența, tratându-l cu o desconsideranță, imensă tăcere. Scenele răscălei se rostogolesc pe ecran, fiecare din ele pândind motivarea unei atitudini, elucidarea unei intenții.

Dacă partitura pare a unui film de idei, ea reușește să creeze totodată caractere și să le plaseze într-un mediu cit se poate de concret în spațiul și timp. Horea împărțat se comportă ca un gânditor, dar același Horea — soldatul — este țaran pur și simplu. Și nu un țaran aseptice, de tragedie, ci (în interpretarea lui Ovidiu Iuliu Moldovan) unul plin de farmec, de frumusețe naturală, de concretețe psihologică. Evitând truismele manualului și marotele superproducției, recoborind pe erou din legendă în viață, după ce l-a trecut prin învățămintele istoriei, filmul este rejudecarea unui proces eronat în fața instanței, mai potrivite, a artei.

Romulus Rusan

Sosesc păsările călătoare — noul film scris de Fănuș Neagu și regizat de Geo Saizescu (în imagine: Rodica Mureșan și Tora Vasilescu)

protagonist de imposibile aventuri sau învățându-i tandra pe copiii de pescari pictura (măiestria comică a lui Octavian Cotescu străbătând deseori dincolo de incomodantele vestimente de „cocoștirc bălțat”, oferite cu gust discutabil de pictoriști de costume Ileana Mirea). Dar arta portretistică a scriitorului se exersează mai ales în crearea Verel: o femeie puternică, asumându-și cu aspră demnitate durerile și împărțind cu tănușită delicatete suferințele celorlalți. Iar partitura își echilibrează intensitățile triste și vesele grație talentului Terei Vasilescu; acrită ajunge, de fapt, să cizeleze perfect o eroină contemporană, asemănătoare celor anterior interpretate, alterând ca în vertiginosă dinamică a vieții speranțe și temeri. În plus, o romantă, devenită leitmotiv al întregului film (muzica îi aparține compozitorului Temistocle Popa), se impune ca element de îndrăzneală modernitate, tot datorită glasului ei — fără virtuozități de cântăreț, însă plin de vibrația autenticității.

Respectându-și obiceiurile de consecvent constructor de spectacole cu succes în fața publicului larg, regizorul Geo Saizescu captează cu auiditate fiecare rezonanță, închizând între ramele convenției genului impulsurile — atât de variate — ale povestirii. După înalta cotă satirică din *Secretul lui Bachus* (1984) formula tradițională a burlescului său pare acum greu permeabilă la aspectele realității, ba

chiar la firescul cursivității temporale (în epilog, de pildă, personajele anunțându-și repetat prezenta mai degrabă după logica fragmentară a apartențelor teatrale). Strunite cu haz sint însă tocmai scenele care contin și adevăruri cotidiene (precum așteptarea orei 10 sau pornirea pescarilor în periplu turistic până la hotelurile din vecinătate), dar numerele voioase se dilată (extinderea nevrosimilului scheci cu lozul în plic, de exemplu) spre a pune cit mai mult în valoare farmecul actorilor, distribuția fiind de altfel concepută ca o paradă a vedetelor marelui și micului ecran — se cuvine a mai fi amintit măcar Sebastian Papaiani, George Mihăiță, Ernest Maftei sau foarte tinărul Dan Purec.

Dincolo de valoarea propriu-zisă a filmului *Sosesc păsările călătoare*, important este, pentru diversitatea peisajului nostru cinematografic, că Geo Saizescu își urmează vocația comică, perseverind în alcătuirea unui „ciclul — pornit din mitologie și dus până actualitate — ca o chinătescă a umorului românesc”. Dificilă, dar prețioasă idee de „baladă eroicomică” (născută, după mărturisirea regizorului, încă de pe vremea când lucra, împreună cu D. R. Popescu, la *Păcală* — 1974) continuă deci a-și căuta formele.

Ioana Creangă

ANUNȚATĂ încă din titlul filmului scris de Fănuș Neagu și regizat de Geo Saizescu, incantația lirică pătrunde în imaginile compuse într-o gamă stinsă (operatorul Aurel Kostrakiewicz reușind astfel, în câteva rinduri, să evite poncifele de tip carte poștală) și izbucnește în replicile cu „o mie de fluturi albi, o mie de fluturi roșii”, lansate de prozator spre a celebra încă o dată meleagurile dunărene. „demonitatea pământului, generozitatea lui, sălbăticia lui, lumina lui, puterea lui de răbdare, mândria cu care întâmpină răsăritul soarelui, ploaia, ninsoarea, fastuoasa lui respirație [...] potopul cocorilor și potopul de fructe.” Monologul — citat din paginile scenariului — își pierde la rostire unii dintre termenii de contrast, la fel cum inițiala comuniune cu natura ajunge să se deconspire pe ecran ca simplă modalitate de agrementare a unei demonstrații cu telurile — altfel oportune moralizatoare — prea insistent marcate. Fiind „unul dintre rarii creatori ineztraiți să proiecteze epopeic, rapsod al unei umanități hipervitale și al unor trăiri potopitoare, năpraznice, apte să ridice totul în fabulos” (după cum se precizează într-un studiu literar), scriitorul tinde să arate cit mai clar, în noua sa experiență cinematografică, dorit înfăptuita eliberare de „viziunea arhaică” (așa se exprimă primarul comunei Barza, unul dintre importanțele, desi de plan secund, personaje — rol inspirat incredințat lui Ștefan Mihăilescu-Brăila). Efortul de ieșire în întâmpinarea viitorului se înscrie însă în declarative secvențe (precum sădirea pomilor ori discutarea planurilor de urbanizare), cunoscute din multe și variate, ca anvergura, pelicule românești. Însuși motivul central narativ (o tinărie și frumoasă doctoriță, jucată de Rodica Mureșan, vine în Delta, să se apuce serios de muncă, după deziluziile unui început de carieră universitară) nu e inedit; și totuși, „repertoriul” standard de teme aspiră să-și cucerească aură proprie. Căci se investește treptat o lume colorată, fremătând datorită multitudinii de prototipuri, unele supradimensionate ideal (în frunte cu inginerul piscicol model, interpretat de Emil Hossu, neîncetat dispus să trăiască și să viseze cu glas tare, după rigori poetizante, despre proiectele de transformare a tinutului îndrăgii și într-un „rai al oamenilor, nu numai al păsărilor”), altele reliefate grotesc (precum bufetierul poltron, evadând din sfera divertismentului telegenic, prin frenetica vervă a lui Jean Constantin). Fărâme din „sufletul colectiv” al pământului de la gurile fluviului intră în structura figurilor episodice — bărbăți călători în lupta cu valurile, având înălțate copilești, fie frustă viclenie, femei roșindu-și opiniile de după gardul ogrăzii sau ieșind în uliță spre a-și declama, cu gesticulație amplă, nemulțumirile. În fine, ca un confrate al „frumosiilor nebuni ai marilor orase” apare Joli, artist cucerit de miracolele Deltei, din primăvară până în toamnă, pitoresc povestitor-raisonneur, imaginându-se

Radio-tv. Morometiada

■ CUM fascinația spectacolului este mai puternică decât am avea curajul a o recunoaște, am încercat nu o dată, să inventez distribuții, înlocuind cu oameni reali siluetele impenetrabile din paginile diferitelor cărți. La capătul unor aprige controverse și a unor prelungite nehotărâri, lista începea să capete un oarecare relief dar decizia ultimă se îndepărta continuu pe măsură ce lucrurile aveau tendința să apară cu mai multă claritate. Gîndindu-mă la Moromete, la Morometetă, evident, nu l-am văzut niciodată altul decât ca (prin) George Constantin, regele Lear de acum două decenii și Fortinbras de acum zece ani. Căci șeful incontestabil al unei familii în care furtunile și insenăările se succed sau coexistă cu deplin firesc, personalitatea numărul 1 a colectivității rurale proiectată de Marin Preda și personajul care a străbătut cu o reputație nu numai nestirbită, dar în continuă ascensiune, treizeci de ani de literatură, Ilie Moromete, deci, nu putea fi luat în stăpînire decât de George Constantin. Numai pe el îl vedem apropiindu-se cu impetuoasă și luciditate de Moromete, așa cum procedase (vorba este a lui Preda) și față de eroii mai sus amintiți, pentru a-i releva aceea extraordinară forță de a exista (orice s-ar întâmpla la fierărie, în casă sau pe uliță, Moromete există iar lumea știe și trebuie să țină seama de aceasta), acel mod. întrebări, ce au locmai de aceea darul să-i

arunce pe interlocutori (deci — și pe cititori) în plasa tuturor dilemelor cu puțință. Opțiunea regizorului Cristian Munteanu pentru George Constantin nu ne-a luat, așadar, prin surprindere, iar alegerea lui Ștefan Iordache pentru rolul tinărului Niculae Moromete este una dintre soluțiile cele mai bune cu puțință. Ascultându-i în premieră radiofonică de luni seara (adaptare de Claudiu Cristescu) ne-am imaginat cum ar citi acești doi mari actori paginile din primul volum al *Morometilor*, pagini încărcate de cea magnetică tensiune care se risipește sau, dimpotrivă, se adîncește brusc atunci cînd Preda sau Moromete cel bătrîn sau cel adolescent rostesc adevăruri limpezi pe care noi, cititori, nu numai că le-am învățat pe dinafară dar le și folosim fără nici un trac printre cuvintele noastre. Și în

spectacolul radiofonic asemenea momente au fost lucrate cu maximă finețe, întreținându-ne iluzia unei lecturi (și auditive) complete a cărții situate în toate bibliografiile pe primele locuri.

■ **Tineretea lui Moromete** a fost, însă, doar una dintre piesele unei săptămîni radiofonice extrem de bogate. Tot luni în premieră a fost difuzat primul episod din serialul *Din jale se intrupează Electra* de Eugene O'Neill (adaptare de Irina Răchitanu-Șirianu) iar alături mai cuprinde: *Mășterul Manole* de Octavian Goga, *O pasăre atît de rară și de minunată* de Vámos Miklós (regia artistică Sandor Poș de la Radiodifuziunea din Budapesta), *Duelul de Kuprin*, *Întîlnire peste ani* de Lucia Demetrius și *Fiericire la purtător* de I. D. Șerban.

Ioana Mălin

Telecinema

■ DIN acest „Verdi” care, la drept vorbind, nu e mai rău decît filmele în care unul susținea că-i Liszt, altul că e Paganini, celălalt că e Schubert sau Schumann sau Victor Hugo, cînd nu încerca să-și taie beregata fiind Berlioz, în asemenea babilonii toată problema pornind de la machior, artist cu pondere tot mai mare în trecerea seculară de la „omul de prisos” la cel „fără calitate”, un englez, Chr. Turner, ajungînd să-ți facă dintr-un cap de om normal capul lui Einstein și dintr-o actriță ca toate actrițele chipul domnișoarei Colette, mă rog, chestiune de demi (sau semi)-urgie, care nu mă interesează cînd aud corul din „Nabuco”, ei bine — cum frumos se zice în orice bel canto al retoricii — din tot acest „Verdi”, două scene mi se par memorabile: prima e năvala spectatori-

Raiul și fosa

lor, cînd se deschid ușile pînă orchestra ataca uvertura la „Rigoletto”; a doua scenă — absolut paralizantă — e imaginea compozitorului dator, conform ritualului, să stea în picioare, cit durează spectacolul, în fața orchestrei fără dirijor, „sub privirile ascultătorilor”; după fiecare arie, uneori și în timpul execuției (ce termen propriu li, ei aveau dreptul să-l interpeleze, să-l strige dacă le-a plăcut sau nu, să-l sictirească sau să-l beatifice, să-l acopere cu ovăți sau cu cine știe ce resturi rămase în coșulețele alimentare... Muzica era într-un contact fizic naiv, frust și brutal cu lumea. Paradisul de la cucurigu se pogora în singurătatea infernală a celui din fața fosei orchestrale, geniu aflat la cheremul celui mai inefabil și angelic călău, așa numitul gust. Om al unui secol civilizat care — din lășitate? din milă? — și-a tras autorii în culise, nu mă simt nostalgic, privindu-l pe Verdi în groapa cu lei, ci înfricoșat.

Însfîșit, straniu și superb e finalul fiecărui episod, urma urmei, post-generice: pe o arie din „Rigoletto”, cîntată divin, se desfășoară — „căci vis al morții eterne e viața lumii întregi” — un lung pomelnic de nume, scenografi, peruchieri, croitori, timpieri, coafori, electricieni, un popor întreg de meseriași obscuri care au mincat și ei o piine reînviind — mai că nu mai contează cum — viața și melodiile lui Verdi. Melodia parcă-l ridică la cer, la galeriile aflate dincolo de galerie, cotete și ogrăzi. Într-un număr viitor, promit să dezvălui ce nume închinător are doamna care s-a ocupat de „cai și carote”.

R. C.

O ultimă secvență cu A.B.

■ Cu chipul de obicei trist, cu pletele-l romantice și sumbre, Aurel Bădescu deținea o vocație clară și sfîntă — aceea de ziarist, la fel de sfîntă ca aceea de poet, de dramaturg, în țara lui Argeș, Bogza, Vinea. E o vocație din ce în ce mai rară. Inventase, copilăndu pe lîngă atîta maeștri ai articolului, în „Contemporanul” de altădată, o rubrică a lui, „Secvențe”, întru totul personală, de citeva rînduri, nervoasă, sentimentală, impresionistă — de toți citiți și lăbiți fiindcă A.B. avea, ca tot gazetarul superior, obsesia scriului concis pe colțul îngust de masă: în zece linii, îi spunea ceva esențial și proaspăt, adică surprinzător, despre cinema, despre cinemapus și cinemavrajit. Era acut și tăcut. Era simțitor, nevriscos și timid. Îi plăceau muzica, radioul de dimineață, nesfîrșitul cărților, comedia cea mare, copilarile — era generos și sărac, singur între citiva amici pe lumea asta în care nu căuta mai mult de hazul și harul; avea o curiozitate la fel de

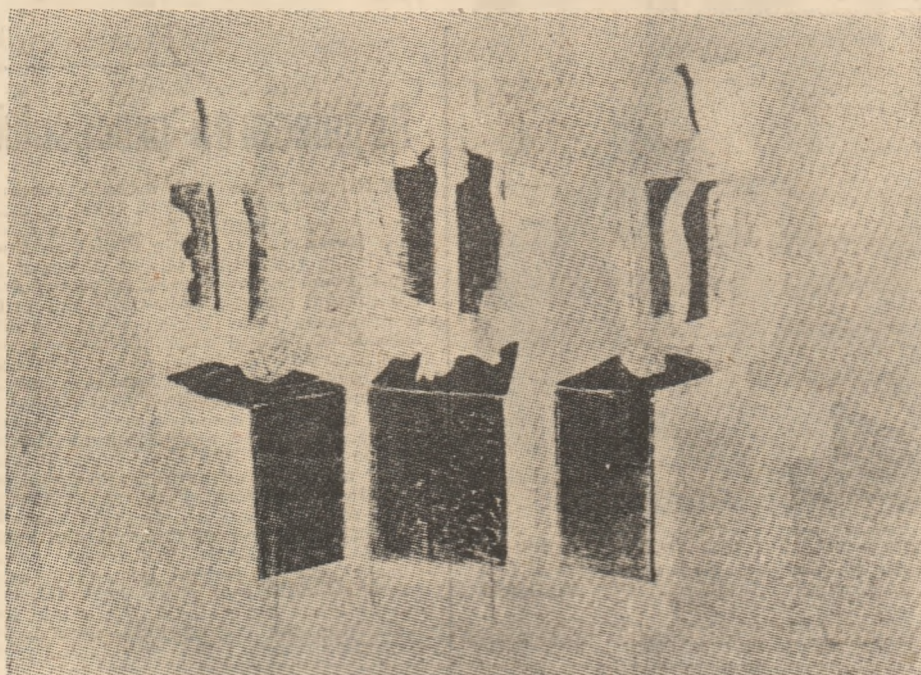
brutală ca sinceritatea demitizatoare. Era „de-al nostru”, fiindcă îl adora pe Caragiale tatăl, în sensul cel mai curat al cuvîntului, deci compatibil și complementar cu Eminescu. Acesta e criteriul suprem al dragostei de Caragiale. Știa „Scrisoarea...” și „Noaptea...” — cum voia Călinescu — ca pe „Luceafărul”, îi dădeau lacrimi de fericire, singura, cred, la „O lacună” și „C.F.R.”, prin urmare, ca semn distinctiv al acestei iubiri, nu putea să nu i se împline o clădărie grea: fiindcă trepida la „1 Aprilie” ca la „Bărbierul...”, colegii de birou, ah, celebrii colegi de birou l-au văzut pentru ultima dată tocmai de 1 Aprilie...

Ai observat că oricine îi lubește cu adevărat, în sensul de mai sus, pe Caragiale, scrie și simte fatalmente bine? Eu n-am întîlnit încă excepția... A fost tema ultimei mele vorbe cu A.B.

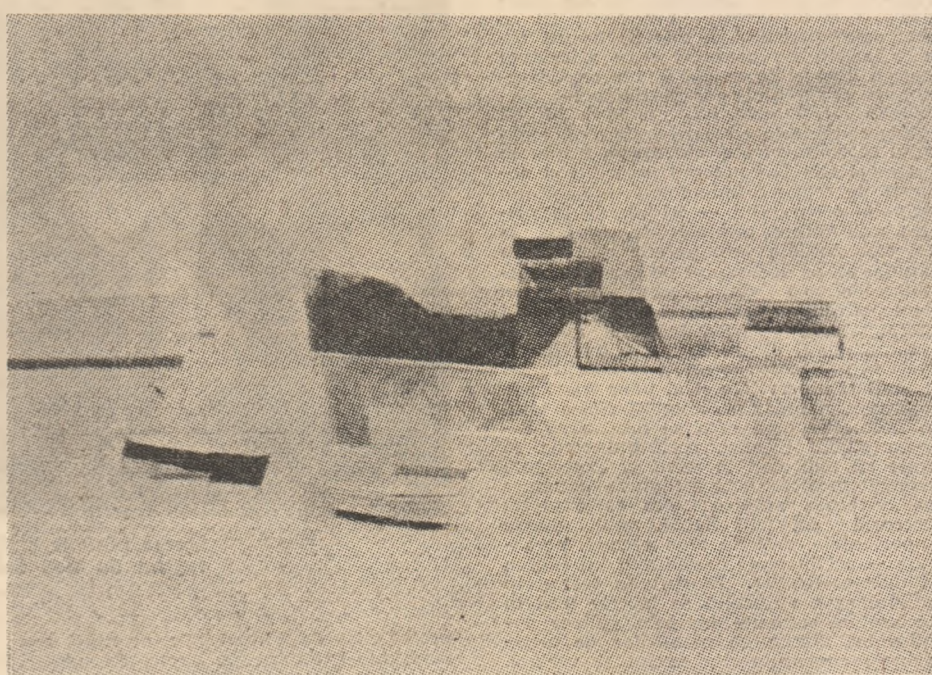
Radu Cosașu

Sinteză și rigoare

CONSTANTIN BLENDEA: Ecou ancestral

Accente in port

PROPUNÎNDU-NE spre analiză un interval cronologic destul de întins, cuprins între anii 1972—1984, și o viziune concentrată sub raportul rezultatelor stilistice, CONSTANTIN BLENDEA ne oferă prin expoziția sa de la sala „Dalles” elementele unui program de atelier ce se relevă clar și distinct după o parcurgere atentă.

Prezentind cu franchețe, potrivit unui plan în care dorința de argumentare prevalează asupra orgoliului, etape diferite ale unui proces pe care el îl consideră unic și unitar din perspectiva scopului ales, autorul ne furnizează implicit un exemplu de efort lucid, de consecvență dinamică și de voință de stil, ceea ce ar echivala cu o lecție despre drumurile către sinteză, pornind de la analiză și exuberanță morfologică. Căci în expoziție, ca niște repere ce trebuie privite ca atare și încorporate ansamblului pe care îl explică, uneori chiar prin contrast, există lucrări ce ne relevă stadiul anterior al problematicii picturale, uneori cu vădite amintiri impresioniste — termenul trebuie aplicat doar la nivelul manipulării cromatice, fără extrapolări inoperante — ceea ce mărturisează sensul afectiv al participării, profunzimea atașamentului la subiect, nevoia confesiunii discrete. Pornind de la aceste elemente de concepție, materializate în lucrări ce se disting deja, în ciuda unei compulsi de planuri și efecte picturale, prin aspirația către construcție sintetică, echilibru dinamic și austeritate coloristică, ceea ce se petrece în timp, până la consecințele actuale, ne apare ca un proces coerent, cursiv și riguros controlat. Astăzi, într-o expoziție ce poate constitui pentru mulți o revelație,

ni se pare destul de ușor să izolăm faze simptomatice și structuri definitorii, să găsim un numitor comun iconic și sensul conceptual al efortului. În timp însă, timp ce înseamnă infinite reluări, îndoeli, relansări și retrageri, variațiuni în jurul uneia și aceleiași teme obsesive — în acest caz *Zborul*, cu sigla aripei ce devine heraldică și semn —, lucrurile s-au petrecut după o dialectică proprie actului artistic, sinteza actuală rezultând din cenzura severă aplicată hipertrofiei unor cutume și lecții îndelung proliferate. Artistul știe totul despre construcție, compoziție, culoare, despre valoarea și calitatea tonală, despre clar-obscur și perspectivă, despre raportul atit de dificil dintre cald și rece, dintre complementare și lucrul în gamă. Important devine, la un moment dat, poate nefixat de autor sub raport cronologic dar existent ca obsesie, procesul de sinteză, eliberarea de sub balastul prejudecăților sau al locurilor comune, pentru atingerea unei autonomii în care să se acumuleze toate experiențele de până atunci, filtrate prin ochiul critic al nemulțumirii față de propriul profil stilistic.

Deplasarea programatică spre zona sintezelor nu se face prin pierderea contactului cu realitatea și nici prin trecerea în nonfigurativ, pentru că lecția iconografiei cu punct de sprijin în concretul existenței este înțeleasă de artist ca o axiomă dinamică, acceptând deci reducția și simplificarea, fără a mai fi nevoie de protest și polemică prin negare. Importantă devine, în acest caz, capacitatea de transformare a particularului în general, de a opera cu ideea de și nu cu analogonul, de a reține permanența structurii și nu la-

bilitatea detaliului. Iată, o pasăre devine treptat o problemă de compunere contrapunctică a curbelor ce sugerează aripa, ritmul și dialogul planurilor antrenează o altă capacitate de evocare iconică, simbolul înlocuiește autoritar simpla înregistrare. Același lucru se întâmplă și cu celelalte elemente de vocabular utilizate, ambarcațiunile plutind imaterialmente între un cer ideal și o apă al cărei calm sugerează metafizicul devin, la rândul lor, pretexte pentru arabescuri de curbe și contracurbe, creind implicit o nouă perspectivă și o spațialitate care a renunțat la sintaxa tradițională. Din cînd în cînd, ca un necesar punct de sprijin pentru relansări, cite o pinză pare să promită revenirea la un stadiu mai apropiat de tradiția impresiei senzuale — un peisaj agrest, cu infinite lansări de spații cromatice, o tănuță și feerică porțiune de Delta, cu moliciuni și racorduri tonale nostalgice sau, dimpotrivă, cu dramatice opoziții ce par premonițiile unei furtuni pîndind undeva, o natură statică în care obiectele umile au tactilitate și o personalitate distinctă. Apoi, trecînd prin această necesară probă a reconfirmării trăinicieii materiei, artistul se relansează în spațiul ascezei de culoare și formă, preferînd acorduri în game reci, într-un fel distanțat de priza pasională, oferindu-ne tot atitea unghiuri pentru a descoperi, pe cale rațională sau afectivă, o nouă modalitate de luare în posesiune a imaginii picturale ca fapt în sine. Din acest contrapunct iconic, încorporînd în egală măsură forma și culoarea, se nasc seturi de imagini ce se pot grupa după datele de esență ale problematicii intrinseci,

numitorul comun fiind acela al austerității și al tentației imuabilului.

Un capitol ce se cere subliniat, pentru că în el se găsesc stadiile și proiectele, exercițiile și concluziile definitivului pictural, este acela al gușelor, cifru indispensabil pentru înțelegerea sensului sintezei și a procesului în sine. Regăsim aici marile teme ale expoziției, iar voluptatea tratării prin modulări tonale și vibrații de materie subliniază și mai mult efortul de cenzură efectuat de artist, conștient de consecințele îmbogățirii prin renunțare. Căci, paradoxal poate, refuzînd succesul acumulării de calități pe un sistem sintactic stabil, artistul a căpătat o personalitate distinctă și un loc al său prin dificila regăsire în simplitate și elocvență. Ceea ce dincolo de tot ce se poate spune despre talent, dotare, seriozitate, program, perseverență, înseamnă cu adevărat privire lucidă, insatisfacție și responsabilitate față de propria condiție de artist.

Și astfel, cuprins între teluricul pămîntului matrice, obsesiv prezent ca orgolioasă afirmare a identității de substanță, și inefabilul zbor al măiestriei devenite emblematica unui spațiu — artistul vine tot din Peștișanii Gorjului, marcat de fatalitatea zborului spre absolut prin geniul lui Brăncuși — demersul lui Constantin Bendea se împlinește astăzi prin efortul anilor acumulați în sinteza picturii sale, marcînd o direcție și mai ales deschiderile posibile, ca o lecție și o întrebare — asumată cu seninătatea proprie forței.

Virgil Mocanu

MUZICA

„Contemporan” — o formație tinerească

APARIȚIA unei noi formații instrumentale, propunîndu-și programatic interpretarea muzicii contemporane românești și universale (titlul formației face dovadă) — iată o inițiativă care merită să fie salutăată și încurajată. Dificila sarcină de a alcătui programe, de a convinge și aduna interpreți, de a obține programări și spații de repetiție și-a asumat-o tînărul Marcel Spinei. Debutul public al formației a fost găzduit de sala Studio a Ateneului. A asistat un public relativ numeros (fapt mai puțin obișnuit pentru concertele de muzică contemporană), atras în bună măsură de rezonanța unora dintre numele compozitorilor și interpreților prezente pe afiș.

Răscrucea macilor de Doina Rotaru-Nemțeanu este o muzică de calitate, scrisă deopotrivă pe linia speculării posibilităților pianului și pe aceea a inducerii, prin contraste și repetiții, unei staze specifice în ascultător. Aceeași este și strategia lucrării lui Aurelian-Octav Popa, *Muzică pentru sculpturi în lemn*, speculînd posibilitățile tehnice și timbrale ale clarinetului (să ne închipuim cum sună clarinetul în mina lui Aurelian-Octav Popa!) în reduplicare cu el însuși, înregistrat polifonic și suprapus pe bandă. Muzica are poezie și culoare, citeva dintre momente fiind de o remarcabilă complexitate sonoră. În ceea ce privește lucrările construindu-se în principal din capacitățile improvizatorice a membrilor formației, mai mult sau mai puțin direcționate de indicațiile-suport ale partiturii, surprindem interesul sonor gradat interesant în partitura lui Nicolae Brînduș, „Per Contemporan” — Cantus firmus pentru formație, muzică revendicîndu-se de

la ceea ce se înțelege, în linii mari, prin *Freies Zusammenspiel*, avînd, iată, remarcabile valențe sonore într-o audiere interesant structurată (contribuția autorului aici devine hotărîtoare) și în lucrarea lui Marcel Spinei, *Meditație pro pace pentru ansamblu și bandă magnetică*, creație avînd la bază un fundament tonal-funcțional pe care se construiesc, relativ liber, efemere edificii sonore impletindu-se variat cu efectele orgiei de lumini și ale subiectivității interpreților. În asemenea cazuri, calitățile (și cultura muzicală) a interpreților sînt hotărîtoare pentru succesul întreprinderii, iar formația alcătuită din Vasile Găntolea, Aurelian-Octav Popa, Cristian Vlad, Tiberiu Cenușer, Mihai Sofonea, Marcel Spinei, Ion Ghiță, Laurențiu Băcanu, Adrian Tomescu și Sanda Spinei a demonstrat o înțelegere reală față de acest tip de partitură.

În același program — citeva lucrări ale unor nume de referință în componistica românească; debutul formației „Contemporan” se leagă deci cu bună știință de valori muzicale de referință, variantele sonore propuse fiind relativ adecvate (cu unele nesincronizări, interpretările s-au apropiat consistent de litera textului muzical). *Duplum pentru violoncel și pian-synthesizer* de Ștefan Niculescu (partea de „claviaturi” a fost susținută de autor) se înscrie în linia acelor lucrări care (își) pun probleme vizînd ontologia limbajului muzical decurgînd, printr-un paradox mai puțin la vedere, din explorarea elementului comun, banal, nespectaculos. Valoarea partiturii, certă, stă nu atît în emoția transmisă („spunerea”) la audiere, cît în interesul contemporan al problemei cronice muzicale trebuie să insiste aici

(ceea ce și face) asupra dificultății de ordin componistic de a opera eficient cu mijloace exclusiv muzicale care trimit mult mai departe: nu la limbaj, ci la limbajul despre statutul limbajului, muzica fiind înțeleasă ca text (discurs). Ea ascultă, așadar, de legile conștientului care se explorează și se expune pe sine cu mijloace specifice.

Acest mod de abordare a materialului sonor este, în linii mari, comun tuturor lucrărilor cuprinse în acest ultim amplu paragraf. Problemele de metalimbaj muzical din lucrarea lui Aurel Stroe, *În vis desfacem timpurile suprapuse* pentru clavicin (pian), violoncel și clarinet, urmează o strategie diferită: aceea a gestului stilistic limpede, fără finalitate arhitectonică, muzica pîndînd alcătuită din varii locuri comune pentru orice ascultător european educat. Instrumentele capătă aici valențe de personaje muzicale, iar dialogul neintenționat, provocat de libera lor „conviețuire”, împinge imaginația spre acea irealitate a gestului simplu, deformat prin repetiție obstinată (și obsedantă), supradimensionat prin microscoparea detaliilor și hipertrofiera onirică a încheieturilor. *Orologii pentru ansamblu, dansatoare, recitator și bandă magnetică* de Anatol Vieru (autorul a coordonat ansamblul în timpul execuției) tînde, într-un sens contrar, spre măsurarea muzicală (și interpretarea metamuzicală deci) a derulării timpului. Piesa se compune dintr-o succesiune de scurte secțiuni, ritmate de intervențiile dansatoarei Liliana Tudor, fiecare secțiune fiind alcătuită, la rîndul ei, din microobiecte sonore neapărînd niciodată ca statut de unicat. Repetiția nu se percepe aici ca banală reduplicare sau ca întărire cu finalitate retorică, ci ca inevitabilă consecință rezultată din trasarea pe axa timpului (muzical) a unor jaloane între care se cuprind de acea ceva impalpabil. Este acesta, așa-

dar, un procedeu analog cu cel obiectiv al „orologiilor” și „clepsidrelor” (am folosit ghilimele pentru că, în creația lui Anatol Vieru, motivele și titlurile revin semnificativ). Percepția diferită în sală a obiectelor sonore în funcție de intensitate, pregnanță, sugestii stilistice, elaborare componistică etc. conduce la tot atitea etaloane diverse și individuale de măsurare a fluviului-timp, unde „obiectele muzicale” obligatoriu repetate (repetabile) își decupează, dintr-un infinit temporal alcătuit din echivalente straturi suprapuse, segmentul propriu, ale cărui dimensiuni în psihic nu sînt decît cele induse de evenimentele plonjate într-un univers infinit pe care îl „măsoară”, îl structurează și, prin orice posibil metalimbaj, îl definesc.

O lucrare cu deosebire interesantă, a fost *Combinații în cercuri — IV pentru formație și bandă magnetică* de Octavian Nemescu. Timpul său muzical are finalitate filosofică și culturală: repetiția (o anumită sui generis înrudire cu ideile spengleriene nu mi s-ar părea deplasată). Finalitatea unui demers presupune însă raportare la ceva, contextul în care se mișcă muzica lui Octavian Nemescu fiind reprezentat aici de întreaga istorie a tuturor culturilor muzicale de pe glob, aluziile concrete și pseudocitatele din punctele cardinale ale devenirii istorice a muzicii fiind prezente în intervențiile formației, suprapuse peste un fond sonor neutru și aproape neschimbat, ca o prezență a fatalității, ca dimensiune a condiției umane, a ancorării ei în propria natură biologică. Este aici, așadar, un timp subiectiv al întregii specii umane, sugerat prin „eșantionare” și raportare gradată la un nivel neutru, anistoric, obiectiv.

Viorel Crețu

Dimitrie Cuclin

CIND George Enescu îl definea pe Dimitrie Cuclin drept „cel mai mare gânditor român în domeniul muzicii”, el emitea în felul său, simplu și adinc, o judecată fundamentală de valoare; la fel Henri Coandă cînd inventa o sintagmă simbolică din propriul său cîmp de acțiune, denumindu-l pe muzician „fenomenul Cuclin”, obligînd secolul nostru la o luare de atitudine măcar mai clară dacă nu definitivă față de compozitorul și gânditorul al cărui centenar îl sărbătorim astăzi.

Căci din prezența acestor mărturii, cit și a altora, numeroase și concludente, dar mai cu seamă din existența unei opere globale și enorm diversificate, neexplo-rate încă în întregime, căpătăm treptat convingerea că ne-am aflat vreme îndelungată, fără să ne dăm poate prea bine seama, alături de un titan nu numai al gândirii muzicale, ci al culturii românești în general și care se cere evaluat și integrat în ierarhia valorilor naționale. Și, ca atare, dorim să începem a repara, în măsura posibilului și a limitatei noastre înțelegeri, regretabilele consecințe ale cecității noastre, să zicem istoricește explicable, trăgînd cîteva linii stingace într-o schiță de portret mai amplu din perspectiva istoriei culturii, depășind astfel frontierele nu strîmte, dar strict specializate, ale activității componistice des-fașurate de Dimitrie Cuclin. Cu toate că nici nu se prea pot separa unele activități de celelalte în viața de gândire, muncă și creație a autorului **Meleagridelor**, viață de temperaturi înalte, de neliniște fertile, de bogăție prea plină a inspirației care se turna în chipuri și frumuseți egale în cuvînt, ca și în sunetul muzical. Ne stau la dispoziție mii de pagini de manuscris muzical (una singură dintre cele 20 de simfonii însumează 1200 de pagini și, à propos de aceasta, ne place să cităm iarăși o vorbă a lui Enescu care, atunci cînd un instrumentist din orchestra s-a plîns de lungimea simfoniei lui Cuclin, i-a ripostat: „nu simfoniele lui Cuclin sînt prea lungi, noi sîntem prea scurți pentru ele”). Așadar mii de pagini liniate cu portative, precum și mii de pagini acoperite cu scrisul său mărunț și îngrijit caligrafiat, parcă strunit cu aceeași severitate cu care își conducea gîndul neobosit revărsat, mereu treaz, mereu polemic (chiar cu sine), în marginile celei mai perfecte urbanități care-i exprima proverbiala modestie și-i ascundea, voit, înțelepciunea.

Ce cuprind acele mii de pagini care nu au fost încă parcurse în întregime? Foarte multe lucruri, produse ale unei curiozități uriașe: filosofie, muzică, știință, literatură, traduceri. Și ni s-a părut deosebit de interesant faptul că odată, într-o pagină scrisă după 80 de ani, și în care se autocaracteriza ironic, artistul spunea: „Scriitor, avînd la activul său o mare producție literară de aproape toate genurile, Dimitrie Cuclin este intructiv cunoscut, în cercurile de specialitate, ca muzician și, mai ales, ca compozitor, intructiv, mai bine zis intru mai nimica toată, față de producția sa muzicală, nu mai puțin vastă decît cea literară și din care sînt total ignorate simfonii, oratorii, opere, lucrări capitale dintr-un tot nemaipomenit de gigantic”.

În mod ciudat, iată, muzicianul începea prin a se recomanda ca scriitor, autor al unei „mari producții literare de aproape toate genurile”. Era poate un gest de modestie la adresa creației sale specifice, sau poate mai degrabă un accent menit să indice spre altă direcție a intelctului și spiritului, o aluzie la o plurivalentă pe care exercițiul literaturii ar fi sugerat-o. Oricum, în spectrul universalității sale incontestabile, după vrea sa în chip explicit, literatura deschide seria activităților creatoare.

CREDINCIOS unui postulat mai vechi pe care-i plăcea să-l citeze, și anume că „democrația înseamnă disciplina libertății, iar cultura este o condiție a oricărei discipline”, Cuclin a înțeles ceea ce trebuie înțeles de către orice intelectual autentic. Și a trăit și s-a format într-o viziune de complementaritate indispensabilă a ramurilor culturii, fără de care disciplina intelectualului și spiritului nu poate fi atinsă.

Că lucrurile stau așa și că literatura nu era pentru el doar inversul unui violon d'Ingres, numai schimbare și joc gra-tuit, o spunea compozitorul însuși în uimitoarele pagini ale corespondenței cu Doru Popovici editate excelent de V. Cosma, ci, dimpotrivă, o indeletnicire care contribuia, ca parte integrantă, la alcătuirea unui „complex de condițiuni complete și confirmative al însăși mentalității sale muzicale”. Complementară deci ca ramură a arborelui creator, literatura era făcută să-l intereseze în primul rînd prin această înrudire de sub-strat. Ca pe romantici. Dar nu numai ca pe romantici. E adevărat că Dimitrie Cuclin a scris multă poezie, în special sonete (în română și în engleză deopotrivă), că iubea pe Pîndar, pe Dante și Petrarca, pe Shakespeare și Goethe, pe Musset ca și pe Oscar Wilde, căruia i-a folosit versurile într-o **Serenadă**, dar și pe unli poeți mai mărunți ca Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri. Pe Eminescu îl socotea printre cei mai de seamă prin „meșteșug”, „talent”, „geniu”, apt să cucerească, să transfigureze, să mobilizeze „în acțiunea pentru susținerea și înălțarea spirituală fără termen a genului omenesc”. Cu Eminescu, spunea Cuclin în limba lui așa de proaspătă, de vie, de originală „trebuie să te scuturi de neaua incenușată a propriei banalități la modă: trebuie să răzbați în esența multimilenară a omului preatlantic, în măsura în care simți nevoia de a te imunitiza împotriva comunei tendințe de naturală cursă a decrepitudinii de sub masca falselor străluciri”.

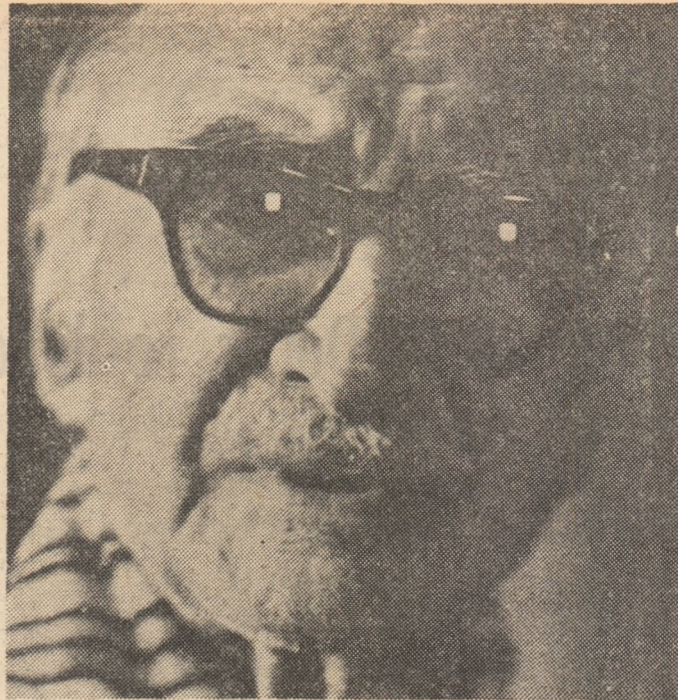
Că-i puneă într-adevăr cu fervoare deasupra oricărui alt poet român și a multor universali pe Eminescu se vede și din aceea că i-a tradus opera în engleză, și într-o versiune care se numără pînă astăzi printre cele mai izbutite, mai ales printr-un ales simț al muzicalității, al ritmurilor interioare. Și Cuclin explica de asemenea sensul punerii pe note a versurilor din **Ce te legeni codrule**, și anume dintr-o necesitate interioară de a continua conținutul poeziei, dramatizîndu-l.

De fapt, în literatură, două nu se par elementele care-l interesau cu precădere pe compozitor, dincolo de legătura de substrat de care vorbeam mai înainte, datorită apartenenței oricărei creații autentice la sistemul funcțional. Întîi muzicalitatea și ritmul poeziei, deci ceea ce o leagă mai evident de muzică. Prozodia îl pasiona intr-adevăr și-i cunoștea regulile fără greș. În română, în franceză sau în latină (pe care o cunoștea la fel de temeinic ca și greaca veche), Cuclin analiza adesea structura unor versuri, evoluind cu ușurință printre spondei și anapești, încercînd corectări de accente care să dea versului un plus notabil de expresivitate, de adevăr conform „psihologiei și situației personajului în cauză”, cum spunea el.

Căci adîncirea liricului ducea la descoperirea dimensiunii dramatice, nelipsite în orice produs curat al creativității. Și așa procedase maestrul, cum am văzut, cu poezia eminesciană, pătrunzînd cu instrumentația sunetului muzical pînă în zonele adînc penetrabile ale dramatis-mului subiacent operei lirice.

De aceea interesul omului de cultură Cuclin s-a îndreptat cu pasiune, în al doilea rînd, spre arta dramatică, mai cu seamă spre tragedia clasică, în care, după propriul său limbaj, substanța se lasă în cel mai înalt grad permeată de esență, într-un loc de interferență în care umanul își arată puterea, nobletea și frumusețea în încrederea cu forțele potrivnice. Mai cu seamă pe tărîmul artei grecești și-a făcut ucenicia artei liric-dramatice Cuclin, la înalta școală a lui Eschil și Sofocle, pe care-i socotea maeștri între maeștri ai tragediei. Pe urmele lor, de altfel, pe propriile lui librete însă, a dat **Agamemnon**, **Bellerophon** și **Meleagridele**, opere de adîncimi încă insuficient sondate. Miturile îl fascinau pe gînditor prin ambiguitatea lor fertilă, prin capacitatea dublei puteri semnificative, una înspre cele de sus, ale unei ermetice spiritualități vorbind despre esență, alta înspre cele de jos, înspre înțelegerea comună, înspre substanță. Și Cuclin mărturisea a-și fi înscris opera liric drama-

24 III 1885 –
7 II 1978
(Fotografie
de Ion Cucu)

tică (și nu numai titlurile citate, ci și **Soria** și **Traian** și **Dochia**) „pe cea mai tradițională linie posibilă, dacă ne gîndim, zicea el, la **Orestia**, **Prometeu**, **Persi** de Eschil, ori **Philoctet**, **Antigona** de Sofocle, ori la **Bacchantele** de Euripide; în care piese spectatorii apreciau realizarea teatrală a subiectului, iar «juriul» care le judeca, mai cultivat, putea pătrunde în subtilitățile înțelesului superior al concepției”. Așadar, într-o linie de atotputernicie a miturilor fundamentale. Mereu compozitorul accentuează asupra hermetismului mesajului său, dar în special asupra dualismului structural al operelor în care acțiunea, dublă, se petrece, ca în **Soria**, în ființa aceluiași personaj, sau ca în **Meleagridele**, unde se detașează aspectul spiritual, divin, al acțiunii, de cel trupesc, material și cosmic.

Același dualism se regăsește în **Traian** și **Dochia**, începînd cu însuși titlul operei purtător de tensiune înaltă, deoarece, însetat de obirșii și tendînd explicații de natură spirituală oarecum înrudite cu celea date de Eminescu ori Sadoveanu misterioaselor noastre începuturi. Dimitrie Cuclin acorda Dochiei virtuțile spirituale ale dacilor, în vreme ce în **Traian** recunoștea marea, reductibila forță romană a realizării materiale.

Împingînd de altfel mai departe interpretarea obligatorului dualism, compozitorul român îl descoperea în altă ipostază, de astă dată a structurii sonore, în primul acord din **Tristeanul** wagnerian, în care distingea un **fa** natural ca terță mare a lui **la**, țînînd de „depresivitatea” gravitînd spre extremul morții, precum și un **re diez** ca terță mare a fundamentei majore **si**, țînînd de „expansivitatea” ce aspiră spre viața supremă. Un singur acord din două acorduri contrastante ca sens, exprimînd o contradicție fundamentală de sens funcțional în concepția lui Cuclin, acolo unde Berlioz nu reușise să vadă decît un conflict sonor strict empiric.

CĂCI Cuclin, în tendința universalizantă a gîndirii sale, și cu cultura-i vast cuprinzătoare, depășea cu mult, ba chiar contesta domeniul strict al muzicii ca univers exclusiv sonor. Și practica artelor, și tot ceea ce ținea de creativitate, și de activitățile umane superioare, era subordonat în gîndul său neobosit filosofiei și înțelepciunii, uneltele adevărului. „Nimic nu ființează, nimic nu viază, nu acționează, nu creează” decît în cadrul aceluia, scria maestrul într-o pagină sintetică, dintre cele mai dense.

În afara acestui cadru totul se clatină, se destramă și se prăbușește, deoarece „înțelepciunea dictează echilibrul, impune necesitatea concepției, călăuzește viața, împarte în infinită diversitate activitatea creatoare”. Pretutindeni, ea, înțelepciunea, domnește și instăpînește ordinea „muzicală”, indisolubil legată de triada esențială: adevărul, binele, frumosul.

Pentru Cuclin, iată, nu exista numai o gramatică a muzicii ca atare (și pe care o stăpînea desăvîrșit în toate ipostazele evoluției ei), ci aceea se inscria într-o vastă gramatică a creațiunii însăși, muzicală, armonioasă prin ceea ce exprima. O filosofie pitagoreică, cu nuanțe platonizante și neoplatonizante, se constituia în sistem în gîndirea lui Dimitrie Cuclin. Și muzica era smulsă de pe terenul simplu sonor, acustic, și replantată pe terenul funcțional, psihic, filosofic, sistemul devenind un vast complex metafizic-muzical. Îi este dat muzicii (care se găsește în toate celelalte activități creatoare), să transmită, în cadrul dualismului fundamental al filosofiei cuciniene, **esență-substanță**, să transmită mesajul esenței, al fondului, în forme care nu sînt decît moduri vitale ale esenței. Și cum în esență rezidă clasică, perfectă triadă: binele, frumosul, adevărul, în-cumbă artelor, și implicit celei muzicale, cea mai înaltă dintre ele, realizarea în substanță, adică în viață și în materialul specific, a celor mai nobile aspirații, a unor funcțiuni, a unor valori etic-estetice edificante, constructive.

„Muzica exprimă în forme armonioase variațiunile expansive și depressive ale esenței și vieții perfecte a lui Dumnezeu. Pentru omenire, ea este un Izvor de Armonie, Viață, Sănătate, Fericire. Rolul ei este laolaltă armonizator, înviator și divinizator”, afirma Cuclin în marea sa **Tratat de estetică muzicală** din 1933, care venea să aplice muzicii marile legi ale

sistemului funcțional. Fiindcă arta ca viață, ca mișcare trebuie și ea supusă la legi statornice și severe ca acelea care guvernează cosmosul în armonia lui desăvîrșită, spre „a nu-și denatura esența, spre a nu-și degenera substanța, spre a nu-și degrada aspectul”.

Legile arhitecturii muzicale, așa cum le expune Cuclin, au o limpezime și o forță amfionică ce le trece parcă de tărîmul muzicii, și tot sistemul acela al quintelor perfecte, pitagoreice, reluat din gîndirea anticilor are, după cuvintele lui George Breazu, un caracter de permanență, dincolo de orice apariție efemeră, tranzitorie.

Dealtfel și opera maestrului se impune, și nu numai după părerea savantului George Breazu, printr-o impecabilă construcție arhitectonică. În viziunea lui Cuclin totul se lega, totul se ținea într-o imensă sete de globalitate armonioasă, de integrare în simetriei celeste. Și nu e lipsită de semnificație, în contextul care ne preocupă, vorba lui, asemănătoare, într-un fel, cu o vorbă a lui Tagore: „lucrează în ritmul inimii tale”. Adică omul al cărui organism l-a interesat atît, era pentru el un adevărat microcosm, creație prețioasă, cu legi omologate cu cele cosmice, cu acele ritmuri nemuritoare. Îl interesa individul, îl interesa poporul, deși aspirația lui cea mai arzătoare îl purta spre universalitate. Și cum totul era în ochii săi devenire, creștere, cum îl interesa în orice disciplină nu numai teoria ramurii, dar și istoria, adăgase expunerii sistemului său muzical o magistrală istorie a muzicii în care vedea evoluția însăși a spiritului uman. Cum era firesc într-o viziune atît de cuprinzătoare, n-a lipsit nici istoria omului în general, nici aceea, deși ușor conturată, a poporului român.

„România, susținea Cuclin, e situată la confluența liniei omului postatlantic (prin stadiile animalic-sufletesc-spiritual) cu linia omului preatlantic (prin daci), ultima fază a evoluției omului generic (cristal-plantă-animal-omul individ), următor stadiului substanțial organic rezultat din substanța universală anorganică (a magnetismului atomizat prin pagticulă) în confluență cu magnetismul rămas liber (de pe urma atomizării), magnetism care, liber ori atomizat, substanțial, nu-i decît un «mod» al esenței originare (alfa)”.

Privind obirșile, gînditorul nu ultă devenirea și privind mai departe vede misiunea poporului român de a realiza o sinteză muzicală și spirituală de esență și substanță, care-l va conduce în cele din urmă la omega. Ceea ce mi se pare mai interesant în această scurtă teorie despre originea umanului și desfășurarea lui este viziunea ascendentă de evoluție, amintind în unele privințe, desigur **mutatis mutandis**, teoria generală emisă în același sens de Teilhard de Chardin.

Preocupat de originile poporului român ca și Hasdeu, Eminescu, Părvan ori Sadoveanu, oscilînd ca și acela între valorile spiritului dac și ale celui roman, accentuînd ca și Sadoveanu pe o misterioasă continuitate a unui anumit spirit precreștin, Cuclin a trecut, cum spuneam mai înainte, și dincolo de limitele naționalului. Și cîteva din temele majore ale muzicii sale (căci opera nu i se poate despărți de gîndirea filosofică) vorbesc de acele preocupări vizînd mai sus, dincolo de granițele individualului ori naționalului. Simfonia a V-a ne poartă pe tărîmul creațiunii, al cosmozoniei, după cum cea de-a XII-a duce fenomenul expansiunii pînă la realizarea muzicală a transfigurării, a învierii spirituale, a unor concepte inițiatice.

Gîndul lui Cuclin a mers cu putere și fervoare în acele direcții foarte înalte spre care au tîns cele mai alese spirite ale culturii românești. Hasdeu a făcut să fuzioneze istoria și limba cu filosofia, Eminescu a infuzat poeziei viziunea sa filosofică, Părvan a rostit adevărurile sale despre poporul român în graiul arheologiei și filosofiei clasice. Cuclin a suît dinspre filosofia clasică înspre muzică, și, dincolo de fireștile limite ale viziunii istorice, de prevențiunile subiective, de deosebirile de vederi dintre el și noi, a înobilat încă o dată istoria culturii românești cu o figură și o operă despre care viitorul, sîntem siguri, va vorbi.

Zoe Dumitrescu Bușulenga

Alexandru Rădulescu – 80

■ LA 28 martie, Alexandru Rădulescu, strălucitul muzician bucurestean, colaborator apropiat al lui Enescu, timp de jumătate de veac solist al compartimentului de viole al Filarmonicii bucurestene, profesor la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” a implinit 80 de ani.

Descendent al unei vechi familii de muzicieni, elev al Cecilei Nitulescu Lupu și al lui C. C. Nottara la Conservatorul din București, de la 16 ani instrumentist în orchestrele Operei și Filarmonicii, Alexandru Rădulescu a fost una dintre coloanele de bază ale vieții muzicale naționale.

Înalta profesionalitate, probitatea morală, «mensa-i căldură sufletească i-au adus prietenia lui Enescu și serile în care, în anii războiului, Cvartetul Enescu — Robescu — Rădulescu — Lupu a dăruit publicului Integrala Cvartetelor de Beethoven rămîn una dintre cele mai încărcate de semnificații pagini din istoria artei, culturii românești din acest veac.

Paralel cu activitatea interpretativă, Alexandru Rădulescu a desfășurat, timp de decenii, o muncă sustinută pentru dezvoltarea învățămîntului violei, elaborînd temeinice manuale, îndrumînd zeci de studenți ce-i continuă acum strădaniile la pupitrele Filarmonicilor și catedrele Conservatoarelor țării.

La vîrsta amintirilor, Alexandru Rădulescu împărtășește publicului uriasă-i experiență artistică și umană, roștînd un punct de vedere personal în legătură cu diverse momente ale vieții muzicale din trecut, cu personalitățile cu care a colaborat. Volumelor dedicate lui Enescu (1984) și **Dirijorilor români** (1985) le va urma probabil o carte despre violă, istoria și artiștii ei.

La 80 de ani, Alexandru Rădulescu, participant și mărtor al celei mai frumoase perioade din istoria culturii muzicale românești, rămîne o forță vie slujind marile idealuri ale muzicii.

I. Sava

Marguerite Duras re-descoperită

CEL mai bun text de literatură franceză al anului 1984, premiul Goncourt, peste 650 000 de exemplare vândute din septembrie până în decembrie, la 70 de ani Marguerite Duras devine, în fine, vedetă... Acestea sînt cîteva titluri care anunță succesul („istoric”, scrie revista „Lire”, Ian./1985) al romanului *Amantul* de Marguerite Duras, o autoare care avea, pînă acum, reputația de a fi sofisticată și dificilă. Noul ei roman (142 pagini) o plasează în chip neașteptat în fruntea top-urilor literare și face din ea o scriitoare populară. Popularitatea a sporit în chip spectaculos după ce Bernard Pivot a convins-o pe septuagenara Marguerite Duras să apară la televiziune (emisiunea *Apostrophe*). Obșnuită pînă acum doar cu un succes de stimă în cerul mic de admiratori ai noului roman, prozatoarea primește, după apariția ultimului roman, mii de scrisori de la oameni necunoscuți, este pîdită de jurnaliști și fotoreporteri, e asaltată pe stradă de admiratori... Un cititor îi relatează faptul că mașina lui (un BMW de culoare albă) a fost furată și folosită la devalizarea unei bănci din Arles. Regăsită după cîteva zile, proprietarul constată că nimic nu l-a fost luat din interiorul mașinii, nimic în afară de un singur obiect: *Amantul* de Marguerite Duras. Spărgătorii de bancă au, va să zică, gust estetic. „L'intellectual snob” din Saint-Germain dă semne de iritare, inutil însă. *L'Amant* continuă să seducă noi categorii de cititori, multumiți să găsească un text literar accesibil și, în interiorul lui, o simplă, omenească poveste de dragoste.

Totul a pornit de la o fotografie veche, aceea care înfățișează o adolescentă pe un bac ce traversează fluviul. Romanul n-a fost gîdit, de la început, ca roman. Prozatoarei i s-a cerut să scrie un *text-legendă* pentru un album de fotografii despre viața și filmele sale. A lesit altceva, o confesiune de 80 de pagini care, la sugestia celor, din jur, a fost reluată și transformată într-un roman-confesiune. Este cronică unei adolescente pierdute și reconstituită, acum, după fotografii. O cronică infidelă, fragmentată, cu dese rupturi de planuri temporeale și cu treceri bruște de la real la ficțiune.

L'Amant nu-i, vreau să spun de la început, un mare roman. Nu-i, totuși, o carte oarecare împinsă de mecanismul publicității în primul plan al vieții literare. Este o confesiune sinceră, uneori necrutătoare, și în interiorul ei se dezvoltă un romanesc pe care l-aș numi al pasiunii și al micului infern familial. În prima pagină a cărții citim: „Foarte repede în viața mea a fost prea tîrziu. La optsprezece ani era deja prea tîrziu. Între optsprezece ani și douăzeci și cinci de ani chipul meu a luat altă înfățișare. La optsprezece ani am îmbătrînit...” Nu-i un început vesel. Naratorul se confundă, ca în orice operă de tip autobiografic, cu personajul central și cu autorul de pe copertă. El povestește faptele, comentează ceea ce povestește, introduce fragmente dintr-un jurnal prezent, fuge în trecut și reconstituie, pornind de la fotografiile îngălbenite, o pasiune neobișnuit de tînră și de violentă. „Ecrire ce n'est rien” — zice Marguerite Duras într-un loc și tot astfel e judecata ei despre propria existență: „Istoria vieții mele nu există. Asta nu există”.

ROMANUL dovedește contrariul: Istoria există în măsura în care ea se lasă povestită, iar a scrie reprezintă, totuși, ceva din moment ce prozatoarea nu renunță să scrie. Trece peste scepticismul ei inițial și duce pînă la capăt un text care, pe parcurs, își schimbă destinația și, evident, anvergură. Prin el, „Istoria vieții care nu există” se transformă în istoria unei existențe posibile. O existență în derivă, o confesiune care nu-și cruță personajul. Un stil pe care literatura franceză l-a folosit și altădată. De la Gide pînă la Sartre scriitorii își detestă familia și își urăsc copiii. Marguerite Duras nu le mitizează nici ea. Familia

este formată dintr-un tată muribund, o mamă cu un sistem nervos instabil, un frate mai mare cu porniri incestuoase, fumător de opium, hoț, profitor detestabil, un frate mai mic care moare terorizat de fratele mai mare... La cincisprezece ani și jumătate, adolescența din Saigon poartă o pălărie de fetru bărbătească, o rochie uzată de mătase, se îndrăgostește de fiul unui bancher chinez, fuge din pension, sfidează morala coloniei franceze din Indochina, se prostituează, se desparte de familie, își urăște fratele cel mare, își detestă mama, apoi o iubește, iar cînd pierde pe Dumnezeu se pasionează de alcool. Un schimb neobișnuit de valori: „alcolul a îndeplinit funcția pe care Dumnezeu n-a avut-o...” Noaptea fuge din pension și se refugiază în camera din cartierul chinezesc. Acolo începe o ceremonie de violență și pasiune pe care prozatoarea o prezintă amănunțit, cu detalii trecute de regulă sub tăcere de alți scriitori. Marguerite Duras nu acceptă însă nici un tabu, ea spune totul despre sine și înfruntă, la 70 de ani, curajos prejudecățile literaturii, cum a înfruntat, la 15 ani, conveniențele vieții sociale. Existența este un infern, dar și în infern pot înflori pasiunile. Fata de 15 ani merge ziua la școală, iar noaptea se predă simțurilor ei în fierbere, se întoarce în zori în dormitorul comun și trupul dezgolit al poeziei sale, Hélène Lagonelle, îi stîrnete curiozități vinovate. Prozatoarea, ajunsă între timp la o vîrstă canonică, nu se sfîșie să le noteze și să le justifice. „*Amantul*” este un om slab moralmente, vine din altă lume și nu se poate desprinde de sub autoritatea unui tată bogat și habotnic. Tînră frantuzoaică intră cu luciditate într-o aventură imposibilă, vrea să cunoască totul și să experimenteze ceea ce i se interzice. Mama este, la început, distrusă de purtarea liberă a fiicei, apoi se resemnează. Mizeria justifică totul.

În pasiunea pe care o descrie Marguerite Duras este o mare exasperare și, repet, o mare violență care vine din disperarea ființei tinere. Din derută și revoltă iese, mai tîrziu, o scriitoare cunoscută, contestată și contestată, angajată politicește, necrutătoare cu lumea pe care a traversat-o, nemiloasă cu sine. Ea își asumă eșecurile și nu-și condamnă erorile. Ele fac parte din ființa sa și din istoria vieții sale. Există în *L'Amant* o cruzime a sincerității care nu angajează decît rareori un snobism al sincerității (stil Simone de Beauvoir). Deosebire capitală: Marguerite Duras vorbește despre sine și, dacă e să judecăm pielea de pe carnea vie, judecăm pielea sa. De altfel, narațiunea ne face, de la un punct, să uităm despre cine este vorba în micul roman de dragoste. Poate să fie povestea adolescenței Marguerite (devenită ulterior scriitoare), dar poate să fie oricare altă tînră din Saigon care, exasperată de lumea în care a crescut și minată de simțurile în fierbere, se aruncă într-o aventură dezastruoasă. Un sentiment ambiguu trece prin aceste pagini admirabil scrise, sincere pînă la brutalitate, niciodată vulgare: un sentiment de violență și de zgust, disperare și cinism tînr, bravadă și o pasiune din care lipsește bucuria. Marguerite Duras nu-și idealizează viața, nici n-o detestă. Scrie, acum, un roman despre o fată care trece fluviul Mecong și despre o iubire care se adaptează sordidului și violenței vieții tropicale. În condițiile lumii coloniale, mica doamnă Bovary decide să înfrunte, pe față, morală, plictiseală și anxietatea sporită de o climă delirantă.

Dintr-un album de familie a ieșit un roman în care dragostea este trăită la o anumită vîrstă și meditată (retrăită) la alta. **Noii romancieri**, ajunși la bătrînețe, se întorc la „scriitura unei aventuri” și redescoperă posibilitățile melodramei: iată morală pe care o putem trage din *Amantul* doamnei Marguerite Duras.

Eugen Simion

António Ramos ROSA

■ ANTONIO RAMOS ROSA este unul dintre cei mai reprezentativi poeți portughezi contemporani. Încă de la primul său volum, el instaurează în poezie o nouă viziune a cărei rațiune era poetică, tot așa cum poezia îi era cea mai înaltă rațiune. *Versul* său devine o aventură de ontologie, ducînd mai departe conștiința ideologică a neorealismului și extazul strălucitor al unui Eugénio de Andrade. Aceste coordonate, ale unei poezii fără umbra realității concrete asupra-și, stau la baza creației lui António Ramos Rosa, care însă va fi atinsă și de aripa suprarealismului, inaugurînd astfel poezia ca distrugere a unei confortabile linearități. Cuvîntul devine suprema deținere a lumii, incompletă însă, căci o metamorfoză permanentă trage lucrurile din moarte în viață, în cicluri infinite. Poezia sa este o luptă continuă între o Absență de neînviat și o Prezență ineputabilă; Absența are o funcție și o structură originală, nefiind nici metafizică, precum la Pessoa, nici ca la neorealiști, ideologică. Este o umbră născută din prezența obișnuită a celui mai simplu obiect.

Din bogata activitate poetică a autorului, amintim cîteva titluri de volume: *Călătorie printr-o nebuloasă*, *Strigătul strălucitor*, *Versanți*, *Corp și Pă-mint*, *Voce inițială*, *Nu pot să-mi amin sufletul* (1974), *Animal privire* (1975) ș.a.

Sfera unificată

Apropiat frunzișul părului
cordial suavă tenta pomilor
toate structurile ușurate îmbătate
tăcerea mai densă și subtilă
de-acum fără de margini vastul riu
lin traversînd prin toate

moment de permanență imponderabilă
înaintez pe plaje de reminiscențe
subtile

simțurile radiind
profundă trezire în calmă limpezime

deschidere așa de lungă și verde
cuvintele spun într-un sfîrșit legendele
depărtatului

pretutindeni înfiorate înflorescențe
suprafețele senine răspund
o altă direcție mai lejeră mai liberă
mă liberez de ceața obișnuinței
culmile se-nalță
scorbura sălășluind pe scorbura
totul o incredintează freamătului uitat
cite lucruri anulate eludate
de splendoarea sferei unificate

Unitatea tăcerii

Unitate a tăcerii cu trupul dintr-o apă
iradiere a unui munte
pisc și abis pe o unică linie
melancolie vie și proaspătă
selvă și
hulub

frumusețea fragilă frumusețea senină
arde opacitatea arde lemnul lumii
se revelă suprafața fundamentală
invulnerabilă armonia ce inundă
Faze faze de-acum ne-complicate
dar orientate

către plenitudinea ființei
păieneniș venit din neștiut se destramă
O răbdare de o mie de copaci
Se dilată steaua de apă
Plaje plaje unde secrete se dezvăluie
Peste tot mijlociri pentru necunoscut
Pustii pustii de diafanul primăvărat
Clară viziune a adîncului vibrantă
continuitate

aidoma cu toate în superbia simplului

António Franco ALEXANDRE

■ ADEPT al unei ars poetice ce se reclamă coboritoare din poetica distimulării lui Fernando Pessoa, António Franco Alexandre este cu toate acestea deplin ancorat în contemporaneitate. În ultimii 25 de ani de experiență literară, mergînd de la structuralism pînă la recuperarea anumitor modalități expresive suprarealistice, de la manipulările canonice ale sintaxei pînă la conceperea textului ca un micro-univers cu legi proprii, asimilînd toate aceste experiențe, António Franco Alexandre optează pentru un caracter propriu al scriiturii, implicînd efecte de sinestezie, de compenetrație cu care poetul încearcă să dea forma sunetului inform.

În ultimul său volum de versuri, *Fața cea mică (Cadernos Peninsulares, Literatura Assiria e Alvim, Lisabona)*, apărut în 1983, poetul își afirmă conceptul de „existență prin scriitură”, orice altă emoție în afara textului fiind exclusă.

Unei păsări

Cristal de zare : chemat
de cîntul aripelor
altă zi se-așterne asupra colibelor ; tu

inimă, de pasăre fulgerînd
trup al mult-îndrăgitei
iubiri care înfloresce livada în noapte.
In foc.

tăinuit în lumină, acum
cel ce va voi s-auculte fabula, intriga
plasă care-n ceasuri se desface.

În omeneasca-mi mină
nu fac popas, ci tot treceau, cîntătorii
nume vii de păsări, mă înalț :

în tărie zbori pămînt
nici unei memorii subjugat, cheamă
oare

brăzdînd aerul unde fîntini

de ceață incendiate ridicau
la simplul vîers al cîntării tale ?
omăt.

înăripat,
să auzi fără de vocea viului vînt, trup
de mierlă, ciocirile sau nume inocent

în olatul de aer, vibrația culorii ;
ori de sfînt colibri, sunet volatili ;
sau vreun cuvînt de orb înlănțuit ;

ce licăr, în foile-ți, și-a dăruit umbra
și armonia, trecătoare scoică ?
ce liberă iubire te creează, ultim

însemn al nopții arzînd în miezul zilei ?
ori tu,

în veșnicie repetînd o clipă
cu a ta foarfecă de cer ne-ai intrupat ?

nici un secret nume, nici un mit nu te
înconjoară, presură ori broască mîhnită
numai suflarea zorilor de pe coline ;

ești, între ramuri, frunză ce visează ;
zdreanță de cer sau riu pe care orbi
il vedem,
transparența de neprihană îmbrăcată.

Prezentare și traducere de
Gabriela Banu

Prăvălia din sat

Muzica

Eu și satul

Chagall

S-A stins ultimul reprezentant al unei generații care, în urmă cu trei sferturi de secol, restructura concepțiile picturii europene. Chagall le-a supraviețuit cîțiva ani lui Picasso și lui Miró împreună cu care (dar se cuvine să-i adăugăm, negreșit, pe Matisse, pe Klee, pe Kandinsky, pe Brancuși) a așezat pe cer zodiile unui nou destin al artei. În 1956, dedicîndu-i monografia pe care o tipărea la Skira, Lionello Venturi îi mulțumea pentru că e „unul dintre acci rari artiști care îl fericesc pe contemporanii lor prin în-suși faptul că ei există”. Și e drept că, pentru mulți iubitori ai artei de la acest sfîrșit de secol, simplul fapt că-l știau în viață pe acest — aproape centenar — creator al universurilor miraculoase era temei al unei anume încrederi în puterea neistovită de a trăi a artei însoși.

Chagall a fost unul dintre aceia care au consolidat convingerea că libertatea imaginației poate învinge orice dificultăți ale creației artistice. În lumea imaginilor lui, totul era firesc: visul devenea stare naturală a minții, poezia mod de existență. A stat la limitele tuturor școlilor importante ale acestui secol — suprarealism, expresionism, orfism, cubism, fauvism — și le-a unit într-o vi-

zlune poetică, numai și numai a lui. Exegeții operei sale au descoperit în tablourile de tinerețe prevestiri ale sintaxei derutante a mai tuturor acestor mișcări la care Chagall nu a aderat niciodată declarată și programatic. Forța lui de crea-re a imaginii nu a putut fi, în nici o etapă a picturii sale, subsumată nici unei alte categorii a istoriei artei moderne.

„Nu mă interesează să fiu mai bun decît cutare sau cutare maestru, spunea el pe la începutul deceniului al treilea, pentru că asta ar însemna să mă compar: vreau să fiu eu însumi și să rămîn credincios lumii căreia îi aparțin cu toată ființa mea”. Și a izbutit.

„Lucrurile lumii mele — continua el — mă ascultă. Orașul se despică în strune de vioară, oamenii încep să umble pe deasupra pămîntului, personaje pe care le știu de-o viață plutesc prin aer, se asază pe acoperișuri și se odihnesc privind la stelele răsărite în ferestrele caselor. Toate culorile se varsă, se prefac în vin și pinzele mele țîșnesc din băutura asta dulce și tare”. Cineva a pronunțat, vorbind despre arta lui, cuvîntul „halucinație”; nimic mai neadevărat — fiecare detaliu e determinat de voința construcției unei compoziții coerente. „Pentru mine tabloul e o suprafață acoperită de obiecte reprezentate într-o anumită ordine. De exemplu, femeia fără cap, care figurează într-o pinză de-a mea, are capul despărțit de trup pentru că aveam nevoie de un spațiu gol exact în locul acela”. Visul se organizează — poate fără ca privitorii să-și dea seama — sub puterea unei logici interioare a picturii.

Spiritul acesta derutant, îndrăgostit de poezie pînă la confundarea ei cu propria lui existență, era consecvent preocupat de plasticitatea imaginilor cărora nu le lăsa doar menirea de a produce șocul emoțional, de a contraria logica obișnuitului. „Sensibilitatea lui Chagall e de natură emotivă, și nu literară”, observa cineva: era poet, dar nu a fost niciodată ispitit de latura literară a poeziei. Vorbind despre picturile lui, le dezvăluia sensurile picturale, raporturile cu marea artă a lumii. „O stradă a unui mic oraș rusesc de provincie, apărută pe neașteptate, în plină zi, în amintire, mi-a re-

înviat pictura lui Masaccio și a lui Piero della Francesca”. Ajuns la Paris, se bucură privind la Galeria Bernheim pictura lui Van Gogh, Gauguin, Matisse; dar, mărturisese el, „la Luvru mă simțeam cit se poate de bine: prieteni dispăruți de mult, rugăciunile lor erau și ale mele, pinzele lor îmi luminau obrazul de copil — Rembrandt, care mă captiva, Chardin, Fouquet, Géricault...”.

AST FOST Chagall un autodidact? Într-o măsură, sigur că da: de la cine ar fi putut învăța știința acestor arhitecturi care nu ascultă decît de legile visului „de care îți vine să rizi cînd te trezești din somn”, cum spunea el cîndva? Oricum, nu de la profesorul lui academist din Școala imperială de artă de la Petersburg, unde s-a înscris în anul 1907. Poate că, totuși, a început să învețe ordinea complicată a raporturilor artei cu lumea reală în școala lui Bakst, scenograful Baletelor rusești (Chagall a studiat cu Bakst în 1908 și 1909 și a recunoscut că „s-a aflat în fața unei ferestre deschise”). Nu începe discuție, liniile principale ale personalității lui erau trasate cînd a ajuns la Paris, la celebrele ateliere La Ruche: în tablourile pictate în Rusia — **Mortul, Însmormintarea, Bella cu mînuși negre** — principiile sintaxei picturale a lui Chagall erau formulate. Dialogul realității cu fantasticul începea să prindă contur, elementele statice se transformau de pe acum, pe temeiul unor reguli stabilite de pictor, în element dinamic. Ecourile folclorului din zona Vitebsk se auzeau de pe acum în tablourile lui, în acele tablouri în care culoarea intensă avea ceva din bucuria amiezilor rusești, descrisă de el în autobiografia publicată în 1931, dar și din tragismul viitoarelor pinze ale lui Soutine.

Prietenii lui de la Paris vor fi Blaise Cendrars, Canudo, Max Jacob, Apollinaire (pentru care va picta faimosul **Omagiu**, aflat azi la Eindhoven, în Muzeul Municipal), La Fresnaye, Delaunay, Modigliani. De la început, acest îndrăgostit de tradițiile folclorice ale lumii din care venea se va afla de partea avangardei pariziene. Dar tinărul pictor care se simțea atît de bine la Luvru păstra în atelier reproduceri după Cé-

zanne și El Greco: nu a fost niciodată un exclusivist, nu a respins o direcție a artei în numele alteia, chiar dacă s-ar fi simțit atras de una dintre ele.

Singuraticul din atelierul parizian pe fereastra căruia vedea ivindu-se zorii și de unde asculta zgomotele sfîșietoare ale abatoarelor și dedica poeme de culoare vacilor înjunghiate, a fost în stare să se implice în problemele fundamentale ale existenței. După Revoluție, Lunacearski l-a numit comisar pentru artă al sovietului din Vitebsk; s-a dăruit cu pasiune acestei însărcinări, a înființat o Academie la care i-a invitat pe El Lissitzky și pe Malevich. O fotografie din 1918 ni-l înfățișează înconjurat de cîțiva coplandri cu fețele trase, învățîndu-i arta modernă. La aniversarea unui an de la revoluție, elevii lui i-au copiat pe un pânou gușa intitulată **Înainte!** și au demonstrat cu ea la parada de pe străzile Vitebskului.

E cealaltă față a poeziei lui Chagall. O poezie care, spunea Lionello Venturi, „leagă sentimentele pămîntești cu evenimentele universului”. Mai mult decît atît, s-ar cuveni să se adauge, el a realizat una dintre cele mai complexe sinteze ale Orientului și Occidentului. Un El Greco venit nu de sub cerul Arhipelagului, unde Bizanțul se întîlna cu rigoarea coloanei doriene; ci din febrila lume a basmelor ebraice și rusești. Chagall a reinterpretat o mitologie și a creat o altă mitologie, a visului și a universului, în care tot ceea ce ar putea să pară neobișnuit e cu puțință.

O lume a inocenței, asemenea aceleia a copiilor îndrăgostiți de culori. Dar care, la Chagall, e supusă unor legi la fel de severe ale poeziei.

Arta lui, s-a dovedit, nu poate fi imitată: cine ar putea imita arta adevărată? O artă care nu are cum să fie judecată cu principiile conservatoare ale mimetismului; Chagall e unul dintre acei mari artiști ai secolului XX de la care am învățat că pictura e, mai presus de orice o metaforă. Și că un tablou e un fragment dintr-o biografie spirituală. Biografia lui Marc Chagall a fost intruparea unui elan creator, insufletit de miracolul în care credea mai mult decît în orice — miracolul dragostei.

Dan Grigorescu

Mamă și copil

Apollinaire

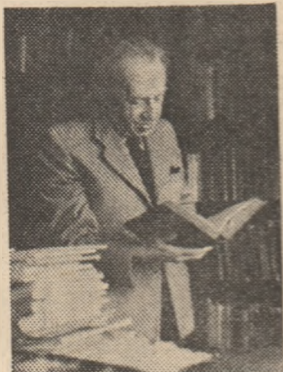

Cal zburător

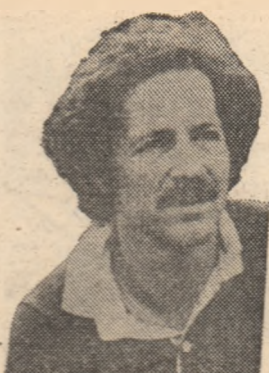
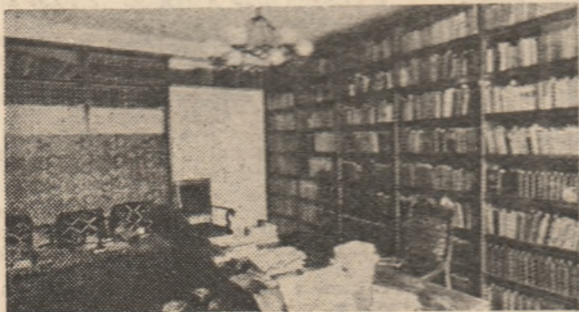
Arhiva Lukács din Budapesta

● Prin testament, filosoful marxist György Lukács și-a lăsat vasta sa bibliotecă Academiei de Științe a Republicii Populare Ungare. Conducerea acestei instituții a hotărât la acea vreme să păstreze moștenirea în întregul ei. Academia a cumpărat apartamentul în care locuise Lukács și l-a transformat în bibliotecă specializată și arhivă. Numai încăperea care-i servea învățatului drept birou a fost păstrată ca loc muzeal. Filosoful László Sziklai, directorul științific al Arhivei, se ocupă, printre altele, de studierea ramificațiilor marxismului în secolul XX, în perioada de după Lenin. Trei cercetători, salariați ai Arhivei, colaborează la studierea vieții și operei

lui Lukács. Alături de el mai lucrează un bibliotecar și un organizator științific. Împreună, ei veghează asupra acestei biblioteci de 11.000 de volume, care mai numără și o uriașă cantitate de manuscrise și scrisori.

Biblioteca are de asemenea sarcina de a publica textele încă inedite ale lui Lukács. Editura „Akademiai” i-a încredințat lui László Sziklai responsabilitatea de a redacta o colecție ale cărei prime două volume au și apărut: **Tendențele principale ale dramaturgiei în ultimul pătrar al secolului trecut**, precum și **Jurnalul bilingv și Tribunalul**, scris de Lukács în germană. În proiect se află publicarea altor două volume, tratând despre fascism și despre istoria extinderii ideologiei fasciste. E interesant de menționat că articolele din primul volum au fost scrise în vremea cind fascismul începea să se dezlanțue, amenințând lumea, iar cele din al doilea volum, în anii 1941-1942, la Tâgkent, cind Germania hitleristă, care atacase Uniunea Sovietică, începea să reculeze sub contraloviturile pe care le primea. Ultimul dintre volumele acestei culegeri va cuprinde schițe și fragmente de scrieri datind din 1941.

Un nou film despre Garcia Lorca

● Balconul deschis se intitulează filmul pe care regizorul spaniol Jaime Camino l-a consacrat poetului Federico Garcia Lorca, precizind că este în primul rind „un omagiu adus lui Federico și mai puțin un film biografic”. Pelicula debutează și se încheie cu scena morții lui Lorca, privită parcă cu ochii poetului însuși. Creatorul filmului în care se fac auzite tot timpul versurile lui Lorca s-au străduit să vadă lumea așa cum a văzut-o el însuși. „S-ar putea spune — sublinia Jaime Camino — că am încercat să ecranizăm creația poetului, aceasta dominind fiecare cadru al peliculei noastre în care am fost cit se poate de fideli poeziei și prozei sale”. Filmul, care s-a bucurat de un deosebit succes în Spania, a cucerit mai multe premii internaționale.

Debut regizoral

● Cu opera **Doktor Faustus** a compozitorului italian Ferruccio Busoni, Werner Herzog (în imagine) își face debutul în regia de operă. Spectacolul a fost programat pentru 2 aprilie la Teatro Comunale din Bologna. „Este prima mea întâlnire cu scena lirică — mărturisește Herzog. Nu-mi cereți să vă vorbesc despre regie — este ca și cind ai vrea să afli din primele pagini deznădămintul unui roman polițist. Pot să vă spun doar că îl văd pe Faust ca pe unul din marii exploratori de la sfârșitul secolului XIX. Pentru mine opera lirică înseamnă o îmbinare armonioasă a sunetului cu imaginea — ceea ce am urmărit de fapt și în film. Dacă aș fi fost solicitat pentru regia de teatru, aș fi refuzat categoric. Nu-mi place teatrul. Îl consider o formă de artă „academică”. Numai filmul și opera se adresează inimii, ochiului și urechii...”

Filatelice

● Unul din cele mai rare timbre din lume — așa-numitul Sigiliu de la Baden, emis în Germania în secolul trecut, a fost vindut la o licitație la Wiesbaden contra sumei record de 2,3 milioane de mărci (aproape 700 de mii de dolari). Este vorba de un însemn postal care din greșală a fost tipărit pe hirtie verde în loc de roșie. Tirajul a fost extrem de mic, iar acum mai există doar trei exemplare ale acestei mărci rarissime. Specialiștii afirmă că suma cu care a achiziționat-o un colecționar anonim american reprezintă un record în acest domeniu.

Restituiri

● Istoricul literar Barry Menikoff a publicat, într-o editură din Statele Unite, versiunea originală integrală a unei povestiri a scriitorului scoțian Robert Louis Stevenson (1850-1894) intitulată **The beach of Falesa**. Apărută pentru prima dată acum 92 de ani, povestirea a văzut lumina tiparului doar într-o formă prescurtată, deoarece autorul ei critica indirect dar evident colonialismul și exploatarea teritoriilor de peste mări. Autor de romane și povestiri, între care: **Insula comorilor** și **Doktor Jekyll și Mr. Hyde**, Stevenson a considerat povestirea **The beach of Falesa** drept una din cele mai importante scrieri ale sale.

Cristofor Columb

● În pregătirea festivităților menite să marcheze împlinirea a 500 de ani de la nașterea lui Cristofor Columb, compozitorul catalan Leonardo Balada a compus o operă al cărei erou principal este descoperitorul „Lumii Noi”. Opera, realizată pe un libret al scriitorului spaniol Antonio Galla, va fi prezentată concomitent la Barcelona, New York și Buenos Aires.

B. Fondane

● În n-rul 435, 1-15 martie 1985, „La Quinzaine littéraire”, apărută pe prima pagină cu o imagine-document a lui Benjamin Fondane — 1940 (în uniformă de combatant al armatei franceze) este publicat studiul lui Ovid S. Crohmălniceanu. **B. Fondane: „Convorbiri cu Chestov”**. La 27 februarie, un

omagiu a fost adus lui B. Fondane, la Sorbona, la inițiativa lui Henri Behar, cu participarea lui Michel Carassou, David Gascoyne, Claude Vigée și Elie Wiesel. Totodată, „La Quinzaine littéraire” anunță apariția, la Editions Archange 17, a piesei, inedite, **Le Festin de Balthazar**.

Complexul muzeal Șolohov

● Pentru a eterniza memoria scriitorului care anul acesta ar fi împlinit optzeci de ani s-a luat hotărârea organizării, pe Don, a unui muzeu-rezervație, Mihail Șolohov, care va cuprinde casa și domeniul scriitorului din localitatea Veșenskaia unde a locuit mulți ani, o altă casă tot din Veșenskaia, în care a scris celebrul roman **Pe Donul liniștit**. În căsuța din cătunul Krujilinski, în care

s-a născut Șolohov, a fost restaurată ambianța familială, s-au adus fotografii de la începutul secolului. Într-o altă căsuță din Karghinskaia s-au restaurat cele două încăperi în care a scris primele povestiri. Muzeul-rezervație a fost inclus în traseele turistice, presupunându-se că numărul vizitatorilor va atinge o jumătate de milion anul acesta. În imagine, casa-muzeu din Veșenskaia.

Alicia Alonso la Paris

● Un turneu triumfal întreprins la Paris de celebra balerină cubaneză Alicia Alonso a constituit prilejul unui interviu acordat săptămânalului „L'Humanité Dimanche”. Artistă a vorbit mai întâi despre repertoriul spectacolelor oferite parizienilor — alternare de dans clasic cu dansuri popu-

lare. După opinia sa, fuziunea culturilor spaniolă și neagră conferă originalitate inimitabilă dansurilor populare pe care le interpretează. „Numai revoluția — a ținut să sublinieze artista — mi-a îngăduit să-mi perfecționez arta”.

Am citit despre...

Intrigă și iubire de sport

■ DESEMÎNÎNDU-L ca „Omul anului” 1984 pe Peter Ueberroth, organizatorul Jocurilor olimpice de la Los Angeles, revista „Time” a ținut să omagieze spiritul descurcării al celui care izbutise să facă din marile întâlniri sportive o afacere pentru prima oară rentabilă (contractele cu societatea de televiziune ABC și cu 30 de mari companii dornice de publicitate la scară mondială și folosirea iscusită a complexelor sportive existente, fără investiții exorbitante în stadioane noi, soldându-se cu profituri nete de peste două sute de milioane de dolari, în timp ce Montréal-ul, de pildă, nu și-a plătit nici până acum datoriile contractate cu nouă ani în urmă), a avut șansa ca nici un act de terorism criminal să nu întunece bucuria întrecerilor și a știut să aranjeze totul după gustul pentru fast festiv, pentru petrecere populară și mai ales pentru joacă neînhibată al compatrioților săi.

Am citit o carte scrisă de un scoțian, Tom McNab, în timp ce pregătirile pentru competiția de la Los Angeles nu se terminaseră încă și semnele de întrebare în privința ei păreau să se înmulțească de la o zi la alta. Se numește **Cercuri de nisip** (coperta înfățișează cele cinci cercuri olimpice desenate pe o întindere de nisip), este construită ca un roman polițist, dar intriga are mai puțină însemnătate decît respectabila cantitate de informație despre infrastructura și suprastructura olimpiadelor sau, altfel spus, despre desubturile și reverberațiile lor.

Tom McNab a trăit, toată viața lui, în inima problemei. Sportiv el însuși, a fost comentator de televiziune pentru atletism și în această calitate a prezentat publicului britanic desfășurarea Jocurilor olimpice din Mexic. A antrenat echipe olimpice ale țării sale atât la atletism cit și la bob, iar mai târziu a scris un prim roman de succes, **Cursa lui Flannagan**. Ca atare, personajul principal din **Cercuri de nisip**,

Alan Murdoch, fost campion de decathlon, autor al unui best-seller intitulat **Jocurile naziste**, are o formație foarte asemănătoare cu a lui. Dealtfel, toate personajele cărții — bunii și răii deopotrivă — au participat într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat la competiții de atletism și continuă să se antreneze pentru a-și păstra forma fizică. Murdoch este angajat de Prințul Hassan, suveranul șecatului fictiv Kudai, să organizeze în iulie 1984 o contraolimpiadă rezervată însă nu amatorilor ci profesioniștilor, cu premii însumind un milion de dolari pentru fiecare probă de atletism, gimnastică și natație, la aceste ultime două discipline urmînd să concureze numai sportivi în vîrstă de peste 18 ani. El acceptă să colaboreze la această subminare a Jocurilor de la Los Angeles din atașament față de principiile fair play-ului olimpic. Și-a dat seama că șeful Hassan, și el cîndva participant la competiții atletice internaționale, este în fond un idealist care ține nu doar să impună minusculele său regat ca centru al activității sportive mondiale, ci și să demaște și să combată racilele competițiilor tradiționale; deghizarea profesionalismului în amatorism și mai ales dopingul. Se știe ce bogăți ajung, în America de pildă, campionii olimpici care își pun faima în slujba intereselor publicitare ale diverselor firme. E mai cîstît — rațional echipa Hassan-Murdoch — să fie plătiți de-a dreptul și toți deopotrivă. Calul lor de bătaie numărul unu era însă dopajul care falsifică rezultatele întrecerilor și periclitează sănătatea sportivilor.

Dintre felurile terenuri de infruntare extrasportivă trecute în revistă în roman (Mafia intenționează să folosească Jocurile olimpice pentru a introduce în Statele Unite tone de stupefiante, întreprinzători lipșiți de scrupule îl escrochează pe Hassan construindu-i superbe instalații sportive ultramoderne cu fiabilitatea și rezistența unor castele de nisip etc.) cel mai animat și mai captivant ring de box este rezervat medicinii sportive: într-un colț doctorul Schmidt, veterani al dopajului, dispus să pună la îndemina organizatorilor contraolimpiadei toate metodele de detectare a steroizilor anabolici, a hormonilor și a altor substanțe administrate pentru a bicia organismul concurenților — pină la transfuziile de sînge —, în celălalt colț doctorul Goldstein, angajat de sportivi profesioniști pentru a contracara orice măsură de detectare.

Contraolimpiada din Kudai n-a avut — știm — loc și, firește, intriga este condusă în așa fel încît să înțelegem de ce. Dar problemele puse în discuție de McNab există, persistă și vor constitui multă vreme o preocupare pentru lumea sportului-spectacol. Abil introduse în ecuație, incurcate și descurcate, ele dau un „thriller” reușit.

Felicia Antip

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

Proverb românesc.

Mira Trailovic

● Directoarea de scenă iugoslavă Mira Trailovic este bine cunoscută și peste hotare nu numai pentru montările sale teatrale ci și în calitate de directoare a Festivalului internațional de teatru care se desfășoară la Belgrad sub numele de BITEF. Pentru meritele sale culturale a fost decorată de statul francez cu Ordinul de Comandor al Legiunii de onoare.

Zeffirelli la Metropolitan Opera

● După 20 de ani de la spectacolul cu opera Tosca, montată la Paris, cu Maria Callas în rolul titular, regizorul italian Franco Zeffirelli (în imagine) revine la opera lui

Puccini, de data aceasta însă pe scena Operei Metropolitan din New York. Spectacolul — „un triumf regizoral al secolului, realizat cu maximum de rafinament”, după opinia criticilor de specialitate — a marcat debutul regizoral al lui Giuseppe Sinopoli la „Met”. Au cântat: Plácido Domingo, Italo Tajo, Cornell Mac Neil și Hildegard Behrens în rolul Toscái.

De vorbă cu Alberto Moravia

● Ecranizarea romanului **Atenție**, publicat de Alberto Moravia în 1965, a constituit obiectul unui amplu interviu pe care scriitorul l-a acordat ziarului „L'Unità”. În regia lui Gianni Soldati, fiul lui Mario Soldati, și având ca protagoniste pe Stefania Sandrelli (soția lui Gianni Soldati) și pe fiica acestora, Amanda, filmul are caracterul unei realizări „de familie”. Ce părere are astăzi Moravia despre romanul său? Din punctul de vedere al formei, îl compară cu piesa lui Pirandello **Șase personaje în căutarea unui autor**. După opinia sa, romanul are o rezonanță deosebit de actuală, eroul, un intelectual al epocii postbelice, fiind foarte apropiat de anumiți reprezentanți ai generației de „după anul 1968”.

Evtușenko în rolul lui D'Artagnan

● Poetul și regizorul sovietic Evgheni Evtușenko (în fotografie) va interpreta rolul lui D'Artagnan în filmul **După douăzeci de ani** — ecranizarea a cunoscutului roman al lui Alexandre Dumas, într-o coproducție sovieto-franco-germană. Regizorul Sydney Lumet a mai distribuit în alte roluri pe Vittorio Gassman, Jack Nicholson, Jean Paul Belmondo și Peter Ustinov. Filmările se vor desfășura mai ales în Franța și Uniunea Sovietică.

Repertoriu 1985

● Cu prilejul celei de a 40-a aniversări a victoriei împotriva fascismului, cinemateca iugoslavă de la Belgrad a organizat o retrospectivă din cele mai importante filme despre război. Se mai prevăd pentru acest an cicluri de John Ford, Passolini și un ciclu de filme chineze.

Mick Jagger

● Deși semnase un contract luind un aconto mai mult decât substanțial, Mick Jagger, liderul Rolling Stones-ilor, s-a hotărât să nu-și mai scrie memoriile, neavând nici curajul, nici inspirația pentru a scrie trei sute de pagini. El a returnat editurii avansul. În schimb, soția sa, Jerry Hall, s-a hotărât să-și publice memoriile.

André MALRAUX:

„Antimemorii“ (I)

guvernul De Gaulle (generalul referindu-se la el în Memoriile sale avea să-l numească „geniul meu prieten”), apoi ministru al culturii în cabinetele Michel Debré și Georges Pompidou, vreme de zece ani.

Cartea, al cărei titlu a derutat la început, nu constituie o relatare cronologică a unor date biografice ale autorului ei, ci doar imaginea pe care acesta ne-o oferă despre destinul său, prin întrebările asupra sensului universului și vieții cărora le caută răspuns, mai mult decât prin informațiile pe care le comunică. În artă, spune Malraux, un portret nu trebuie să corespundă înfățișării modelului, să fie o simplă imitație. Iar pe de altă parte, micile taine ale omului prezintă mai puțin interes decât luptele pe care le-a purtat sau doar și le-a închipuit, ca să scape de servituțiele condiției umane. Și, firește, și decît întîlnirile — definitorii pentru implicarea scriitorului în frământările epocii — cu mari personalități politice ale lumii, prezente nu o dată în paginile cărții.

De la Stendhal încoace s-a vorbit mult despre „micile fapte adevărate”, susceptibile să contureze un personaj. Acestora Malraux le preferă „marile fapte adevărate”, care există și ele, și pe care cu o pană sigură le prezintă într-o formă uneori foarte apropiată de reportaj. De un reportaj care devine adesea poem liric în tradiția romantică a lui Chateaubriand. De altfel, însăși compoziția Antimemoriilor ne-o amintește pe cea a Memoriilor de dincolo de mormint, care se prezintă sub înfățișarea unor evocări ale trecutului, intercalate într-un jurnal. Impresia de bilanț lucid, lipsit de elemente neesențiale și de factologie minoră, fără îndoială că n-ar fi fost cu puțință în cazul unei relatări cronologice, în stil „clasic” a evenimentelor. Amintirile sînt în permanență confruntate unele cu altele, în căutarea unor dovezi de demnitate a condiției umane. De aici, tonul elevat care îl situează pe scriitor în tradiția corneliană a literaturii franceze. Ultimele sale lucrări — Malraux a murit în 1976 — sînt: Les Chênes qu'on abat (1971), La Tête d'obsidienne (1974), Lazare (1974), tradusă și în limba română, și Hôtes de passage (1975); menite să constituie al doilea tom al Antimemoriilor, ele au fost adunate într-un volum intitulat La Corde et les Souris.

Acest capitol (6) al Antimemoriilor din care vom prezenta, începînd cu acest număr, cîteva fragmente, este consacrat

episodului arestării lui André Malraux de unități ale trupelor hitleriste și prizonieratului său.

LIBERTATEA trebuie căutată între pereții închisorilor”, au spus Gandhi și Nehru. Inchiisorile mele n-au fost pe de-a-ntregul inchișori, sau n-au fost pentru multă vreme. Stătusem în 1940 într-un lagăr din care am evadat cu ușurință, cu toate că pantofii mă strîngeau: cîmp întins, transformat în „zonă”, lumini roz ale răsăritului, căruțe pe drum, dincolo de sîrma ghimpată, cutii de conserve înșingerate, cocioabe babiloniene făcute din stîlpi scunzi, țevi și crengi, în care soldații scriau scrisori ce n-aveau să fie expediate vreodată, stînd chirciți ca mușii din Peru.

În 1944 a fost mai serios. Tovarășii mei arestați de poliția germană, cel mai adesea de Gestapo, urmaseră spre moarte filiera cunoscută; eu însă fuseseam prins în uniformă, de tancurile diviziei Das Reich.

Inchiisorile mele încep pe un cîmp. Îmi recăpătăm cunoștința întins pe o targă așezată pe iarbă, pe care o apucau doi soldați germani. Era plină de singe sub picioarele mele. Peste pantalon îmi legaseră un pansament improvizat. Trupul ofițerului englez dispăruse. În mașină — trupurile nemișcate ale celor doi tovarășii ai mei. Un neamț desprindea fanionul. Purtătorii țării mele au plecat spre Gramat. Orașul îmi păruse a fi desțul de îndepărtat. Lingă targă — un subofițer.

Mă duseseam să arbitrez un conflict între doi partizani. La întoarcere — cu douăzeci de minute în urmă — motăiam apropiindu-ne de Gramat, cu fanionul cu crucea Lorenei fiind în vîntul cald. Zgomotul unui schimb de focuri care abia se aude, geamul din spate care explodează, mașina care se năpustește în șanț după ce s-a întors cu spatele înainte. Moartea șoferului — primise un glonte în cap — a făcut ca piciorul acestuia să așeze violent pe frînă. Garda personală s-a prăbușit peste arme. Ofițerul englez a sărit pe drum, la dreapta și a căzut ținîndu-se de burta cu amîndouă miinile înclăștate, roșii de singe. Am sărit la stînga și am luat-o la fugă simțîndu-mi picioarele înțepenite după trei ore de stat în mașină. Se aude limpede tirul unei mitraliere; mașina mă apără de altă mitralieră. Un glonte sfîșie legătura de genunchi a jambierei mele drepte care se desface ca o corolă, susținută de cea a piciorului. Trebuie să mă opresc ca s-o smulg. Un glonte în piciorul drept. Durere foarte slabă. Doar singele dovedește că sînt atins. O groazănică răsucire a piciorului sting.

CEI doi tipi care mă transportau ca pe un pachet nu păreau deloc răi. O să vină alții răi. Era extraordinar de ab-

ATLAS

Oglinda de pămînt

■ EXISTĂ momente — și ele se aprind mai ales primăvara, pe muchia scinteietoare dintre anotimpul somnului și cel al trezirii — cînd chiar și un locuitor al betonului și un profesionist al hirtiei, obișnuit să fie numai un număr dintr-un catalog și un modul dintr-o construcție, se descoperă dintr-o dată, uluitor și aproape magic, făcînd parte dintr-un univers, conectat la un cosmos. În care sevele nu se contrazic nicicînd, lumina nu are niciodată îndoielei, pămîntul are întotdeauna dreptate. Asemenea clipe antece, de natură să hrănească apoi luni și pagini întregi, nu conțin în ordinea epică nimic extraordinar, nu sînt decît un fulger revelator de esențe, în timp ce — atent, în sfîrșit, cu fiecare celulă trezită de primăvară — privești o creangă cu muguri, atîngi o blană de miel sau mergi peste o arătură.

A merge peste un cîmp arat proaspăt, a merge mult peste un cîmp de pămînt, nevăzînd nimic altceva decît pămînt; a merge pînă cînd simți pămîntul urcînd în tine pînă la glezne, pînă la genunchi, și orizontul devenind perfect rotund, numai de pămînt; a merge peste un cîmp negru, lucios, tăiat în felii untoase, lascive, de lama senzuală a plugului; a merge peste un cîmp proaspăt arat, umed puțin, cu acea umezeală a umorilor profunde și secrete, mirosînd neliniștitor și adînc a forță nedefinită și a timp nelimitat; a merge mult, cu plăcerea mersului, cu voluptatea oboselii din mers, cu respirația simțită innoitoare pînă în adîncul ființei, a merge peste un cîmp gol, așteptător, gata să se dezlănțuie, iată un fapt cu adevărat esențial, iată o experiență.

Mergeam greu, poticnindu-mă, cu virfurile pantofilor izbîndu-se mereu de culmile orgolioase ale brazdelor ajungîndu-mi aproape pînă la genunchi, cu pieptul umflat de vîzduhul prea mult pentru mine, solidar cu pămîntul în acea atît de victorioasă tentativă de a mă răscoli, de a mă trezi, de a mă face să mă descopăr altfel. Pentru că sensul aceluia efort al înaintării prin țărîină era sentimentul, la început tremurător, apoi tot mai violent, al înrudirii ființei mele nerăbdătoare de vară cu substanța suspendată de așteptare a peisajului. Deodată, fără s-o fi bănuț măcar înainte, descopeream cum chipul meu de carne și singe zvîcnește fericit recunoscîndu-se, ca într-o adîncă oglindă, în luciul mineral al pămîntului, simțeam cum eu port în mine atomii lui vesnic hrănitori, abia travestiți în celule trecătoare de viață, iar el poartă în sine, abia ascuși, străbunii mei necunoscuți și atît de reali, țara mea de oase devenite pămînt. Cu cît creștea oboseala, înaintam mai greu printre făgasele gata să prindă rod ale cîmpiei, pașii mi se smulgeau mai greu dintre brazde, ca și cum aș fi scos, cu fiecare elan de-a merge mai departe, firicelele nevăzute care se fixaseră și se simțeau bine acolo. Mergeam tot mai greu, seara cobora rotundă și ea, peste pămîntul rotund, eram obosită, mi se făcea somn, și mă simțeam bine, și mă simțeam acasă, și mă gîndeam amelițată, cu o acută plăcere, ca-n vis, cum aș fi putut să mă întind pe pămînt, să mă las să adorm. În timp ce trupul meu tot, ca o enormă sămîntă, ar fi început să dea colț și să prindă rădăcini în cîmpia aceea etern fertilă în patria aceea indestructibilă.

Ana Blandiana

Inițiere în istoria Franței

● Pionier al demografiei istorice, specialist în secolele XVII și XVIII, Pierre Goubert s-a lansat într-o aventură tentantă pentru numeroși din confracții săi: scrierea unei istorii a Franței. Pierre Goubert poate fi conside-

sau dorința înfăptuitorilor Revoluției franceze de a cuceri Europa). Această istorie, spun comentatorii, nu are nimic convențional. În fiecare capitol se iversează ceva nou, nestiut, ceva ce poate fi obiect de discuții.

surd. Cum puteau oare nemții să fie la Gramat?

Totul avea să se sfîrșească aici, Dumnezeu știe cum, după drumul ăsta al căru cer strălucitor de iulie părea să se așeze în veșnicie, după țăraniștii care mă priveau trecînd și stăteau cu miinile una peste alta pe coada hirtelului și după țărancile care își făceau semnul crucii, ca un salut funebru. N-o să văd victoria. Ce sens are viața, ce sens o să aibă vreodată? Dar eram cuprins de o curiozitate tragică în legătură cu ce mă aștepta.

Încă de la primele case, un șir de tancuri umplea strada, Francezii mă priveau cu neliniște trecînd, nemții cu mirare. Brancardierii mei au intrat în biroul unui garaj. Un subofițer l-a descusut pe însoțitorul meu, apoi a spus:

— Actele dumneavoastră! Erau în buzunarul tunicii mele și puteam ajunge la ele ușor. I-am întins portvizitul și i-am spus:

— Sînt false. A tradus ce am spus, fără să la portvizitul. Cei doi subofițeri se uitau ca vițelii la poarta nouă. Brancardierii au pornit iarăși. De data asta, am intrat într-o șură mare. Au pus targa pe niște picioare articulate. Nemții au ieșit. O cheie s-a învîrtit în broască. În fața ferestrei înguste — o santinelă. Am încercat să mă așez pe targă. Piciorul sting mă durea un pic. Eram tare năucit. Fără îndoială, pierdusem mult singe, deoarece continua să curgă, în ciuda batistelor legate în jurul coapselor.

Silueta santinellei a prezentat arma. Cheia s-a răsucit. A intrat un ofițer care semăna cu Buster Keaton.

— Ce păcat te piata tuitale familie! Ești catolic, nu-i așa?

— Da. Nu era momentul potrivit pentru o prelegere despre agnosticism.

— Eu sînt preotul catolic.

S-a uitat la batistele înșingerate.

— Ce păcat te piata tuitale familie!

— Chinul pesemne că n-a fost foarte plăcut pentru familia lui Christos, părinte. E drept că eu nu-s Christos. M-a privit mai năuc decît mine. Dar el era năuc din neghiobie.

— Ai copii? m-a întrebat.

— Din păcate. Trebuie să fiu judecat sau nu?

— Nu știu. Dar dacă ai nefole te sprijinul religiei, poți spune să mă chema.

A deschis ușa, în întregime negru pe fundalul cerului încă strălucitor. Și parcă de rămas bun:

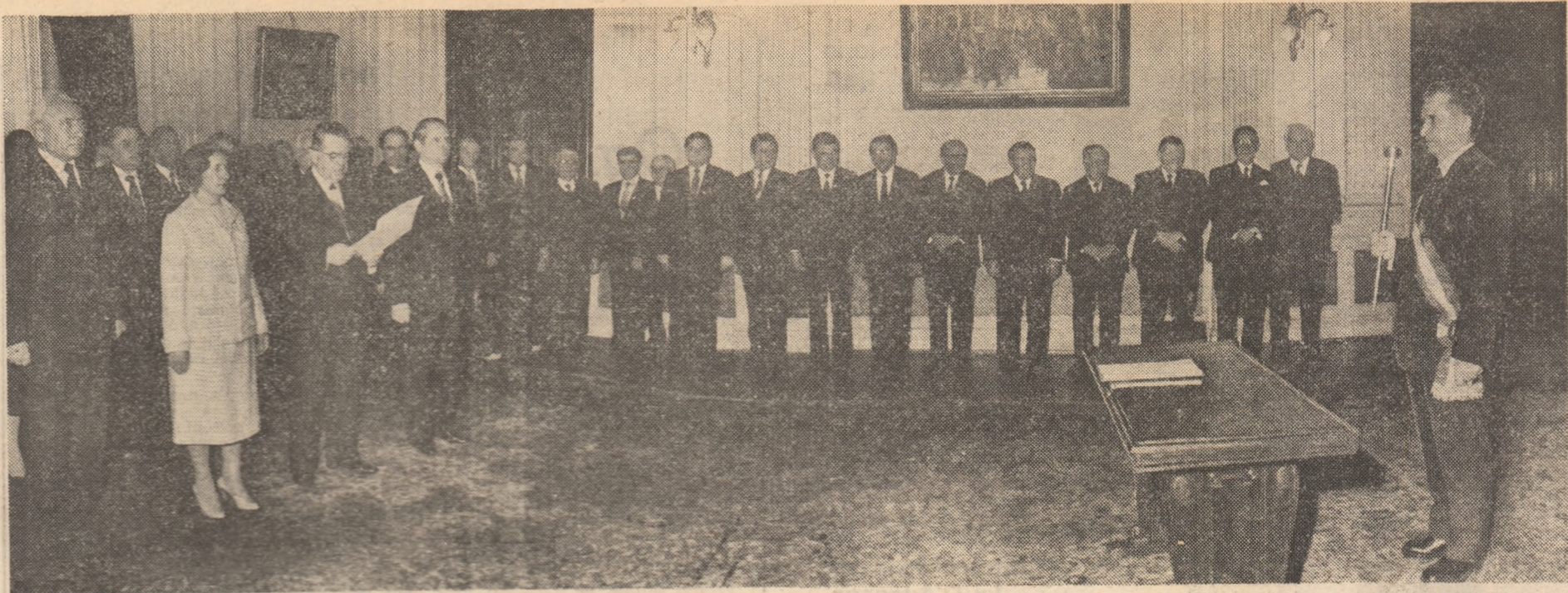
— Totuși e tare păcat te piata tuitale familie...

Ciudat preot sau ciudată religie. Cel puțin, un fals preot ar fi pus întrebări.

Prezentare și traducere

Șerban Veleșcu

In timpul solemnității depunerii jurământului de către membrii guvernului

O politică externă a responsabilității și dialogului

„Putem să exprimăm deplina satisfacție că datorită luptei forțelor progresiste, antiimperialiste, a popoarelor doritoare de pace — în rindurile cărora poporul român a fost deosebit de activ — s-a putut asigura, timp de 40 de ani, pacea”.

NICOLAE CEAUȘESCU

(29 martie, 1985 : Din discursul solemn la realegerea de către Marea Adunare Națională în funcția de Președinte ai Republicii Socialiste România)

PROIECTATA pe ecranul politicii mondiale contemporane, prezenta României socialiste arată imaginea unei contribuții intense, pregnante, originale, multilaterale, constructive, consacrată găsirii soluțiilor celor mai adâncate marilor probleme care confruntă lumea. Orice urmărește viața internațională posibilă nu poate să nu remarce rolul politicii externe românești, consecvența și vigoarea demersului românesc pentru egalitate deplină între state și națiuni, pentru respect neclintit al independenței și suveranității naționale, pentru excluderea forței și amenințării cu forța din raporturile dintre state, pentru exercitarea dreptului sacru al fiecărui popor la dezvoltare de sine stătătoare, fără nici un amestec din afară, pentru stabilirea și avansarea reciproc între toate țările.

În deceniile „Epocii Ceașescu”, locul și rolul României în viața internațională s-au identificat cu acțiunea energică, inspirată, profund responsabilă pentru triumful marilor cauze ale umanității, care se sincronizează cu interesele naționale cele mai înalte ale poporului român : dezarmarea — în primul rind cea nucleară —, asigurarea păcii și securității tuturor națiunilor din Europa și din întreaga lume, înlăturarea primejdiilor unei catastrofe racheto-nucleare, realizarea unei largi cooperări, fără bariere și discriminări, între toate statele, soluționarea gravelor probleme ale dezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, democratizarea relațiilor mondiale. Desfășurând o diplomatie multilaterală, principială, realistă, dinamică, eficientă, politica externă promovată de România socialistă cunaste în anii care au urmat celui de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român — eveniment crucial pentru regenerarea noii societăți românești — o afirmare la scară planșară. Pe bună dreptate s-a spus că în acești ani nu a existat problemă internațională, cu adevărat importantă, în identificarea căilor și soluțiilor cărora România să nu fi consacrat eforturi de anvergură. Prestigiul, fără precedent de care se bucură în prezent România pe arena internațională este o urmare logică atât a mărețelor realizări ale poporului român în grandioasa operă de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate, cât și a inițiativelor, propunerilor și eforturilor unei politici externe consacrate în întregime asigurării păcii, destinderii și concurenței internaționale, înfăptuirii coexistenței pașnice.

Eveniment de cea mai mare importanță și semnificație al vieții politice românești, reinvestirea, în unanimitate desăvârșită de către Marea Adunare Națională, pentru a patra oară, a tovarășului Nicolae Ceașescu în suprema funcție de stat de președinte al Republicii Socialiste România, are, totodată, ample dimensiuni internaționale, datorită activității prodigioase pe care șeful statului român o desfășoară în slujba intereselor vitale ale poporului român și ale întregii omeniri, activitate care i-a adus o recunoaștere unanimă de Erou al Păcii.

Întreaga lume a putut găsi în discursul solemn al președintelui Nicolae Ceașescu la prima sesiune a celui de-a IX-a legislatură a Parlamentului român, nu

numai certitudinile continuității în perspectiva secolului XXI a opțiunilor mersului înainte al poporului nostru în înfăptuirea Programului Partidului Comunist Român, ci și pe acelea ale continuității politicii externe, cu atita strălucire afirmată de la Congresul IX, X, XI, XII, XIII ale P.C.R. și confirmată pe deplin de evoluțiile internaționale.

Excepțională expresie a gândirii revoluționare a președintelui Nicolae Ceașescu, discursul solemn din 29 martie 1985 are caracterul unui autentic program prezidențial. Orientările și direcțiile sale conferă politici externe românești pondere și stabilitate în desfășurarea tuturor acțiunilor — ca de atâtea ori în aceste decenii 1965—1985, fiind, prin clarviziunea, analizelor sale, președintele Nicolae Ceașescu a prevăzut numeroase fenomene esențiale ale vieții internaționale străgind, în mod deosebit, atenția asupra pericolelor crizei economice mondiale și a riscurilor catastrofale generate (datorită arselelor racheto-nucleare) de încercările fără precedent în întreaga istorie a relațiilor dintre state survenite în ultimii ani.

Întreaga lume este pe deplin convinsă că România va face totul și în viitor pentru dezvoltarea puternică a relațiilor cu toate țările socialiste, și în primul rind cu vecinii săi, acordind toată importanța dezvoltării continue a relațiilor multilaterale cu U.R.S.S. În conformitate cu imputernicirea dată de Congresul XIII al P.C.R., Plenara din 26—27 martie a aprobat ca secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceașescu, să semneze, nu peste mult timp, prelungirea Tratatului de la Varșovia.

În același timp — declara tovarășul Nicolae Ceașescu la recenta plenară —, vom reafirma cu toată hotărârea necesitatea de a acționa pentru desființarea concomitentă a celor două pacte — N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia — pentru intensificarea luptei pentru dezarmare și, în primul rind, pentru dezarmare nucleară.

Colaborarea și concurența cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, ca și dezvoltarea relațiilor cu țările capitaliste avansate întregesc paleta dinamicii raporturilor României socialiste cu toate statele lumii, fără nici o deosebire de orinduire socială.

CONTINUITATEA pozițiilor internaționale ale României în problemele cheie ale dezarmării și securității a fost reafirmată cu hotărâre de către președintele Nicolae Ceașescu, fie că este vorba de necesitatea desfășurării în spirit constructiv, cu bune rezultate, a Conferinței general-europene de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și dezarmare, de necesitatea sporirii eforturilor Conferinței de dezarmare de la Geneva pentru oprirea cursei înarmărilor, de necesitatea de a lua în considerare propunerile formulate la Conferința de la Viena privind reducerea armamentelor și a forțelor armate din centrul Europei, de necesitatea de a acționa în continuare pentru dezvoltarea colaborării în Balcani, pentru realizarea în această regiune a unei zone fără arme nucleare și baze militare străine.

Situind complexitatea extrem de gravei situații internaționale într-o perspectivă dialectică, președintele Nicolae Ceașescu a subliniat : „România, ca dealtfel toate statele europene și alte state ale lumii, a salutat începerea tratatelor dintre delegațiile sovietică și americană cu privire la armamentele nucleare și cosmice”.

Considerind însă că numai începerea tratatelor nu rezolvă problemele, deosebit de grave, România, ca și alte state, așteaptă să se treacă de la declarații la tratative reale, sincere, purtate cu înalt simț de răspundere, în vederea realizării unor acorduri corespunzătoare care să răspundă așteptărilor popoarelor, să ducă la încetarea cursei înarmărilor, în primul rind a celor nucleare, să determine trecerea la retragerea acestora până la eliminarea lor, oprirea militarizării spațiului cosmic.

„Noi ne pronunțăm — releva tovarășul Nicolae Ceașescu — pentru oprirea sau înghețarea imediată a înarmărilor nucleare în general, încetarea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa și a contramăsurilor nucleare sovietice, ceea ce ar fi de natură să creeze o atmosferă de încredere și să influențeze desfășurarea cu succes a negocierilor de la Geneva. Considerăm că este necesar ca țările europene, statele din cadrul Tratatului de la Varșovia și N.A.T.O. — îndeosebi cele pe teritoriul cărora se amplasează rachete cu rază medie de acțiune și este concentrată marea majoritate a armelor nucleare — să se întâlnească și să discute, să contribuie activ, într-o formă sau alta, la găsirea de soluții pentru desfășurarea cu succes a tratatelor de la Geneva și realizarea unor acorduri corespunzătoare”.

Atrăgând atenția asupra nocivității îndreptării cercetării științifice spre un „război al stelelor”, președintele României a subliniat că trebuie făcut totul pentru ca spațiul cosmic să nu intre în circuitul cursei înarmărilor.

GARANȚIE a înfăptuirii programelor de dezvoltare ale României socialiste, prezența tovarășului Nicolae Ceașescu în fruntea partidului și a statului dă politici externe și diplomației românești orizontul unor concepte îndrăznețe, substanțiale, fundamentate științific și destinate să sporească și mai mult contribuția poporului român la asigurarea dreptului popoarelor la pace, la viață, la o existență demnă.

În spiritul profundei responsabilități demonstrată în atâtea clipe de grea încercare pentru soarta păcii și a destinderii internaționale, președintele Nicolae Ceașescu s-a adresat Parlamentelor, șefilor de state și guverne, tuturor forțelor iubitoare de pace de pretutindeni, popoarelor, cu chemarea de a-și uni eforturile, de a face totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru a determina trecerea la dezarmare, și în primul rind la dezarmarea nucleară, pentru asigurarea dreptului fundamental al popoarelor la dezvoltarea liberă și independentă, la existență, la pace, la destindere.

România socialistă s-a adresat lumii întregi prin cel mai autorizat exponent al națiunii noastre, care, prin opera sa, dă experienței istorice românești contemporane dimensiunea universalului. În dialogul cu președintele României, lumea întreagă poate deslusi robustețea și optimismul gândirii sale revoluționare, convingerea sa fermă că, desi situația internațională este deosebit de gravă, acționând unite, popoarele, forțele progresiste, democratice, antiimperialiste de pretutindeni pot opri cursul periculos al evenimentelor, pot asigura afirmarea politicii de independență, securitate și pace în întreaga lume. Mesajul nobil, responsabil și înțelept al președintelui Nicolae Ceașescu adresat lumii : „să aniversăm împlinirea a patru decenii de la victoria asupra fascismului cu hotărârea fermă de a face totul pentru a nu se mai repeta un nou război mondial !”, este, în esență, filosofia de viață a întregului popor român.

Cristian Popișteanu

„România literară”

Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU